ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ

ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷರತಾ ಇಲಾಖೆ

ಪಾಠ ಆಧಾರಿತ ಮೌಲ್ಯಾಂಕನ ಸಾಮಗ್ರಿ

2025-26

ತೃತೀಯ ಭಾಷೆ – ಸಂಸ್ಕೃತ.

9

ಒಂಬತ್ತನೆಯ ತರಗತಿ

ರಾಜ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ಇಲಾಖೆ

ಬನಶಂಕರಿ ೩ ನೇ ಹಂತ, ಬೆಂಗಳೂರು – ೫೬೦೦೮೫.

ಮತ್ತು

ಜಿಲ್ಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ಸಂಸ್ಥೆ

ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ಜಿಲ್ಲೆ, ರಾಜರಾಜೇಶ್ವರಿ ನಗರ– ೫೬೦೦೯೮

ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ	
ಶ್ರೀಮತಿ ರಶ್ಮಿ ಮಹೇಶ್ V, ಭಾ.ಆ.ಸೇ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳು ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷರತಾ ಇಲಾಖೆ	
ಡಾ. ತ್ರಿಲೋಕ್ ಚಂದ್ರ K V, ಭಾ.ಆ.ಸೇ ಆಯುಕ್ತರು, ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆ ಬೆಂಗಳೂರು.	ಶ್ರೀ ಗೊಪಾಲಕೃಷ್ಣ H N, ನಿರ್ದೇಶಕರು DSERT, ಬೆಂಗಳೂರು.
ಡಯಟ್ ಸಹಕಾರ	
ಶ್ರೀ ಶಿವಪ್ಪ ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲರು ಮತ್ತು ಉಪನಿರ್ದೇಶಕರು (ಅಭಿವೃದ್ಧಿ) ಜಿಲ್ಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ಸಂಸ್ಥೆ, ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ಜಿಲ್ಲೆ, ರಾಜರಾಜೇಶ್ವರಿನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು-560098	ಶ್ರೀ ಕೆ. ರಾಘವ ಹೊಳ್ಳ ಉಪನ್ಯಾಸಕರು ಜಿಲ್ಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ಸಂಸ್ಥೆ, ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ಜಿಲ್ಲೆ, ರಾಜರಾಜೇಶ್ವರಿನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು-560098
ಸಂಯೋಜನೆ	
ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಧಾ P ಹಿರಿಯ ಸಹಾಯಕ ನಿರ್ದೇಶಕರು, DSERT, ಬೆಂಗಳೂರು	
ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು ಹಾಗೂ ಪರಿಶೀಲನೆ	
ಡಾ. ವೆಂಕಟರಮಣ ದೇವರು ಭಟ್ಟ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿಷಯ ಪರಿವೀಕ್ಷಕರು, ಆಯುಕ್ತರ ಕಾರ್ಯಾಲಯ ಬೆಂಗಳೂರು-01	
ಪಾಠ ಆಧಾರಿತ ಮೌಲ್ಯಾಂಕನ ಸಾಮಗ್ರಿ ರಚನಾ ತಂಡ	
ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾನಂದ ಗಾಂವ್ಕರ್ ಶ್ರೀ ತರಬಾಳು ಜಗದ್ಗುರು ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ಅನುಭವ ಮಂಟಪ, ದಾವಣಗೆರೆ	ಶ್ರೀ ತಿಮ್ಮಣ್ಣ ಭಟ್ಟ ಪಂಚಗಿರಿ ಬೋಧನಾ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ, ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ
ಶ್ರೀಮತಿ ಡಾ. ಪುಷ್ಪಾ ಹೆಗಡೆ ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ತೊರೆಹಡ್ಲು, ಶೃಂಗೇರಿ, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು	ಶ್ರೀಮತಿ ಚೇತನ ಬಿ ಜಿ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ವಿದ್ಯಾಪೀಠ ರಾಮನಗರ
ಶ್ರೀ ಸುನೀಲ ಶರ್ಮಾ ಶ್ರೀಪಟ್ಟಾಭಿರಾಮ ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ರಾಮನಾಥಪುರ, ಹಾಸನ	ಶ್ರೀ ಡಾ. ಬಾಲಚಂದ್ರ ಭಟ್ಟ ಬಾಲಕರ ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ಬಾಗೇಪಲ್ಲಿ
ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಪತಿ ಭಟ್ಟ ಸರಸ್ವತಿ ವಿದ್ಯಾಲಯ ಆಂಗ್ಲ ಮಾಧ್ಯಮ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ಕುಂದಾಪುರ, ಗಂಗೊಳ್ಳಿ	

पाठानुक्रमणिका

८	कर्नाटककालिदासः	गद्यम्	➢ व्यक्तिचित्ररूपसाहित्यप्रकारस्य ज्ञानम् ➢ संस्कृतग्रन्थान् जानाति।	27	85
९	केन वा मैत्री	गद्यम्	➢ पशुपक्षिद्वारा नीतीबोधनम् ➢ सन्मित्रलक्षणम् अवगच्छन्ति। ➢ भारतीयसंस्कृतसाहित्ये कथा साहित्यस्य विवरणात्मकं परिचयः।	32	89
१०	देवस्तिष्ठति सर्वत्र	पूरकपाठः	➢ कनकदासस्य परिचयं जानाति। ➢ कथाद्वारा शब्दसम्पदः वृद्धिः	36	93
११	विभूतिपुरुषः	गद्यम्	➢ योगशास्त्रस्य महत्त्वं जानाति। ➢ अर्थग्रहण पूर्वकं शृणोति, उच्चरति च। ➢ भारतीय संस्कृतिपरिचयः	37	94
१२	समासः	व्याकरणम्	➢ अर्थमनुसृत्य पदानां संक्षेपं कृत्वा समासज्ञानम्। समासभेदान् जानाति।	41	96
१३	सूक्तिमन्दाकिनी	पद्यम्	➢ सुभाषितद्वारा लौकिक–सामाजिक–व्यावहारिक–नैतिकज्ञानप्रदानम् ➢ शब्दपरिच्छेदः, अन्वयक्रमः जानाति।	43	98
१४	अलङ्कारः	व्याकरणम्	➢ काव्यसौन्दर्यवर्धकः अलङ्कारः इति भेदपुरस्सर–ज्ञानप्रदानम् ➢ भाषावैविध्यस्य ज्ञानेन भाषाकौषलवृद्धिः	48	102
१५	संस्कृतं हि जीवितम्	पद्यम्	➢ संस्कृतभाषायाः महत्वं, प्राचीनता च जानाति। ➢ संस्कृतश्लोकगायनकलाम्	50	103

१६	छन्दः	व्याकरणम्	➢ पद्यरचनार्थं छन्दसः महत्वदर्शनम् ➢ छन्दश्शास्त्रस्य परिचयः ➢ लघु–गुरु संज्ञापरिज्ञानं लभन्ते।	56	107
१७	कवेरकन्या	चम्पूः	➢ चम्पूकाव्यस्य महत्वं , लक्षणं च जानाति ➢ कावेरीनद्याः वर्णनम्	59	110
१८	परोपकारः कर्तव्यः	नाटकम्	➢ नाटकस्य लक्षणं, अभिनयम्, वाचनकलां च अवगच्छन्ति। ➢ परोपकारः जीवने कुर्वन्ति	62	113
१९	कुमार्गस्थो विनश्यति	पञ्चतन्त्रम्	➢ कथाद्वारा शब्दसम्पदः वृद्धिः ➢ नीतिबोधनार्थं कथाप्रकारस्य महत्वम्	66	116
२०	पत्राणि		➢ पत्रलेखनकौशलज्ञानम् ➢ सम्भाषणद्वारा–वाक्यरचना–कौशल्यवृद्धिः	67	117
२१	प्रबन्धाः		➢ वाक्यरचनम्, विषयसङ्ग्रहकमं जानाति ➢ सम्भाषणद्वारा–वाक्यरचना–कौशल्यवृद्धिः	68	121
२२	अनुवादः		➢ भाषान्तरकौशलप्राप्तिः ➢ अनुवादद्वारा शब्दसम्पदः वृद्धिः	68	123
२३	गद्यावगाहनम्		➢ कथाद्वारा शब्दसम्पदः वृद्धिः	–	–
२४	चित्रकथा		➢ चित्रकथा द्वारा शब्दसम्पदः वृद्धिः ➢ सम्भाषणद्वारा–वाक्यरचना–कौशल्यवृद्धिः	–	–

स्तुतिवल्लरी

1. उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	15	12	6	–	33
अङ्काः	27	15	18	–	60

2. प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्रमसंख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1	वस्तुनिष्ठः (1 अङ्कस्य प्रश्नाः)	13	13
2	अतिलघूत्तरम् (1 अङ्कस्य प्रश्नाः)	5	5
3	लघूत्तरम् (2 अङ्कस्य प्रश्नाः)	3	6
4	दीर्घोत्तरम् (3 अङ्कस्य प्रश्नाः)	12	36
5	दीर्घोत्तरम् (4 अङ्कस्य प्रश्नाः)	–	–

3. प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	14	18
साधारणः	10	21
कठिनः	9	21
आहत्य	33	60

I. अधोलिखितप्रश्नेभ्यः चत्वारः विकल्पाः प्रदत्ताः। तेषु समुचितं विकल्पं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत।

1. 'बलम्' – अस्मिन् पदस्य समानार्थकपदम् इदं भवति। (स्मरणम् – सुलभः)

A) बुद्धिः B) लम्बः C) निर्बलम् D) शक्तिः

2. अत्र समूहेतरपदम् इदं भवति। (स्मरणम् – सुलभः)

A) सूर्यः   B) मार्तण्डः   C) दिवाकरः   D) वसुदेवसुतः

3. 'आरोग्यम्' – अस्मिन् पदस्य विरुद्धार्थकपदम् इदं भवति। (स्मरणम् – सुलभः)

A) आयुष्यम्   B) अनारोग्यम्   C) औषधिः   D) वैद्यः

4. 'बुद्धिः' – पदस्य समानार्थकपदम् एतत्। (स्मरणम् – सुलभः)

A) दुर्बुद्धिः   B) प्रज्ञा   C) हनुमान्   D) कुबुद्धिः

5. अत्र समूहेतरपदम् इदं भवति। (स्मरणम् – सुलभः)

A) गुरुः   B) छात्रः   C) अध्यापकः   D) आचार्यः

6. 'देवः ' – अस्मिन् पदस्य अन्यलिङ्गपदम् इदं भवति। (स्मरणम् – सुलभः)

A) देवि   B) देवता   C) देवी   D) देवाः

7. 'जगतः पितरौ पार्वतीपरमेश्वरौ '– रेखाङ्कितपदस्य प्रश्ननिर्माणाय एतत् पदम् उपयुज्यते।(स्मरणम् – साधारणः)

A) कः   B) का   C) कौ   D) किम्

8. 'मातरम् ' – पदस्य एषा विभक्तिः भवति। (स्मरणम् – कठिनः)

A) प्रथमाविभक्तिः   B) द्वितीया विभक्तिः   C) तृतीया विभक्तिः   D) सप्तमी विभक्तिः

9. 'वन्दे ' – पदस्य पुरुषः अयं भवति। (स्मरणम् – कठिनः)

A) प्रथमपुरुषः   B) मध्यमपुरुषः   C) उत्तमपुरुषः   D) अन्यपुरुषः

II. चतुर्थं पदं लिखत।

10. बुद्धिः – हनूमतः ॥ सम्प्रक्तौ – _______ (धारणः – सुलभः)

11. भारतमाता – रत्नाकरधौतपदाम् ॥ चण्डरश्मिः – _______ (धारणः – सुलभः)

12. देवकीपरमानन्दं – कृष्णः ॥ हिमालयकिरीटिनीम् – _______(धारणः – सुलभः)

13. अजाड्यं वाक्पटुत्वम् – हनुमत् स्मरणात् ॥ आयुष्यम् आरोग्यम् – ___(धारणः – सुलभः)

III. एकवाक्येन उत्तरं लिखत।

14. वाक्पटुत्वं कस्मात् भवति ? (धारणम् – साधारणः)

15. जगतः पितरौ कौ ? (धारणम् – साधारणः)

16. हिमालयकिरीटिनी का ? (धारणम् – साधारणः)

17. वसुदेव सुतः कः ? (धारणम् – सुलभः)

18. दिवाकरः कः ? (धारणम् – सुलभः)

IV. द्वित्रैः वाक्यैः उत्तरं लिखत।

19. हनुमतः स्मरणात् किं किं भवति ? (धारणम् – साधारणः)

20. भारतमाता कथं वर्तते ? (धारणम् – कठिनः)

21. जगद्गुरुः श्रीकृष्णः कीदृशः ? (धारणम् – कठिनः)

V. पद्यपाठस्य नाम विलिख्य तात्पर्यं पञ्चषैः वाक्यैः कर्नाटकभाषया, संस्कृतभाषया, आङ्लभाषया वा लिखत।

22. बुद्धिर्बलं यशो धैर्यं निर्भयत्वमरोगता । (अभिव्यक्तिः – साधारणः)
अजाड्यं वाक्पटुत्वं च हनूमत्स्मरणाद्भवेत् ।।

23. भानो भास्कर मार्तण्ड चण्डरश्मे दिवाकर । (अभिव्यक्तिः – साधारणः)
आयुष्यं देहि चारोग्यं विद्यां देहि यशस्सुखम्॥

24. वागर्थाविव सम्पृक्तौ वागर्थप्रतिपत्तये । (अभिव्यक्तिः – कठिनः)
जगतः पितरौ वन्दे पार्वतीपरमेश्वरौ ॥

25. वसुदेवसुतं देवं कंसचाणूरमर्दनम् । (अभिव्यक्तिः – सुलभः)
देवकीपरमानन्दं कृष्णं वन्दे जगद्गुरुम् ॥

26. यस्यज्ञानदयासिन्धोरगाधस्यानघागुणाः । (अभिव्यक्तिः – कठिनः)
सेव्यतामक्षयो धीराः सश्रियै चामृताय च ।।५।।

27. रत्नाकराधौतपदां हिमालयकिरीटिनीम्॥ (अभिव्यक्तिः – कठिनः)
ब्रह्मराजर्षिरत्नाढ्यां वन्दे भारत मातरम्॥

VI. पद्यपाठस्य नाम विलिख्य पद्यं पूरयत।

28. बुद्धिर्बलं ___________________ (स्मरणम् – साधारणः)

___________________स्मरणाद्भवेत् ।।

29. भानो ____________________ (स्मरणम् – साधारणः)

___________________ यशस्सुखम्॥

30. वागर्थाविव __________________ (स्मरणम् – साधारणः)

___________________ पार्वतीपरमेश्वरौ ॥

31. वसुदेवसुतं ___________________ (स्मरणम् – सुलभः)

____________________ जगद्गुरुम् ॥

32. यस्यज्ञान ____________________ (स्मरणम् – कठिनः)

__________________ चामृताय च ।।५।।

33. रत्नाकरा______________________ (स्मरणम् – कठिनः)

____________________ भारतमातरम्॥

आहारस्य महत्वम्

1. उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	12	10	3	2	27
अङ्काः	12	13	9	8	42

2. प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्रमसंख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1	वस्तुनिष्ठः (1 अङ्कस्य प्रश्नाः)	14	14
2	अतिलघूत्तरम् (1 अङ्कस्य प्रश्नाः)	5	5
3	लघूत्तरम् (2 अङ्कस्य प्रश्नाः)	3	6
4	दीर्घोत्तरम् (3 अङ्कस्य प्रश्नाः)	3	9
5	दीर्घोत्तरम् (4 अङ्कस्य प्रश्नाः)	2	8

3. प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	10	12
साधारणः	11	19
कठिनः	6	11
आहत्य	27	42

I. अधोलिखितप्रश्नेभ्यः चत्वारः विकल्पाः प्रदत्ताः। तेषु समुचितं विकल्पं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत।

1. 'जनाः' – अस्मिन् पदस्य समानार्थकपदम् इदं भवति। (स्मरणम् – सुलभः)

A) मानवाः B) निर्जनः C) जननी D) सुराः

2. अत्र समूहेतरपदम् इदं भवति। (स्मरणम् – सुलभः)

A) शरीरम् B) देहः C) आहारः D) कायः

3. 'हितकरः' – अस्मिन् पदस्य विरुद्धार्थकपदम् इदं भवति। (स्मरणम् – सुलभः)

A) मोहितः B) दिवाकरः C) मितकरः D) अहितकरः

4. 'विदन्तु' – पदस्य समानार्थकपदम् एतत्। (स्मरणम् – सुलभः)

A) प्राप्नुवन्तु B) विद्या C) ददातु D) वदन्तु

5. अत्र समूहेतरपदम् इदं भवति। (स्मरणम् – सुलभः)

A) बुद्धिः B) प्रजा C) पण्डितः D) ज्ञानम्

6. 'अध्यापकः ' – अस्मिन् पदस्य अन्यलिङ्गपदम् इदं भवति। (स्मरणम् – सुलभः)

A) शिक्षिका B) अध्यापिका C) छात्रा D) आचार्यः

7. 'आहारेषु <u>त्रयः</u> विभागाः सन्ति ।'– रेखाङ्कितपदस्य प्रश्ननिर्माणाय एतत् पदम् उपयुज्यते। (स्मरणम् – साधारणः)

A) कति B) कथम् C) किम् D) कुत्र

8. 'कक्ष्यां' – पदस्य एषा विभक्तिः भवति। (स्मरणम् – कठिनः)

A) प्रथमाविभक्तिः B) द्वितीया विभक्तिः C) तृतीया विभक्तिः D) सप्तमी विभक्तिः

9. 'कुर्वन्ति' – क्रियापदस्य लकारः अयं भवति। (स्मरणम् – कठिनः)

A) लट् लकारः B) लृट् लकारः C) लोट् लकारः D) लङ् लकारः

10. 'गुणः' – अस्मिन् पदस्य विरुद्धार्थकपदम् इदं भवति। (स्मरणम् – सुलभः)

A) दुर्गुणः B) गुणवान् C) गणः D) निर्गुणः

II. चतुर्थं पदं लिखत।

11. परिमितिः – अपरिमितिः ॥ अमृतम् – ___________ (स्मरणः – सुलभः)

12. यादृशं भक्षयेदन्नं – बुद्धिः भवति तादृशी॥ शरीरमाद्यं खलु – ___(स्मरणः – साधारणः)

13. आहाराभावेन जनाः – मृताः भवन्ति । क्षीरं तु – _______ (धारणः – कठिनम्)

14. लवणाम्लादिकाः – रजोगुणयुक्ताः॥ मधुराः , अभिनवाः – ____ (धारणः – साधारणः)

III. एकवाक्येन उत्तरं लिखत।

15. अक्टोबर् षोडशे दिनाङ्के सर्वत्र किम् आचरन्ति ? (धारणः – सुलभः)

16. शरीरं केन सम्पाल्यते ? (धारणः – साधारणः)

17. मानवस्य शरीरं किं युक्तमस्ति ? (धारणः – साधारणः)

18. आहारेषु कति विभागाः सन्ति ? (धारणः – साधारणः)

19. वयं कथं रोगरहिताः भवेम ? (धारणः – साधारणः)

IV. द्वित्रैः वाक्यैः उत्तरं लिखत।

20. सत्त्वगुणयुक्ताः आहाराः के ? (धारणम् – साधारणः)

21. मितभुक् इत्यस्य अर्थः कः ? (धारणम् – कठिनः)

22. कीदृशाः आहाराः अस्माकं बुद्धिं विकासयन्ति ? (धारणम् – कठिनः)

V. यथा निर्देशम् उत्तरं त्रिचतुरैः वाक्यैः लिखत।

23. आहारस्य महत्वमुद्दिश्य अधिकं वदतु आचार्य ।(अभिव्यक्तिः – सुलभः)

कः पाठः ? का वदति ? कं वदति ?

24. सत्त्वगुणयुक्ताः आहाराः के? कृपया वदतु । (अभिव्यक्तिः – साधारणः)

कः पाठः ? का वदति ? कं वदति ?

25. त्वरया असमये वा न भक्षयेत् । (अभिव्यक्तिः – साधारणः)

कः पाठः ? कः वदति ? कान् वदति ?

VI. दशवाक्यैः उत्तरं कर्नाटकभाषया, संस्कृतभाषया, आङ्लभाषया वा लिखत।

26. सत्त्व–रज–तमोगुणयुक्तानाम् आहाराणां विषये लिखत । (प्रशंसा – कठिनः)

27. आहारस्वीकार–समये के नियमाः पालनीयाः ? (प्रशंसा – साधारणः)

सन्धिः

1. उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	5	12	–	–	17
अङ्काः	5	20	–	–	25

2. प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्रमसंख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1	वस्तुनिष्ठः (1 अङ्कस्य प्रश्नाः)	9	9
2	अतिलघूत्तरम् (1 अङ्कस्य प्रश्नाः)	4	4
3	दीर्घोत्तरम् (3 अङ्कस्य प्रश्नाः)	4	12

3. प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	9	9
साधारणः	4	4
कठिनः	4	12
आहत्य	17	25

I. अधोलिखितप्रश्नेभ्यः चत्वारः विकल्पाः प्रदत्ताः। तेषु समुचितं विकल्पं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत।

1. अत्र समूहेतर पदं लिखत। (स्मरणः – सुलभः)

A. गिरीशः B. हरीशः C. कपीशः D. वागीशः

2. अत्र जश्त्वसन्धेः उदाहरणं एतत् (स्मरणः – सुलभः)

A. कपिश्च B. जगद्गुरुः C. अम्मग्नः D. अङ्कितः

3. अत्र समूहेतर पदं लिखत।(स्मरणः – सुलभः)

A . दिगम्बरः B . वाग्दानम् C . तदपि D . तथापि

4. अत्र अनुस्वारसन्धेः उदाहरणं एतत् (स्मरणः – सुलभः)

A . कथं जीवति B . कम्पितः C . सुबन्तः D . रामश्शेते

5. अत्र समूहेतर पदं लिखत। (स्मरणः – सुलभः)

A . षडाननः B . गजाननः C . सिंहासनम् D . देवेन्द्रः

II. चतुर्थं पदं लिखत।

6. तदापि – सवर्णदीर्घसन्धिः ॥ तदपि – ___________(धारणः – सुलभः)

7. षडाननः – जश्त्वसन्धिः ॥ षण्मुखः –_ __________ (धारणः – सुलभः)

8. तच्च – श्चुत्वसन्धिः ॥ व्यञ्जनम् – ______________ (धारणः – सुलभः)

9. अच् + अन्तः – अजन्तः ॥ सत् + जनः – _________(धारणः – सुलभः)

III. एकवाक्येन उत्तरं लिखत।

10.सन्धिः नाम कः? (धारणः – साधारणः)

11.सन्धिषु कति प्रकाराः सन्ति ? ते के ? (धारणः – साधारणः)

12.व्यञ्जनसन्धयः के ? (धारणः – साधारणः)

13.अनुनासिकवर्णाः के? (धारणः – साधारणः)

IV. सन्धिपदं विभज्य नाम लिखत।

14. १. तच्चित्रम् २. वाङ्मयम् ३. दिग्भ्रान्तः (धारणः – कठिनः)

15. १. ल्यबन्तः २. चिन्मयः ३. किं करोति (धारणः – कठिनः)

V. सन्धिं कृत्वा नामाखत ।

16.१. रामस् + चिनोति २. ग्रामम् + गच्छति ३. वाक् + देवी (धारणः–कठिनः)

17.१. जगत् + नायकः २. अच् + अन्तः ३. पुण्यम् + जायते (धारणः–कठिनः)

भारतमहिमा (पद्यम्)

1. उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	10	10	06	–	26
अङ्काः	10	10	18	–	38

2. प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्रमसंख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1	वस्तुनिष्ठः (1 अङ्कस्य प्रश्नाः)	14	14
2	अतिलघूत्तरम् (1 अङ्कस्य प्रश्नाः)	13	13
3	लघूत्तरम् (2 अङ्कस्य प्रश्नाः)	07	14
4	दीर्घोत्तरम् (3 अङ्कस्य प्रश्नाः)	04	12
5	दीर्घोत्तरम् (4 अङ्कस्य प्रश्नाः)	04	12

3. प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	07	07
साधारणः	15	27
कठिनः	04	04
आहत्य	26	38

I. अधोलिखितप्रश्नेभ्यः चत्वारः विकल्पाः प्रदत्ताः। तेषु समुचितं विकल्पं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत।

1. समुद्रस्य – अत्र एषा विभक्तिः अस्ति। (स्मरणम् – सुलभः)

A . द्वितीया B . तृतीया C . षष्ठी D . सप्तमी

2. भारतम् – अत्र एषा विभक्तिः अस्ति। (स्मरणम् – साधारणः)

A . द्वितीया B . तृतीया C . चतुर्थी D . सप्तमी

3. पुरुषैः – अत्र एषा विभक्तिः वर्तते। (स्मरणम् – साधारणः)

A. द्वितीया B. तृतीया C. षष्ठी D. प्रथमा

4. कर्मणि – अत्र एषा विभक्तिः वर्तते। (धारणम्–साधारणः)

A. द्वितीया B. तृतीया C. पञ्चमी D. सप्तमी

5. गायन्ति – इत्यत्र अयं लकारः वर्तते। (धारणम्–सुलभः)

A. लिङ् B. लिट् C. लोट् D. लट्

6. जानीम – इत्यत्र अयं लकारः वर्तते। (धारणम् – कठिनः)

A. लङ् B. लिट् C. लोट् D. लेट्

7. प्राप्स्याम – इत्यत्र अयं लकारः वर्तते। (धारणम् – कठिनः)

A. लट् B. लिट् C. लृट् D. लेट्

II. चतुर्थं पदं लिखत।

8. भोगभूः – अन्यभूः ॥ कर्मभूः – --------- । (स्मरणम्–सुलभः)

9. देवाः – गायन्ति ॥ धन्याः – --------- । (स्मरणम्–साधारणः)

10. जम्बूद्वीपे – इज्यते ॥ यज्ञमयः – --------- । (धारणम्–सुलभः)

11. समुद्रः – सागरः ॥ मुनिः – --------- । (स्मरणम्–साधारणः)

12. श्रेष्ठः – उत्तमः ॥ स्वर्गः – --------- । (धारणम्–कठिनः)

III. एकवाक्येन उत्तरं लिखत।

13. भारतवर्षस्य सन्ततेः नाम किम्? (धारणम्–सुलभः)

14. भारतभूः कीदृशी? (स्मरणम्–साधारणः)

15. मानवस्य भारते कथं जन्म लभ्यते? (स्मरणम्–साधारणः)

16. के गीतकानि गायन्ति? ((स्मरणम्–साधारणः)

17. धन्याः के? (धारणम्–सुलभः)

18. विष्णुपुराणं केन विरचितम्? (धारणम्–सुलभः)

19. ज्ञानं भक्तिः कर्म उपासनादयः कुत्र प्रस्तुताः? (धारणम्–कठिनः)

20. पराशरमुनिः कं प्रति भारतमहिमानम् उपदिशति? (स्मरणम्–सुलभः)

IV. पद्यपाठस्य नाम विलिख्य तात्पर्यं पञ्चषैः वाक्यैः कर्नाटकभाषया, संस्कृतभाषया, आङ्लभाषया वा लिखत।

21. उत्तरं यत्समुद्रस्य हिमाद्रेश्चैव दक्षिणम् । (अभिव्यक्तिः–साधारणः)
वर्षं तद्भारतं नाम भारती यत्र सन्ततिः ॥

22. अत्र जन्म सहस्राणां सहस्रैरपि सत्तम । (अभिव्यक्तिः–साधारणः)
कदाचिल्लभते जन्तिर्मानुष्यं पुण्यसञ्चयात् ॥

23. पुरुषैर्यज्ञपुरुषो जम्बूद्वीपे सदेज्यते । (अभिव्यक्तिः–साधारणः)
यज्ञैर्यज्ञमयो विष्णुरन्यद्वीपेषु चान्यथा ॥

24. अत्रापि भारतं श्रेष्ठं जम्बूद्वीपे महामुने । (अभिव्यक्तिः–साधारणः)
यतो हि कर्मभूरेषा ह्यतोऽन्या भोगभूमयः ॥

25. गायन्ति देवाः किल गीतकानि धन्यास्तु ते भारतभूमिभागे । (अभिव्यक्तिः–साधारणः)
स्वर्गापवर्गास्पदमार्गभूते भवन्ति भूयः पुरुषाः सुरत्वात् ॥

26. जानीम नैतत् क्व वयं विलीने स्वर्गप्रदे कर्मणि देहबन्धम् । (अभिव्यक्तिः–साधारणः)
प्राप्स्याम धन्याः खलु ते मनुष्याः ते भारते नेन्द्रियविप्रहीनाः ॥

क्रियापदम्

1. उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	17	8	–	–	25
अङ्काः	17	8	–	–	25

2. प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्रमसंख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1	वस्तुनिष्ठः (1 अङ्कस्य प्रश्नाः)	21	21
2	अतिलघूत्तरम् (1 अङ्कस्य प्रश्नाः)	4	4
3	लघूत्तरम् (2 अङ्कस्य प्रश्नाः)	–	–
4	दीर्घोत्तरम् (3 अङ्कस्य प्रश्नाः)	–	–
5	दीर्घोत्तरम् (4 अङ्कस्य प्रश्नाः)	–	–

3. प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	8	8
साधारणः	9	9
कठिनः	8	8
आहत्य	25	25

I. अधोलिखितप्रश्नेभ्यः चत्वारः विकल्पाः प्रदत्ताः। तेषु समुचितं विकल्पं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत।

1. अहं पाठं ________ । अत्र क्रियापदं एवं भवति। (स्मरणम् – सुलभः)

A. पठति   B. पठन्ति   C. पठसि   D. पठामि

2. वयं पत्रं ________ । अत्र क्रियापदं एवं भवति।(स्मरणम् – सुलभः)

A. लिखति B. लिखन्ति C. लिखामि D. लिखामः

3. त्वं जलं ________ । अत्र क्रियापदं एवं भवति।(स्मरणम् – सुलभः)

A. पिबति B. पिबसि C. पिबथः D. पिबथ

4. यूयं श्लोकं ________ । अत्र क्रियापदं एवं भवति।(स्मरणम् – सुलभः)

A. गायति B. गायसि C. गायथः D. गायथ

5. 'पठतु' क्रियापदस्य लकारः एवं अस्ति।(स्मरणम् – सुलभः)

A. लट् लकारः B. लृट् लकारः C. लोट् लकारः D. लङ् लकारः

6. 'वन्देत' क्रियापदस्य लकारः एवं अस्ति।(स्मरणम् – सुलभः)

A. लट् लकारः B. विधिर्लिङ्लकारः C. लोट् लकारः D. लङ् लकारः

7. 'क्रीडिष्यसि' क्रियापदस्य पुरुषः एषः भवति।(स्मरणम् – सुलभः)

A. प्रथमपुरुषः B. मध्यमपुरुषः C. उत्तमपुरुषः D. अन्यपुरुषः

8. 'अलिखम्' क्रियापदस्य पुरुषः एषः भवति।(स्मरणम् – सुलभः)

A. प्रथमपुरुषः B. मध्यमपुरुषः C. उत्तमपुरुषः D. अन्यपुरुषः

9. 'पठेयुः' क्रियापदस्य वचनम् एतत्।(स्मरणम् – साधारणः)

A. एकवचनम् B. द्विवचनम् C. बहुवचनम् D. अव्ययम्

10. 'पठतः' क्रियापदस्य वचनम् एतत्।(स्मरणम् – साधारणः)

A. एकवचनम् B. द्विवचनम् C. बहुवचनम् D. अव्ययम्

11. भविष्यत् काले एषः लकारः उपयुज्यते। (स्मरणम् – साधारणः)

A. लट् लकारः B. लृट् लकारः C. लोट् लकारः D. लङ् लकारः

12. विधिर्लिङ् लकारस्य रूपम् एवम् अस्ति।(स्मरणम् – साधारणः)

A. पठति B. पठतु C. पठेत् D. अपठत्

13. 'पठामि' क्रियापदस्य लकारपुरुषवचनम् ______________(स्मरणम् – साधारणः)

A. लट् लकारः प्रथमपुरुषः एकवचनम् B. लट् लकारः उत्तमपुरुषः एकवचनम्

C. लृट् लकारः उत्तमपुरुषः एकवचनम् D. लट् लकारः मध्यमपुरुषः एकवचनम्

14. 'पठिष्यन्ति' क्रियापदस्य लकारपुरुषवचनम् __________ (स्मरणम् – कठिनः)

A . लट् लकारः प्रथमपुरुषः बहुवचनम् B . लट् लकारः उत्तमपुरुषः बहुवचनम्

C . लृट् लकारः उत्तमपुरुषः बहुवचनम् D . लृट् लकारः प्रथमपुरुषः बहुवचनम्

15. 'पठन्तु' क्रियापदस्य लकारपुरुषवचनम् ______________(स्मरणम् – कठिनः)

A . लोट् लकारः प्रथमपुरुषः एकवचनम् B . लोट् लकारः मध्यमपुरुषः बहुवचनम्

C . लोट् लकारः उत्तमपुरुषः बहुवचनम् D . लोट् लकारः प्रथमपुरुषः बहुवचनम्

16. 'पठसि' क्रियापदस्य लकारपुरुषवचनम् _____________(स्मरणम् – कठिनः)

A . लट् लकारः प्रथमपुरुषः एकवचनम् B . लट् लकारः मध्यमपुरुषः एकवचनम्

C . लट् लकारः उत्तमपुरुषः एकवचनम् D . लट् लकारः प्रथमपुरुषः बहुवचनम्

17. 'अपठन्' क्रियापदस्य लकारपुरुषवचनम् ______________(स्मरणम् – कठिनः)

A . लङ् लकारः प्रथमपुरुषः एकवचनम् B . लङ् लकारः मध्यमपुरुषः बहुवचनम्

C . लङ् लकारः उत्तमपुरुषः एकवचनम् D . लङ् लकारः प्रथमपुरुषः बहुवचनम्

II. चतुर्थं पदं लिखत।

18. पठावः – पठामः ॥ वन्दावहे – ____ (धारणम्– कठिनः)

19. वर्तमाने – लट् ॥ भूते – ______ (धारणम्– कठिनः)

20. पठति – परस्मैपदि ॥ वन्दते – ______(धारणम्– कठिनः)

21. पठतु – प्रथमपुरुषः ॥ वन्दस्व – ______(धारणम्– कठिनः)

III. एकवाक्येन उत्तरं लिखत।

22. क्रियापदं नाम किम् ? (धारणम्– साधारणः)

23. संस्कृते प्रायः कति धातवः सन्ति? (धारणम्– साधारणः)

24. धातुः नाम कः ? (धारणम्– साधारणः)

25. कति लकाराः सन्ति? (धारणम्– साधारणः)

प्रवासक्षेत्राणि

1. उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	13	14	3	–	30
अङ्काः	13	14	12	–	39

2. प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्रमसंख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1	वस्तुनिष्ठः (1 अङ्कस्य प्रश्नाः)	22	22
2	अतिलघूत्तरम् (1 अङ्कस्य प्रश्नाः)	5	5
3	लघूत्तरम् (2 अङ्कस्य प्रश्नाः)	–	–
4	दीर्घोत्तरम् (3 अङ्कस्य प्रश्नाः)	–	–
5	दीर्घोत्तरम् (4 अङ्कस्य प्रश्नाः)	3	12

3. प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	14	14
साधारणः	13	19
कठिनः	3	6
आहत्य	30	39

I. अधोलिखितप्रश्नेभ्यः चत्वारः विकल्पाः प्रदत्ताः। तेषु समुचितं विकल्पं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत।

1. अत्र समूहेतरपदम् इदं भवति। (स्मरणम् – सुलभः)

A. रामः B. देशः C. नद्यः D. जनः

2. अत्र समूहेतरपदम् इदं भवति।(स्मरणम् – सुलभः)

A. अहम्, B. वृक्षम्, C. मन्दिरम्, D.पर्णम् ।

3. अत्र समूहेतरपदम् इदं भवति।(स्मरणम् – सुलभः)

A. बादामि, B. बनशङ्करी, C. शिवशङ्करी, D. सवदत्ति ।

4. शाल्मलीनदी मन्दं मन्दं ________। (स्मरणम् – सुलभः)

A. आरोहति B. निर्गच्छति C. वाति D. प्रवहति

5. बादामि पूर्वं ______ राजधानी आसीत् । (स्मरणम् – सुलभः)

A.चालुक्यराजानाम् B. मराठानाम् C. सोदेराजानाम् D. चोलानाम्

6. ______ नवदुर्गासु षष्टावतारिणी । (स्मरणम् – साधारणः)

A. बनशङ्करी B. सीता C. सरस्वती D. यल्लम्मा

7. यल्लम्मा _______ वंशे जाता ।(स्मरणम् – साधारणः)

A. आर्य B. आढ्यवीरशैव C. सूर्य D. वैष्णव

8. _______ पुरातनजैन मठमपि अस्ति । (स्मरणम् – साधारणः)

A. सवदत्ति B. बागलकोटे C. सोदाक्षेत्रे D. हम्पे

9. 'शोभते' पदस्य लकारपुरुषवचनम् ______________(स्मरणम् – साधारणः)

A. लट् लकारः मद्यमपुरुषः एकवचनम् B. लट् लकारः उत्तमपुरुषः एकवचनम्

C. लट् लकारः प्रथमपुरुषः एकवचनम् D. लोट् लकारः प्रथमपुरुषः एकवचनम्

10. बनशङ्करीक्षेत्रं बागलकोटे मण्डले विद्यमानं पुण्यक्षेत्रम् । रेखाङ्कितपदस्य प्रश्ननिर्माणं कर्तुम् इदम् उपयुज्यते।(स्मरणम् – साधारणः)

A. कुत्र B. किम् C. कदा D. कति

II. चतुर्थं पदं लिखत।

11. यः – सः :: यदा — ___________ (धारणम्– सुलभः)

12. शाल्मली – नदी :: स्वर्णवल्ली – _______(धारणम्– सुलभः)

13. कलोपासकानाम् – रमणीयस्थानम् :: आस्तिकानाम् – ______(धारणम्– सुलभः)

14. भवति – अभवत् ॥ वदति – _______(स्मरणम्– सुलभः)

15. अधीनराजः – अरसप्पनायकः ॥ बालव्व ____ (स्मरणम्– सुलभः)

16. वैष्णवानाम् – श्री वादिराजमठः ॥ लक्ष्मीनृसिंहमन्दिरम् – ____ (स्मरणम्– सुलभः)

III. एकवाक्येन उत्तरं लिखत।

17. सोदाक्षेत्र के तपः अकुर्वन् ? (धारणा – सुलभः)

18. स्वर्णवल्ली संस्थानं कुत्र विराजते ? (धारणा – सुलभः)

19. बादामि क्षेत्रस्य अपरं नाम किम् ? (धारणा – सुलभः)

20. पल्लेदहब्ब कुत्र प्रचलति ? (धारणा – साधारणः)

21. यल्लम्मादेव्याः मन्दिरं कुत्र अस्ति ? (धारणा – साधारणः)

IV. सन्धिविभज्य नाम लिखत।

22. आर्योक्तिः (धारणा – साधारणः)

23. नैकाः (धारणा – कठिनः)

24. भगवदुपासनम् (धारणा – कठिनः)

25. नामान्तरम् (धारणा – साधारणः)

26. तथैव (धारणा – साधारणः)

27. रथोत्सवः (धारणा – साधारणः)

V. दशवाक्यैः उत्तरं कर्नाटकभाषया, संस्कृतभाषया, आङ्लभाषया वा लिखत।

28. सोदेक्षेत्रस्य वैशिष्ठ्यं वर्णयत। (अभिव्यक्तिः – साधारणः)

29. सवदत्ति क्षेत्रविषये का कथा प्रसिद्धा।(अभिव्यक्तिः – साधारणः)

30. बादामि क्षेत्रस्य विशेषतां लिखत।(अभिव्यक्तिः – कठिनः)

प्रयोगाः (व्याकरणम्)

1. उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	10	19	–	–	29
अङ्काः	10	24	–	–	34

2. प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्रमसंख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1	वस्तुनिष्ठः (1 अङ्कस्य प्रश्नाः)	14	14
2	अतिलघूत्तरम् (1 अङ्कस्य प्रश्नाः)	10	10
3	लघूत्तरम् (2 अङ्कस्य प्रश्नाः)	05	10
4	दीर्घोत्तरम् (3 अङ्कस्य प्रश्नाः)	–	–
5	दीर्घोत्तरम् (4 अङ्कस्य प्रश्नाः)	–	–

3. प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	17	17
साधारणः	14	26
कठिनः	07	10
आहत्य	38	53

I. अधोलिखितप्रश्नेभ्यः चत्वारः विकल्पाः प्रदत्ताः। तेषु समुचितं विकल्पं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत।

1. संस्कृतभाषायां एते प्रयोगाः सन्ति।(स्मरणम्– सुलभ:)

A. एकः B. द्वौ C. त्रय: D. चत्वारः

2. प्रयोगमवलम्ब्य   एते धातवः सन्ति । (स्मरणम्– सुलभ:)

A . एकः　　B . द्विप्रकारा:　　C . त्रिप्रकाराः　　D . बहुप्रकाराः

3. यस्य धातो: प्रयोगे कर्मपदस्य अपेक्षा भवति सः । (धारणम्–सुलभ:)

A . अकर्मकः　　B . सकर्मकः　　C .विकर्मकः　　D . सुकर्मकः

4. यस्य प्रयोगे कर्मपदस्य अपेक्षा न भवति स: । (धारणम्–सुलभ :)

A . सकर्मकः　　B . सुकर्मकः　　C . कार्मुकः　　D . अकर्मक:

5. कर्तरिप्रयोगे कर्तृपदं एतत् विभक्त्यन्तं भवति । (धारणम्–साधारणम्

A . प्रथमा　　B . द्वितीया　　C . तृतीया　　D . चतुर्थी

6. अयं प्रयोग: सर्वेषां धातूनां सम्भवति । (धारणम्–साधारणम्

A . भावे　　B . कर्मणि　　C . कतीरि　　D . वैदिक

7. कर्माणि प्रयोगे कर्तृपदं एतत् विभक्त्यन्तं भवति । (धारणम्–साधारणम्)

A . प्रथमा　　B . द्वितीया　　C . तृतीया　　D . चतुर्थी

8. भावप्रयोगे एतत् न भवति ।(धारणम् – साधारणम्)

A . कर्तृपदम्　　B . कर्मपदम्　　C . क्रियापदम्　　D . कृदन्तपदम्

II. एकवाक्येन उत्तरं लिखत।

9. संस्कृतभाषायां कति प्रयोगाः सन्ति? ते के? (स्मरणं– सुलभः)

10. प्रयोग कतिप्रकाराः धातवः सन्ति ? (स्मरणं– साधारणम्)

11. सकर्मकः कथं भवति ? (धारणम – सुलभम्)

12. अकर्मक: कथं भवति ? (धारणम्– साधारणम्)

13. सर्वेषां धातूनां कः प्रयोगः भवति ? (स्मरणं– सुलभः)

14. अकर्मक धातूनां कः प्रयोग: ? (स्मरणं– साधारणम्)

15. कस्मिन् प्रयोग कर्मपदं न भवति? (धारणम – सुलभम्)

16. कस्मिन् प्रयोग कर्मपदं प्रथमाविभक्तौ भवति ? (धारणम् – साधारणम्)

17. भावेप्रयोग कर्तृपदं कस्यां विभक्तौ भवति? (स्मरणम– सुलभः)

18. कस्मिन् प्रयोग क्रियापदं नित्यं प्रथम पुरुषैकवचने भवति? (धारणम् – साधारणम्)

III. प्रयोगपरिवर्तनं कुरुत ।

19. बालिकाः धावन्ति । स्मरणम् – सुलभः)

20. हरिः श्लोकान् पठति । (धारणम् – साधारणम्)

21. छात्रैः गुरवः नम्यन्ते । (स्मरणं– साधारणम्)

22. पुष्पाणि विकसन्ति । (स्मरणम् – सुलभः)

23. अस्माभिः कथाः लिख्यन्ते । (धारणम् – साधारणम्)

24. यूयं कदलीफलं खादय । (धारणम्– साधारणम्)

IV. द्वित्रैः वाक्यैः उत्तरं लिखत।

25. कर्तरि प्रयोगस्य नियमं सोदाहरणं विवृणुत। (धारणम्– कठिनम्)

26. भावेप्रयोगस्य नियमः कः ? (धारणम्– कठिनम्)

27. कर्मणि प्रयोगस्य नियमः कः ? (धारणम् – कठिन)

28. सकर्मक विषये लिखत ।(धारणम् – साधारणम्)

29. अकर्मकविषये लिखत । धारणा – साधारणम्)

कर्नाटककालिदासः

उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम् –

सूक्तिमन्दाकिनी	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	30	40	4	2	76
अङ्काः	30	40	8	8	86

प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम् –

क्र. सं	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1.	वस्तुनुष्ठः	10	10
2.	अतिलघुत्तर	20	20
3.	लघूत्तर	40	40
4.	दीर्घोत्तर	4	8
5.	अतिदीर्घोत्तर	2	8
6.	आहत्य	76	86

प्रश्नस्तरः –

क्र. सं	स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
1.	सुलभः	40	40
2.	साधारणः	30	30
3.	कठिनः	6	16
4.	आहत्य	76	86

I. अधोलिखितप्रश्नेभ्यः चत्वारः विकल्पाः प्रदत्ताः । तेषु समुचितं विकल्पं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत ।

1. मैसूरुसंस्थानस्य दिवानः अयम् आसीत् । (स्मरणम् –सुलभः)

A) श्रीरङ्गः B) रङ्गाचार्यः C) रङ्गनाथः D) रामनाथः

2. बसवप्पशास्त्रिणः गुरुः एषः आसीत् ।(स्मरणम् –सुलभः)

A) गरलपुरीषशास्त्रि B) नारायणपण्डितः C) श्रीहर्षः D) भास्करभट्टः

3. तृतीयः कृष्णराजः देशाटनसन्दर्भे एनम् अद्राक्षीत् ।(स्मरणम् –सुलभः)

A) बसवप्पशास्त्रीणं B)भास्करभट्टं C) महादेवशास्त्रिणं D)श्रीहर्षं

4. बसवप्पशास्त्रिणः विद्याभ्यासार्थम् अयं साहायं कृतवान् ।(स्मरणम् –सुलभः)

A) कृष्णराजेन्द्रः B) श्रीकण्ठदत्तः C) श्रीकृष्णराजप्रभु D) श्रीयदुवीरप्रभुः

5. बसवप्पशास्त्रिणः माता इयम् अस्ति । (स्मरणम् –सुलभः)

A) महादेवम्म B) रङ्गम्म C) यमुनम्म D) बसवम्मा

6. ओथेलो ग्रन्थस्य रचयिता एषः अस्ति ।(स्मरणम् –साधारणः)

A) शेक्सफियर् B) वड्स्वर्त् C) विलियम्स् D) इयागो

7. पिता शब्दस्य पर्यायपदम् इदं भवति ।(स्मरणम् –साधारणः)

A) माता B) भ्राता C) माला D) जनकः

8. बसवप्पशास्त्री अष्टादशे वयसि एतत् काव्यं विरचितवान् ।(स्मरणम् –साधारणः)

A) सावित्री चरितम् B) कृष्णराजाभ्युदयम् C) दमयन्तीस्वयंवरः D) शङ्करशतकम्

9. माता च पिता च – पितरौ अत्र अयं समासः अस्ति। (स्मरणम् –साधारणः)

A) द्वन्दः B) द्विगुः C) बहुर्वीहि D) तत्पुरुषः

10. बसवप्पशास्त्रिणा विरचितं कन्नडभाषायां भामिनीषट्पदी काव्यम् इदम् अस्ति ।(स्मरणम् –साधारणः)

A) सावित्री चरितम् B) रेणुकाविजयम् C) शिवाष्टकम् D) आर्यशतकम्

II. एकवाक्येन उत्तरत ।

11. **मुम्मडि कृष्णराज ओडेयर् कस्य संस्थानस्य राजा आसीत् ?** (धारणम् –सुलभः)

12. **बसवप्पशास्त्रिणः पितरौ कौ ?** (धारणम् – सुलभः)

13. **महादेवशास्त्री कस्मिन् कर्मणि नियुक्तः ?** (धारणम् – सुलभः)

14. **कर्नाटककालिदासः इति उपाधिं कः प्रायच्छत् ?** (धारणम् – सुलभः)

15.ओथेलो नाटकं केन नाम्ना कन्नडभाषया अनूदितम् ? (धारणम् – सुलभः)

16.मैसूरुकृष्णराजः किमिति प्रसिद्धः आसीत् ? (धारणम् –साधारणः)

17.बसवप्पशास्त्रिणः जन्म कदा अभवत् ? (धारणम् –साधारणः)

18.कुत्र श्री बसवप्पशास्त्रिणः समाधिस्थलं विद्यते ? (धारणम् –साधारणः)

19.बसवप्पशास्त्री कदा मृत्युवशं गतः ? (धारणम् –साधारणः)

20. बसवप्पशास्त्रिणः कृते दिवान् रङ्गाचार्यः किमिति उपाधिं प्रायच्छत् ? (धारणम् –साधारणः)

III. रिक्तस्थानं पूरयत ।

21.बसवप्पशास्त्रि गरलपुरीशास्त्रिणां __________ ।(स्मरणम् –सुलभः)

22.बसवप्पशास्त्रिमहोदयः________।(स्मरणम् –सुलभः)

23.दिवानरङ्गाचर्यः बसवप्पशास्त्रिमहोदयं ______इति उपाधिं प्रायच्छत् ।(स्मरणम् –सुलभः)

24. ________ वाचने बसवप्पशास्त्री अनुपमः ।(स्मरणम् –सुलभः)

25.मैसूरुनगरस्य समीपे बसप्पशास्त्रीमहोदयस्य ________ विद्यते ।(स्मरणम् –सुलभः)

IV. सन्धिं विभज्य नाम लिखत ।

26.राजामात्यः (धारणम् – सुलभः)

27.इत्यादीनि (धारणम् – सुलभः)

28.विद्वज्जनाः (धारणम् – साधारणः)

29.देशाटनम् (धारणम् – सुलभः)

30.नैकाः (धारणम् – सुलभः)

31.नोपलभ्यन्ते (धारणम् – साधारणः)

32.अद्यापि (धारणम् – साधारणः)

33.विद्याभ्यासाय (धारणम् – साधारणः)

34.चित्ताकर्षिका (धारणम् – साधारणः)

35.सरस्वत्याराधकः (धारणम् – साधारणः)

V. विरुद्धार्थकपदानि लिखत ।

36.प्रसिद्धः (स्मरणम् – सुलभः)

37.अपूर्णम् (स्मरणम् – सुलभः)

38.सरला (स्मरणम् – सुलभः)

39.श्रेष्ठम् (स्मरणम् – सुलभः)

40.सन्तुष्टः (स्मरणम् – सुलभः)

VI. पर्यायपदं लिखत ।

41.अश्वः (स्मरणम् – सुलभः)

42.उपाधिः (स्मरणम् – सुलभः)

43.राजा (स्मरणम् – सुलभः)

44.वत्सरः (स्मरणम् – सुलभः)

45.अनुपमः (स्मरणम् – सुलभः)

46.सरला (स्मरणम् – सुलभः)

47.मृत्युः (स्मरणम् – सुलभः)

48.श्रेष्ठम् (स्मरणम् – सुलभः)

49.शकटम् (स्मरणम् – सुलभः)

50.आभरणम् (स्मरणम् – सुलभः)

VII. लिङ्ग–विभक्ति–वचनानि लिखत ।

51.नगरम् (धारणम् – सुलभः)

52.गृहे (धारणम् – सुलभः)

53.नाटकानि (धारणम् – सुलभः)

54.तेन (धारणम् – साधारणः)

55.नाम्ना (धारणम् – साधारणः)

56.सन्तुष्टः (धारणम् – साधारणः)

57.काव्यस्य (धारणम् – साधारणः)

58.राजा (धारणम् – साधारणः)

59.शैली (धारणम् – साधारणः)

60.कवयः (धारणम् – साधारणः)

VIII. लकारपुरुषवचनानि लिखत ।

61.श्रूयते (धारणम् –सुलभः)

62.अरचयत् (धारणम् – साधारणः)

63.राजन्ते (धारणम् – साधारणः)

64.आस्ताम् (धारणम् – साधारणः)

65.लभ्यन्ते (धारणम् – साधारणः)

66.शोभते (धारणम् – साधारणः)

67.विद्यते (धारणम् –सुलभः)

68.वर्तते (धारणम् –सुलभः)

69.आसन् (धारणम् – साधारणः)

70.प्रायच्छत् (धारणम् – साधारणः)

IX. द्वित्रैः वाक्यैः उत्तरं लिखत ।

71.कानि पुस्तकानि बसवप्पशास्त्रिणा कन्नडभाषया अनूदितानि ? (अभिव्यक्तिः – कठिनः)

72.बसवप्पशास्त्रिणः संस्कृतभाषायां विरचित ग्रन्थाः के ? (अभिव्यक्तिः – कठिनः)

73.बसवप्पशास्त्रिणः विद्याभ्यासविषये लिखत ।(अभिव्यक्तिः – कठिनः)

74.बसवप्पशास्त्रि ग्रन्थरचनायां कथं प्रेरितः अभवत् ? (अभिव्यक्तिः – कठिनः)

X. कर्नाटकभाषया आङ्ग्लभाषया वा उत्तरं लिखत ।

75.बसवप्पशास्त्रिणः जीवनविषये लिखत ।(प्रशंसा – कठिनः)

76.बसवप्पशात्रिणः कर्नाटककालिदासः इति नाम सार्थकम् इति समर्थयत ।(प्रशंसा – कठिनः)

केन वा मैत्री

1. उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	32	20	2	–	54
अङ्काः	37	40	8	–	85

2. प्रश्नानुगुणप्रामुख्यम्

क्र.संख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1	वस्तुनिष्ठः	28	28
2	अतिलघूत्तरम्	17	34
3	लघूत्तरम्	7	15
4	दीर्घोत्तरम्	2	8

3.प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	31	31
साधारणः	11	31
कठिनः	12	23
आहत्य	54	85

I. अधोलिखितप्रश्नेभ्यः चत्वारः विकल्पाः प्रदत्ताः। तेषु समुचितं विकल्पं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत।

1. उदारचरितानां _ _ _ _ एव कुटुम्बकम् । (स्मरणम् – सुलभः)

A) वसुधा B) वसुः C) वसतिः D) वासः

2. बुद्धिः अस्य समानार्थकपदं _ _ _ _ _ (स्मरणम् – सुलभः)

A) बुद्धः B) मतिः C) बद्धः D) मतः

3. पतितोऽस्मि अत्र _____ सन्धिः । (स्मरणम् – साधारणः)

A) गुण सन्धिः B) वृद्धि सन्धिः C) पूर्वरूप सन्धिः D) यण् सन्धिः

4. परोक्षे कार्यहन्तारं प्रत्यक्षे _____ मित्रं वर्जयेत्। (स्मरणम् – सुलभः)

A) अप्रियवादिनम् B) वादिनम् C) प्रियम् D) प्रियवादिनम्

5. क्षेत्रपालेन क्षिप्तः दण्डः _____ उपरि पतति। (स्मरणम् – सुलभः)

A) शृगालस्य B) मृगस्य C) काकस्य D) जालस्य

6. 'लगुडः' अस्य समानार्थकपदं __। (स्मरणम् – सुलभः)

A) दण्डी B) दण्डः C) गुडः D) लघु

7. 'शृगालः' अस्य समानार्थकपदं __। (स्मरणम् – सुलभः)

A) शृङ्गः B) शृङ्गी C) जम्बूकः D) जम्बू

8. 'अरण्यम्' अस्य समानार्थकपदं __। (स्मरणम् – सुलभः)

A) रम्यम् B)रम्या C) आकाशः D) काननम्

9. 'चक्षुः' अस्य समानार्थकपदं __। (स्मरणम् – सुलभः)

A) नयनम् B) चञ्चुः C) आननम् D) दन्तः

II. चतुर्थं पदं लिखत ।

10. चित्राङ्गः – हरिणः ॥ क्षुद्रबुद्धिः – ___। (स्मरणम् – सुलभः)

11. सत्वरम् – शीघ्रम् ॥ मित्रम् – _____। (स्मरणम् – सुलभः)

12. काकः – वायसः ॥ मृगः – __। (स्मरणम् – सुलभः)

13. वसुधा – भूमिः ॥ पयः – __। (स्मरणम् – सुलभः)

III. एकवाक्येन उत्तरं लिखत।

14. चम्पकावति अरण्यं कुत्र अस्ति ? (स्मरणम् – सुलभः)

15. शृगालः चित्राङ्गं दृष्टवा किम् अचिन्तयत् ? (स्मरणम् – सुलभः)

16. चित्राङ्गः केन बद्धः अभवत् ? (स्मरणम् – सुलभः)

17. प्रभाते क्षेत्रपालः कथम् आयाति ? (स्मरणम् – सुलभः)

18. चित्राङ्गः कथमासीत् ? (स्मरणम् – सुलभः)

19. कौ स्नेहेन निवसतः ? (स्मरणम् – सुलभः)

20. मनोरथः फलितः इति कः अचिन्तयत् ? (स्मरणम् – सुलभः)

21. कः सत्वरं पलायनं करोति ? (स्मरणम् – सुलभः)

22. अन्ते कः मृतो भवति ? (स्मरणम् – सुलभः)

IV. रिकस्थानं पूरयत।

23. अस्तु अस्य ________ संपाद्य कार्यं साधयामि । (स्मरणम् – सुलभः)

24. मां ____________ मोचय । (स्मरणम् – सुलभः)

25. इटिति ____________ कुरु । (स्मरणम् – सुलभः)

26. क्षुद्रबुद्धिः नामकः __________अहम् । (स्मरणम् – सुलभः)

27. इतः परं ___________ सहैव निवसामि । (स्मरणम् – सुलभः)

28. अस्मिन् वनप्रदेशे ___________ क्षेत्रमास्ति । (स्मरणम् – सुलभः)

29. मम ________________ फ़लितः । (स्मरणम् – सुलभः)

30. दण्डः _____________ उपरि पतति । (स्मरणम् – सुलभः)

V. सन्धिं विभज्य नाम लिखत ।

31. चित्राङ्गः (धारणम् – कठिनः)

32. वसुधैव (धारणम् – कठिनः)

33. तदवलोक्य (धारणम् – कठिनः)

34. अत्रान्तरे (धारणम् – कठिनः)

35. तत्रागत्य (धारणम् – कठिनः)

36. श‍ृगालस्योपरि (धारणम् – कठिनः)

VI. लघूत्तराणि लिखत ।

37. शृगालः स्वपरिचयं कथं करोति ? (स्मरणम् – साधारणः)

38. काकः शृगालविषये किं कथयति ? (स्मरणम् – साधारणः)

39. पाशाबद्धं मृगं दृष्ट्वा जम्बूकः किं चिन्तयति ? (स्मरणम् – कठिनः)

40. काकस्य वचनं श्रुत्वा जम्बूकः किमाह ? (स्मरणम् – कठिनः)

41. क्षुद्रबुद्धिः पाशान् अवलोक्य किं वदति ? (स्मरणम् – कठिनः)

42. काकः चित्राङ्गं पाशेन विमोचितुं कः उपायं वदति ? (स्मरणम् – कठिनः)

VII. यथानिर्देशं उत्तरं लिखत।

43. "सखे! चित्राङ्ग! कोऽयं द्वितीयः" । (धारणम् – साधारणः)

    कः पाठः ? कः वदति ? कं वदति ?

44. "मम तावत् उत्कृष्टं भोजनं प्राप्तम्" । (धारणम् – साधारणः)

    कः पाठः? कः चिन्तयति ? कं दृष्ट्वा एवं चिन्तयति ?

45. "मित्रवचनतिरस्कारस्य फलमेतत्" । (धारणम् – साधारणः)

    कः पाठः ? कः वदति ? कं वदति ?

46. "मित्र ! कुशली किल भवान् ? " (धारणम् – साधारणः)

    कः पाठः ? कः वदति ? कं वदति ?

47. "अरण्ये बन्धुमित्रहीनः निवसामि:। (धारणम् – साधारणः)

    कः पाठः? कः बन्धुमित्रहीनः निवसति? अरण्यस्य नाम किम्?

48. "मित्र ! अकस्मादागन्तुना मैत्री न युक्ता" । (धारणम् – साधारणः)

    कः पाठः ? कः वदति ? कं वदति ?

49. "कथं भवतः मैत्री सम्पन्ना ? " (धारणम् – साधारणः)

    कः पाठः ? कः वदति ? कं वदति ?

50. "मां बन्धनात् मोचय" । (धारणम् – साधारणः)

    कः पाठः ? कः वदति ? कं वदति ?

51. "स्नायुनिर्मिता एते पाशा:" (धारणम् – साधारणः)

कः पाठः ? कः वदति ? कं वदति ?

VIII. कवेः देश – काल – कृतीनां विषये लिखत। (धारणम्, कठिनः)

52. नारायणपण्डितः

IX. कर्णाटकभाषया आङ्ग्लभाषया वा उत्तरं लिखत ।

53. सुबुद्धिः चित्राङ्गं कथं रक्षति? (अभिव्यक्तिः –कठिनम्)

54. श्रृगालः चित्राङ्गं कथं वञ्चयति ? (अभिव्यक्तिः –कठिनम्)

देवस्तिष्ठति सर्वत्र

1. उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	–	–	1	1	2
अङ्काः	–	–	4	4	8

2. प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्रमसंख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1	दीर्घोत्तरम् (4 अङ्कस्य प्रश्नाः)	02	08

3. प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
साधारणः	2	8

I. दशवाक्यैः उत्तरं कर्नाटकभाषया, संस्कृतभाषया, आङ्लभाषया वा लिखत।

1. कनकेन प्रदर्शितं 'देवस्तिष्ठति सर्वत्र' इति विषयं सङ्गृह्य लिखत।(अभिव्यक्तिः –साधारणः)
2. किमर्थं कनकः कदलीफलं न खादितवान्? इति विवृणुत।(प्रशंसा –साधारणः)

विभूतिपुरुषः (गद्यम्)

1. उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	15	24	1	–	40
अङ्काः	15	28	4	–	47

2. प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्रमसंख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1	वस्तुनिष्ठः (1 अङ्कस्य प्रश्नाः)	27	27
2	अतिलघूत्तरम् (1 अङ्कस्य प्रश्नाः)	8	8
3	लघूत्तरम् (2 अङ्कस्य प्रश्नाः)	4	8
4	दीर्घोत्तरम् (3 अङ्कस्य प्रश्नाः)	–	–
5	दीर्घोत्तरम् (4 अङ्कस्य प्रश्नाः)	01	04

3. प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	16	16
साधारणः	20	23
कठिनः	4	8
आहत्य	40	47

I. अधोलिखितप्रश्नेभ्यः चत्वारः विकल्पाः प्रदत्ताः। तेषु समुचितं विकल्पं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत।

1. 'यात्रा – एषा विभक्तिः भवति । (स्मरणम् – सुलभः)

A .चतुर्थी B .तृतीया C . सप्रमी D .प्रथमा

2. प्रविशति – एषः लकारः भवति । (स्मरणम् – साधारणम्)

A . लट्लकारः B . लिट्लकारः C .लङ् लकार: D . लोट्लकारः

3. आयुर्वेदे – अस्य एतत् लिङ्गं भवति । (स्मरणम्– सुलभः)

A . नपुंसकलिङ्गम्   B . पुलिङ्गम्   C . स्त्रीलिङ्गम्   D .अन्यलिङ्गम्

4. आसीत् – एषः पुरुषः भवति। (स्मरणम्– सुलभः)

A .प्रथमपुरुषः   B . मध्यमपुरुषः   C . उत्तमपुरुषः   D . अन्यपुरुष

5. तव– अस्य एतत् वचनं भवति। (धारणम् – सुलभः)

A . बहुवचनम्   B . एकवचनम्   C .द्विवचनम्   D . अन्यवचनम्

6. भविष्यति – एषः लकारः भवति । (स्मरणम् – सुलभः)

A . लड़   B . लिट   C .लट्   D . लृट्

7. कश्चन उपन्यासकः एतदर्थं मैसूरुनगरात् समागतवान् । (धारणम्– साधारणम्)

A . उपन्यासार्थं   B . गमनार्थं   C . क्रीडितुम्   D . व्यापारार्थम्

8. उपन्यासकः स्वामिनां दर्शनाय एतत् स्थानं अगच्छत् । (धारणम् – साधारणम्)

A . वनम्   B . ग्रहम्   C . लघुकुटीरम्   D . मन्दिरम्

9. अगच्छत् – पदस्य लकारपुरुषवचनम् एतत्। (स्मरणम् – सुलभः)

A . लट् लकारः प्रथमपुरुषः एकवचनम्   B . लङ् लकारः प्रथमपुरुषः एकवचनम्

C . लङ् लकारः उत्तमपुरुषः एकवचनम्   D .लङ् लकारः मध्यमपुरुषः बहुवचनम्

10. भिक्षाटनेन –एषा विभक्तिः भवति। (स्मरणम् – सुलभः)

A . प्रथमा   B . तृतीया   C .पञ्चमी   D . सप्तमी

11. स्वामिनाम् – लिङ्गविभक्तिवचनम् एतत् भवति । (स्मरणम् – सुलभः)

A . पुल्लिङ्गः षष्ठीविभक्तिः बहुवचनम्   B . पुल्लिङ्गः द्वितीयाविभक्तिः बहुवचनम्

C . पुल्लिङ्गः षष्ठीविभक्तिः एकवचनम्   D . पुल्लिङ्गः द्वितीयाविभक्तिः एकवचनम्

II. एकवाक्येन उत्तरं लिखत।

12. उपन्यासकः स्वागतं कर्तुं कः आगतवान् ?(स्मरणम्–सुलभः)

13. राघवेन्द्रस्वामिन: जन्मनाम किम् ? (स्मरणम् –साधारणम्)

14. राघवेन्द्रस्वामिनः पितरौ कौ? (धारणम्– साधारणम्)

15. नम्बूदरिमहोदयस्य कुलदेवता का ? (धारणम् – सुलभः)

16. राघवेन्द्रस्वामिनः प्राथमिक शिक्षणं कत्र अभवत् ? (स्मरणम् – सुलभः)

17. राघवेन्द्रस्वामिनः शिष्यः कः ? (धारणम् – साधारणम्)

18. उपन्यासकः स्वामिनां दर्शनाय कुत्र अगच्छत्? (स्मरणम् – साधारणम्)

19. मन्त्रालयश्रीचरणाः बालकं दृष्टवा किमिति अनुगृहीतवन्तः ? (धारणम् – साधारणम्)

III. रिक्तस्थानानि पूरयत ।

20. तिरुकप्प उपन्यासकस्य ___कल्पितवान् । (स्मरणम् –सुलभः)

21. उपन्यासकः ___सह स्वामिनां दर्शनार्थम् आगतवान्। (स्मरणम्– सुलभः)

22. राघवेन्द्रः – तमे वर्षे मल्लाडिहल्लिग्रामम् आगतवान्। (धारणम्–सुलभः)

23. नम्बदरी महाभागः यात्राप्रसङ्गेन ___गतवान्। (धारणम्– सुलभः)

24. सनिवेशवशात ____स्थगिता । (स्मरणम् – सुलभः)

25. सेवाधर्मः ___योगिनामप्यगम्यः । (धारणम् – साधारणम्)

IV. द्वित्रैः वाक्यैः उत्तरं लिखत ।

26. नम्बूदरी महाभागः यात्राप्रसङ्गेन कुत्र प्रस्थितवान् ? (धारणम्–कठिनम्)

27. राघवेन्द्रः जुम्मा दादा व्यायामशालायां किं किम् अधीतवान् ? (धारणम्–कठिनम्)

28. राघवेन्द्र योगदानं विवृणुत। (धारणम्– कठिनम्)

29. राघवेन्द्रः जनान् कथं जागरितवान् ? (धारणम् – कठिनम्)

V. सन्धि विभत्य नाम लिखत ।

30. विशेषोपन्यासः (धारणम् – साधारणम्)

31. सहसैव (धारणम् – साधारणम्)

32. स्वस्यापराधः (धारणम् – साधारणम्)

33. स्वोद्योगम् (धारणम् – साधारणम्)

34. देशान्तरम् (धारणम् – साधारणम्)

VI. विग्रहवाक्यं विलिख्य समासनाम लिखत ।

35. फलपुष्पैः (धारणम् – साधारणम्)

36. महापुरुषः (धारणम् – साधारणम्)

37. अश्वारोहणम् (धारणम् – साधारणम्)

38. जनमानसे (धारणम् – साधारणम्)

39. सेवाधर्मः (धारणम् – साधारणम्)

VII. कर्णाटकभाषया आङ्ग्लभाषया वा उत्तरं लिखत ।

40. विविध क्षेत्रेषु राघवेन्द्रस्वामिनः योगदानं वर्णयत । (अभिव्यक्तिः– साधारणम्)

समासः

उद्दिष्टानुसारेण अंशाः –

	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा
प्रश्नाः	10	15	–	–
अङ्काः	10	15	–	–

प्रश्नप्रकाराः

क्र. सं	प्रश्नस्वरूपम्	अङ्काः	प्रश्नाः
01	वस्तुनिष्ठ	4	4
02	अतिलघु उत्तरम्	21	21
	आहत्य	25	25

प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	7	7
साधारणः	13	13
कठिनः	5	5
आहत्य	25	25

I. अधोलिखितप्रश्नेभ्यः चत्वारः विकल्पाः प्रदत्ताः। तेषु समुचितं विकल्पं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत।

1) उत्तरपदार्थप्रधानः अयं समासः भवति। (स्मरणम् –सुलभः)

A) तत्पुरुषः B) द्विगुः C) द्वन्द्वः D) अव्ययीभावः

2) समासस्य एते प्रकाराः सन्ति। (धारणम्–साधारणः)

A) 3 B) 4 C) 5 D) 6

3) सामान्यतत्पुरुषस्य एते विभागाः सन्ति। (धारणम्–साधारणः)

A) 3 B) 7 C) 8 D) 6

4) विशेषतत्पुरुषे एते भेदाः वर्तन्ते। (धारणम्–कठिनः)

A) 3 B) 4 C) 8 D) 9

II. चतुर्थपदं लिखत ।

5) राजर्षिः – कर्मधारयः ॥ पञ्चवटी – _______ । (स्मरणम् –सुलभः)

6) नवरात्रम् – द्विगुः ॥ वृक्षमूलम् – _________ । (स्मरणम् –सुलभः)

7) असन्देहः – नञ् तत्पुरुषः ॥ कुसुमकोमलम् – _______। (धारणम्–कठिनः)

8) भूतबलिः – सामान्य तत्पुरुषः ॥ अनादरः – _______। (धारणम्–साधारणः)

9) अर्धग्रामः – प्रथमातत्पुरुषः ॥ भासरचितम् – _________ । (स्मरणम् –सुलभः)

10) गृहगतः – द्वितीयातत्पुरुषः ॥ भूतबलिः – _______ । (धारणम्–साधारणः)

11) चोरभयम् – पञ्चमीतत्पुरुषः ॥ वृक्षमूलम् – _______ । (स्मरणम् –सुलभः)

III. विग्रहवाक्यं विलिख्य समासनाम लिखत ।

12) अर्धग्रामः (धारणम्–कठिनः)

13) अधर्मः (धारणम्–साधारणः)

14) नीलमेघः (धारणम्–कठिनः)

15) त्रिलोकी (धारणम्–साधारणः)

16) कार्यकुशलः (धारणम्–साधारणः)

IV. समस्तपदं विलिख्य समासनाम लिखत।

17) नरः च असौ अधमः च (स्मरणम् –साधारणः)

18) चोरात् भयम् (स्मरणम्–साधारणः)

19) चतुर्णां युगानां समाहारः (धारणम् – साधारणः)

20) न अनुभवः (स्मरणम् – साधारणः)

V. एकवाक्येन उत्तरं लिखत –

21) विग्रहवाक्यं नाम किम्? (धारणम्–साधारणः)

22) पूर्वोत्तरपदयोः विभक्तिः कस्मिन् समासे समाना भवति? (धारणम्–साधारणः)

23) द्विगु समासे पूर्वपदं किं भवति? (स्मरणम् –सुलभः)

24) समासः नाम कः? (धारणम्–कठिनः)

25) कस्मिन् समासे समस्तपदं समूहवाचकं भवति? (स्मरणम् –सुलभः)

सूक्तिमन्दाकिनी

उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम् –

सूक्तिमन्दाकिनी	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	24	30	4	4	62
अङ्काः	32	30	8	12	82

प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम् –

क्र. सं	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1.	वस्तुनुष्ठः	24	24
2.	अतिलघुत्तर	26	26
4.	लघूत्तर	4	8
5.	श्लोकपूर्ति	4	12
6.	भावार्थ लेखनम्	4	12
7.	आहत्य	62	82

प्रश्नस्तरः –

क्र. सं	स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
1.	सुलभः	23	23
2.	साधारणः	30	42
3.	कठिनः	9	17
4.	आहत्य	62	82

I. अधोलिखितप्रश्नेभ्यः चत्वारः विकल्पाः प्रदत्ताः । तेषु समुचितं विकल्पं चित्वा क्रमाक्षरेण सह उत्तरपत्रिकायां लिखत ।

1. आचार्यात् – अत्र एषा विभक्तिः अस्ति ।(स्मरणम् – सुलभः)

A) पञ्चमी B) प्रथमा C) सप्तमी D) द्वितीया

2. तत्र – पदस्य व्याकरणविशेषम् इदमस्ति ।(स्मरणम् – सुलभः)

A) नामपदम् B) क्रियापदम् C) अव्ययं D) कृदन्तः

3. अक्षरम् – पदं अस्मिन् लिङ्गे अस्ति ।(स्मरणम् – सुलभः)

A) पुल्लिङ्गः B) स्त्रीलिङ्गः C) नपुसकलिङ्गः D) किमपि न

4. चरन्ति – अस्मिन् वचने अस्ति ।(स्मरणम् – सुलभः)

A) बहुवचनं B) द्विवचनम् C) एकवचनम् D) किमपि न

5. 'अमन्त्रं अक्षरं नास्ति' अत्र क्रियापदं एतद् भवति ।(स्मरणम् – सुलभः)

A) अक्षरं B) नास्ति C) अत्र D) अमन्त्रं

6. 'अयोग्यः' इत्यत्र एषः समासः वर्तते । (स्मरणम् – सुलभः)

A) षष्ठीतत्पुरुषः B) कर्मधारयः C) द्विगुः D) नञ् तत्पुरुषः

7. 'मेधा' नाम एषा – (स्मरणम् – सुलभः)

A) स्त्री B) नारी C) महिला D) बुद्धिः

8. 'अनौषधम्' अस्य विरुद्धार्थकपदम् इदं भवति ।(स्मरणम् – साधारणः)

A) अमत्रम् B) रोगी C) वैद्यः D) औषधम्

9. चरन्ति नाम अयमर्थः भवति ।(स्मरणम् – साधारणः)

A) कुर्वन्ति B) खादन्ति C) पिबन्ति D) अटन्ति

10. सन्तः अस्य समानार्थकपदम् इदं भवति ।(स्मरणम् – साधारणः)

A) सज्ञनः B) दुर्जनः C) अजनः D) कुजनः

11. 'अयोग्यः' अस्य विरुद्धार्थकपदम् इदं भवति ।(स्मरणम् – साधारणः)

A) अनयोग्यः B) योग्यः C) निर्योग्यः D) वियोगः

12. 'अक्षरम्' अस्य समानार्थकपदम् इदं भवति ।(स्मरणम् – साधारणः)

A) क्षरम् B) वर्णः C) नाशः D) क्षिपति

13. अत्र समूहेतर पदम् इदम् भवति।(स्मरणम् – साधारणः)

A) मृगराजः B) सिंहः C) केसरी D) व्याघ्रः

14. अत्र समूहेतर पदम् इदम् भवति।(स्मरणम् – साधारणः)

A) काननम्, B) विपिनम् C) वनम् D) मननम्

II. चतुर्थपदं लिखत ।

15. पादं – आचार्यात् ॥ पादं –_______(धारणम् – सुलभः)

16. अमन्त्र – अक्षरं ॥ अनौषधम् –__________(धारणम् – सुलभः)

17. सिंहः – मृगः ॥ सज्जनः –_______(धारणम् – सुलभः)

18. गुह्यं – गूहति ॥ गुणान् –_______(धारणम् – सुलभः)

19. हितम् – अहितम् ॥ नीतिः __________।(धारणम् – सुलभः)

20. अस्ति – नास्ति ॥ दुर्लभः – __________।(धारणम् – साधारणः)

21. पापं – पुय़म् ॥ मित्रम् – __________।(धारणम् – साधारणः)

22. सन्तः – सज्जनः ॥ कुलीनः –_________।(धारणम् – साधारणः)

23. आचार्यः – गुरुः ॥ शिष्यः – _____(धारणम् – साधारणः)

24. मृगः – हरिणः ॥ तृणं – _________(धारणम् – साधारणः)

III. एकवाक्येन उत्तरं लिखत ।

25. कः दुर्लभः ? (धारणम् – सुलभः)

26. कः पापात् निवारयति ? (धारणम् – सुलभः)

27. सिंहाः किं भक्षयन्ति ? (धारणम् – सुलभः)

28. छात्रः कस्मात् पादमादत्ते ? (धारणम् – सुलभः)

29. के नीतिमार्गं न त्यजन्ति ? (धारणम् – सुलभः)

30. सुभाषितं नाम किम् ? (धारणम् – सुलभः)

31. सुभाषितानि कुत्र उपलभ्यन्ते ? (धारणम् – साधारणः)

32. सुभाषितानि किं दर्शयन्ति ? (धारणम् – साधारणः)

33. छात्रः केभ्यः पादमादत्ते ? (धारणम् – साधारणः)

34. वने बुभुक्षिताः सिंहाः किं न चरन्ति ? (धारणम् – साधारणः)

35. आपद्गते किं ददाति ? (धारणम् – साधारणः)

36. कुलीना किं न परिलङ्घयन्ति ? (धारणम् – साधारणः)

IV. रिक्तस्थानानि पूरयत ।

37. अमन्त्रमक्षरं ________ । (स्मरणम् – सुलभः)

38. योजकस्तत्र ___________ । (स्मरणम् – सुलभः)

39. न __________ परिलङ्घयन्ति । (स्मरणम् – सुलभः)

40. पापान्निवारयति _____________ हिताय । (स्मरणम् – सुलभः)

41. पादं _____________ च । (स्मरणम् – सुलभः)

V. सन्धिं विभज्य नाम लिखत ।

42. नैव (धारणम् – साधारणः)

43. वनेऽपि (धारणम् – साधारणः)

44. नास्ति (धारणम् – साधारणः)

45. पापान्निवारयति (धारणम् – साधारणः)

46. सन्मित्रम् (धारणम् – साधारणः)

47. गुह्यञ्च (धारणम् – साधारणः)

48. आपद्गतञ्च (धारणम् – कठिनः)

49. योजकस्तत्र (धारणम् – कठिनः)

50. व्यसनाभिभूता (धारणम् – कठिनः)

VI. द्वित्रैः वाक्यैः उत्तरं लिखत ।

51. सन्मित्रलक्षणं किम् ? (अभिव्यक्तिः – कठिनम्)

52. छात्रः विद्यां कथं सम्पादयति ? (अभिव्यक्तिः – कठिनम्)

53. स्त्कुलप्रसूतानां लक्षणं किम् ? (अभिव्यक्तिः – कठिनम्)

54. केषु योजकः दुर्लभः ? (अभिव्यक्तिः – कठिनम्)

VII.. पद्यपाठस्य नाम विलिख्य पद्यं पूरयत ।

55. आचार्यात् ------------- (स्मरणम् – साधारणः)

------------ कालक्रमेण च ॥

56. अमन्त्रम् ------------------ (स्मरणम् – साधारणः)

----------------- दुर्लभः ॥

57. वनेऽपि ------------- (स्मरणम् – साधारणः)

------- परिलङ्घयन्ति ॥

58. पापान्निवारयति ---------- (स्मरणम् – साधारणः)

------------- सन्तः ॥

VIII. श्लोकस्य तात्पर्यं संस्कृतभाषया–कन्नडभाषया–आङ्ग्लभाषया वा लिखत ।

59. आचार्यात् पादमादत्ते पादं शिष्यः स्वमेधया । (प्रशंसा – साधारणः)

पादं स ब्रह्मचारिभ्यः पादं कालक्रमेण च ॥१॥

60. अमन्त्रमक्षरं नास्ति नास्ति मूलमनौषधम् ।(प्रशंसा – साधारणः)

अयोग्यः पुरुषो नास्ति योजकः तत्र दुर्लभः ॥२॥

61. वनेऽपि सिंहा मृगमांसभक्ष्याः (प्रशंसा – कठिनः)

बुभुक्षिता नैव तृणं चरन्ति ।

एवं कुलीना व्यसनाभिभूत

न नीतिमार्गं परिलङ्घयन्ति ॥३॥

62. पापान्निवारयति योजयते हिताय (प्रशंसा – कठिनः)

गुह्यञ्चगूहति गुणान् प्रकटीकरोति ।

आपद्गतञ्च न जहाति ददाति काले

सन्मित्रलक्षणमिदं प्रवदन्ति सन्तः ॥४॥

अलङ्कारः

उद्दिष्टानुसारेण अंशाः

	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा
प्रश्नाः	5	7	–	–
अङ्काः	5	7	–	–

प्रश्नप्रकाराः –

क्र. सं	प्रश्नस्वरूपम्	अङ्काः	प्रश्नाः
01	वस्तुनिष्ठ	3	3
02	अतिलघु उत्तरम्	8	8
03	लघूत्तरम्	1	1
	आहत्य	12	12

प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	04	04
साधारणः	06	06
कठिनः	02	02
आहत्य	12	12

I. अधोलिखितप्रश्नेभ्यः चत्वारः विकल्पाः प्रदत्ताः। तेषु समुचितं विकल्पं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत।

1. अलङ्कारः एवं विधः वर्तते। (स्मरणम्–सुलभः)

   A] एकविधः B] द्विविधः C] त्रिविधः D] चतिर्विधः

2. अनुप्रासयमकादयः अस्मिन् अलङ्कारे अन्तर्भवन्ति। (धारणम्–साधारणः)

   A] शब्दालङ्कारे B] अर्थालङ्कारे C] अलङ्कारे D] उपमाने

3. एकस्यैव व्यञ्जनस्य पुनरावृत्तिः अयं भवति। (स्मरणम्–सुलभः)

A] यमकः B] रूपकम् C] अनुप्रासः D] उपमा

II. चतुर्थपदं लिखत

4. यमकः – शब्दालङ्कारः ॥ उपमा – _____ (स्मरणम्–सुलभः)

5. शब्दार्थसहितौ – काव्यम् ॥ काव्यस्य शरीरम् – _______ । (धारणम्–साधारणः)

III. एकवाक्येन उत्तरं लिखत –

6. अलङ्कारः नाम कः? (स्मरणम्–कठिनः)
7. अलङ्कारस्य भेदौ कौ? (धारणः–साधारणः)
8. शब्दालङ्कारः कः? (धारणम्–साधारणः)
9. अर्थालङ्कारः कः? (धारणम्–साधारणः)
10. अर्थालङ्कारे कति भेदाः सन्ति? (धारणम्–साधारणः)
11. नितान्तकान्तदन्तकान्तिमन्तकान्तकात्मजम् – इत्यत्र कः अलङ्कारः? (धारणम्–साधारणः)
12. लक्षणं विलिख्य अलङ्कारस्य नाम लिखत? (स्मरणम्–कठिनः)

    अमरीकबरीभारभ्रमरीमुखरीकृतम् ।

संस्कृतं हि जीवितम्

1. उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	43	10	6	–	59
अङ्काः	43	12	18	–	73

2. प्रश्नानुगुणप्रामुख्यम्

क्र.संख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1	वस्तुनिष्ठः	29	29
2	अतिलघूत्तरम्	23	23
3	लघूत्तरम्	1	3
4	दीर्घोत्तरम्	6	18

3.प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	29	29
साधारणः	20	32
कठिनः	10	12
आहत्य	59	73

I. सूक्तोत्तरं चित्वा लिखत।

1. ' आतनोत्यसौ ' अत्र _ _ _ _ _ सन्धिः। (स्मरणम् – साधारणः)

   A) यण् सन्धिः B) वृद्धि सन्धिः C) जश्त्व सन्धिः D) सवर्णदीर्घसन्धिः

2. 'वर्धताम्' अत्र _ _ _ _ _ लकारः(स्मरणम् – साधारणः)

   A) लट् लकारः B) लोट् लकारः C) लुट् लकारः D) लङ् लकारः

3. 'अस्मत्' अत्र _ _ _ _ विभक्तिः । (स्मरणम्– साधारणः)

A) प्रथमाविभक्तिः B) द्वितीयाविभक्तिः C) पञ्चमीविभक्तिः D) षष्ठीविभक्तिः

4. 'दूषणम्' अस्य समानार्थकपदम् _ _ _ _ _ I (स्मरणम्– साधारणः)

A) दोषः B) दशा C) भूषणम् D) तिरस्कारः

5. 'विस्मरणम्' अस्य विरुद्धर्थकपदम् _ _ _ _ _I (स्मरणम्– साधारणः)

A) स्मरणम् B) मरणम् C) विस्मृतिः D) स्मृतिः I

6. 'सुधा ' अस्य समानार्थकपदं _ _। (स्मरणम्– सुलभः)

A) सदा B) अमृतम् C) मृतम् D) अमृता

7. 'सम्पदम्' अस्य समानार्थकपदं _ _। (स्मरणम्– सुलभः)

A) पदम् B) सम्पत् C) ऐश्वर्यम् D) पदवी

8. 'सनातनम्' अस्य समानार्थकपदं _ _। (स्मरणम्– सुलभः)

A) नातम् B) सनातः C) नतम् D) शाश्वतम्

9. 'लसन्ति' अस्य समानार्थकपदं _ _। (स्मरणम्– सुलभः)

A) विलसन्ति B) सन्ति C) विलपति D) विहरति

10. 'नाकः ' अस्य विरुद्धर्थकपदं _ _। (स्मरणम्– सुलभः)

A) नाना B) नरकः C) नायकः D) अनेकः

11. 'पुरस्कृतम् ' अस्य विरुद्धर्थकपदं _ _। (स्मरणम्– सुलभः)

A) कृतम् B) पुरा C) तिरस्कृतम् D) सत्कृतम्

12. 'मृतम्' अस्य विरुद्धर्थकपदं _ _ _ _ । (स्मरणम्– सुलभः)

A) मतम् B) मितम् C) मिता D) अमृतम्

13. 'महत्' अस्य विरुद्धर्थकपदं _ _ _ _ । (स्मरणम्– सुलभः)

A) लघु B) गुरु C) महान् D) महि

14. 'एहि' पदस्य लकारपुरुषवचनानि _ _ _ _ _ _ I (स्मरणम्, साधारणः)

A) लोट् लकारः , मध्यमपुरुषः , एकवचनम्I B) लट् लकारः , मध्यमपुरुषः , एकवचनम्I

C) लोट् लकारः , उत्तमपुरुषः , एकवचनम्I D) लोट् लकारः , मध्यमपुरुषः , बहुवचनम्I

15. 'भवेत्' पदस्य लकारपुरुषवचनानि लिखत । (स्मरणम्, साधारणः)

A) लोट् लकारः, प्रथममपुरुषः , एकवचनम्। B) लट् लकारः , मध्यमपुरुषः , एकवचनम्।

C) लृट् लकारः, उत्तमपुरुषः, एकवचनम्। D)विधिर्लिङ्गलकारः, प्रथममपुरुषः, एकवचनम्।

16. 'उक्तिः' पदस्य लिङ्गविभक्तिवचनम् एतत् (स्मरणम्, साधारणः)

A) स्त्रीलिङ्गः प्रथमाविभक्तिः एकवचनम् । B) पुल्लिङ्गः प्रथमाविभक्तिः एकवचनम् ।

C) पुल्लिङ्गः तृतीयाविभक्तिः एकवचनम् । D) स्त्रीलिङ्गः प्रथमाविभक्तिः बहुवचनम् ।

17. 'सुधीः' पदस्य लिङ्गविभक्तिवचनम् एतत् (स्मरणम्, साधारणः)

A) स्त्रीलिङ्गः प्रथमाविभक्तिः बहुवचनम् B) पुल्लिङ्गः प्रथमाविभक्तिः एकवचनम् ।

C) स्त्रीलिङ्गः प्रथमाविभक्तिः एकवचनम् D) स्त्रीलिङ्गः प्रथमाविभक्तिः द्विवचनम्

II. चतुर्थं पदं लिखत।

18. पण्डितः – विद्वान् ॥ सत्कृतम् – _______। (स्मरणम् – सुलभः)

19. आदरः – गौरवम् ॥ लालिता – ________। (स्मरणम् – सुलभः)

20. प्रफुल्लिता – विकसिता ॥ उज्वलम् – ________। (स्मरणम् – सुलभः)

21. सम्पदम् – विपदम् ॥ आदरः – _______ ।(स्मरणम् – सुलभः)

22. आतनोति – परस्मैपदि ॥ प्रभाष्यते – ________(स्मरणम्, साधारणः)

23. गृहे – सप्तमी विभक्तिः ॥ जगतः – ________(स्मरणम्, साधारणः)

24. पाहि – क्रियापदम् ॥ भारतस्य – ________(स्मरणम्, साधारणः)

III. एकवाक्येन उत्तरं लिखत ।

25. संस्कृतं कस्य सम्पत् ? (स्मरणम् – सुलभः)

26. देश्यभाषिभिः बुधैः मातृवत् पुरस्कृतं किम् ? (स्मरणम् – सुलभः)

27. कैः कविभिः संस्कृतं लालितम् ? (स्मरणम् – सुलभः)

28. भारतस्य भूषणं किम् ? (स्मरणम् – सुलभः)

29. अस्य पद्यस्य कर्ता कः ? (स्मरणम् – सुलभः)

30. संस्कृतं कासां जीवितम? (स्मरणम् – सुलभः)

31. संस्कृतं केषां काङ्क्षितम्? (स्मरणम् – साधारणः)

32. संस्कृतं कैः आदरेण सत्कृतम् ? (स्मरणम् – सुलभः)

33. कैः महाकविभिः प्रफुल्लितम् ? (स्मरणम् – साधारणः)

34. स्वात्मनाशकारणं किम् ? (स्मरणम् – सुलभः)

35. दिने दिने गृहे गृहे च किं वर्धताम्? (स्मरणम् – सुलभः)

IV. रिक्तस्थानाति पूरयत ।

36. भारतस्य सम्पदं _______ पाहि । (स्मरणम् – सुलभः)

37. सर्वलोकभषिणां _______ संस्कृतम् । (स्मरणम् – सुलभः)

38. नाकलोकवासिनामापि ________ कांङ्क्षितम् । (स्मरणम् – सुलभः)

39. संस्कृतस्य दूषणं _________ कारणम् । (स्मरणम् – सुलभः)

40. संस्कृतस्य पोषणं ________ भूषणम् । (स्मरणम् – सुलभः)

41. संस्कृतं चिरन्तरं ________ साधनम् । (स्मरणम् – सुलभः)

42. संस्कृतं न केवलं ______ भाषितम् । (स्मरणम् – सुलभः)

43. ______ कविः सुधीः संस्कृतप्रचारकम् । (स्मरणम् – सुलभः)

V. संधिं विभज्य सन्धिनाम लिखत ।

44. भरतैकवासिनाम् (धारणम्, कठिनः)

45. ह्यन्यदेशः (धारणम्, कठिनः)

46. यज्ञनैः (धारणम्, कठिनः)

47. दिगन्तरे (धारणम्, कठिनः)

48. तन्मृतम् (धारणम्, कठिनः)

49. अस्मदार्य (धारणम्, कठिनः)

50. सूनृतोक्ति (धारणम्, कठिनः)

51. विस्मरेदस्मदीय (धारणम्, कठिनः)

52. स्वात्म (धारणम्, कठिनः)

VI. कवेः देश – काल – कृतीनां विषये लिखत –। (धारणम्, कठिनम्)

53. विद्वान् के.एस्. भास्करभट्टः

VII. पद्यपाठस्य नाम विलिख्य तात्पर्यं पञ्चषैः वाक्यैः कर्नाटकभाषया, संस्कृतभाषया, आङ्लभाषया वा लिखत।

54. एहि एहि भारत संस्कृतस्य वृद्धये । (अभिव्यक्तिः – साधारणः)
पाहि पाहि संस्कृतं भारतस्य सम्पदम् ।।

55. संस्कृतं हि जीवितं सर्वलोकभाषिणां (अभिव्यक्तिः – साधारणः)
संस्कृतेश्च बोधकं भारतैकवासिनाम् ।
संस्कृतं सनातनं प्राच्यतत्त्वधारकं
संस्कृतं चिरन्तनं भुक्तिमुक्तिसाधनम् ।। एहि ।।
संस्कृतं चिरन्तनं भुक्तिमुक्तिसाधनम् ।। एहि ।।

56. संस्कृतं न केवलं मानवस्य भाषितं (अभिव्यक्तिः – साधारणः)
नाकलोकवासिनाप्येतदेव कांक्षितम्।
देश्यभाषिभिर्बुधैर्मातृवत्पुरस्कृतं
ह्यन्यदेशपण्डितैरादरेण सत्कृतम्॥ एहि ।

57. व्यास–नाकुजात–भास–कालिदास–लालितं (अभिव्यक्तिः –साधारणः)

भोज–माघ–हर्ष–बाण–भारविप्रफुल्लितम् ।

एवमुज्ज्वलं महत् संस्कृतं सनातनं

नैव तन्मृतं भवेद्यज्ञनैः प्रभाष्यते ।। एहि ।।

58. अस्मदार्यपालितं सूनृतोक्तिभाजनं (अभिव्यक्तिः – साधारणः)

संस्कृतं नु विस्मरेदस्मदीयभूः कथम् ।

संस्कृतस्य पोषणं भारतस्य भूषणं

संस्कृतस्य दूषणं स्वात्मनाशकारणम् ।। एहि ।।

59. संस्कृतं समेधतां संस्कृतं महीयतां (अभिव्यक्तिः – साधारणः)

संस्कृतं दिने दिने वर्धतां गृहे गृहे ।

भास्करः कविः सुधीः संस्कृतप्रचारकं

गीतमातनोत्यसौ भावुकात्मतष्टये ।। एहि ॥

छन्दः

उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम् –

छन्दः	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	14	10	12	–	36
अङ्काः	14	12	24	–	50

प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम् –

क्र. सं	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1.	वस्तुनुष्ठः	10	10
2.	लघूत्तरम्	12	12
3.	दीर्घोत्तरम्	2	4
4.	प्रस्तारः गणविभागः	12	24
5.	आहत्य	36	50

प्रश्नस्तरः –

क्र. सं	स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
1.	सुलभः	10	10
2.	साधारणः	12	12
3.	कठिनः	14	28
4.	आहत्य	36	50

I. सूक्तोत्तरं चित्वा क्रमाक्षरेण सह उत्तरं लिखत ।

1. छन्दश्शास्त्रस्य रचयिता अस्ति एषः – (स्मरणं सुलभञ्च)

   A) वर्षोपाध्यायः B) पिङ्गलाचार्यः C) निम्बकाचार्यः D) वल्लभाचार्यः

2. छन्दश्शास्त्रस्य नामान्तरम् एवम् अस्ति – (स्मरणं सुलभञ्च)

   A) वृत्तम् B) पत्रम् C) अलङ्कारः D) व्याकरणम्

3. श्लोके पादाः भवन्ति – (स्मरणं सुलभञ्च)

A) एकः B) द्वौ C) त्रयः D) चत्वारः

4. ह्रस्वस्वरवर्णयुक्तः वर्णः एवं भवति – (धारणं सुलभञ्च)

A) प्लुत B) गुरु C) दीर्घ D) लघु

5. छन्दोरहितः पदसमुदायस्य नाम –(स्मरणं सुलभञ्च)

A) गद्यम् B) पद्यम् C) चम्पू D) अलङ्कारः

6. अ इ उ ऋ लृ एते वर्णाः एवं चिह्नं प्राप्नुवन्ति । (धारणं सुलभञ्च)

A) लघु B) गुरु C) अनुदात्त D) उदात्त

7. प्रथमलघु अयं गणः भवति – (धारणं सुलभञ्च)

A) म B) य C) त D) भ

8. मध्यलघु अयं गणः भवति – (धारणं सुलभञ्च)

A) ज B) म C) र D) स

9. अनुस्वारविसर्गयुक्तम् अक्षरम् इदं चिह्नं प्राप्नोति – (धारणं सुलभञ्च)

A) लघु B) गुरु C) दीर्घ D) ह्रस्व

10. संयुक्ताक्षरस्य पूर्वक्षरं भवति – (धारणं सुलभञ्च)

A) अक्षरछन्दः B) मात्रा छन्दः C) लघुः D) गुरुः

II. एकवाक्येन उत्तरं लिखत ।

11. छन्दसि कति भेदौ स्तः ? (स्मरणं साधारणञ्च)

12. छन्दः नाम किम् ? (स्मरणं साधारणञ्च)

13. मात्रा नाम का ? (स्मरणं साधारणञ्च)

14. छन्दश्शास्त्रस्य प्रवक्ता कः ? (स्मरणं साधारणञ्च)

15. चम्पूकव्यं नाम किम् ? (स्मरणं साधारणञ्च)

16. चरणं नाम किम् ? (स्मरणं साधारणञ्च)

17. पद्यं नाम किम् ? (स्मरणं साधारणञ्च)

18. कति गणाः सन्ति ? (स्मरणं साधारणञ्च)

19. मध्यगुरुः अयं गणः भवति ? (स्मरणं साधारणञ्च)

20. '– – –' अस्य गणस्य नाम किम् ? (धारणं साधारणञ्च)

21. गुरु अक्षराणि कानि ? (स्मरणं साधारणञ्च)

22. ∪∪∪ अस्य गणस्य नाम किम् ? (धारणं साधारणञ्च)

III. अधोदतानां श्लोकपादानां प्रस्तारं विलिख्य गणविभागं कुरुत ।

23. संस्कृतं हि जीवितं सर्वलोकभाषिणाम् । (अभिव्यक्तिः कठिनं च)

24. संस्कृतं सनातनं प्राच्यतत्त्वधारकम् । (अभिव्यक्तिः कठिनं च)

25. एवं कुलीना व्यसनाभिभूता । (अभिव्यक्तिः कठिनं च)

26. न नीतिमार्गं परिलङ्घयन्ति । (अभिव्यक्तिः कठिनं च)

27. वसुदेवसुतं देवं । (अभिव्यक्तिः कठिनं च)

28. कंसचाणूरमर्दनम् । (अभिव्यक्तिः कठिनं च)

29. गायन्ति देवा किल गीतकानि । (अभिव्यक्तिः कठिनं च)

30. स्वर्गापवर्गास्पदमार्गभूते । (अभिव्यक्तिः कठिनं च)

31. भक्तिप्रियाय भवरोगभयापहाय । (अभिव्यक्तिः कठिनं च)

32. भृगुपतिमिदमूचे प्रश्रितं रामभद्रम् । (अभिव्यक्तिः कठिनं च)

33. कामार्ता हि प्रकृतिकृपणां चेतनाचेतनेषु । (अभिव्यक्तिः कठिनं च)

34. किं किं न साधयति कल्पलतेव विद्या । (अभिव्यक्तिः कठिनं च)

IV. द्वित्रैः वाक्यैः उत्तरं लिखत ।

35. पद्यं गद्यं चम्पूः एतेषां लक्षणं विवृणुत । (धारणं कठिनं च)

36. कानि अक्षराणि गुरु चिह्नं प्राप्नुवन्ति ? (धारणं कठिनं च)

कावेरकन्या

1. उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	20	18	1	1	40
अङ्काः	20	18	4	4	46

2. प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्रमसंख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1	वस्तुनिष्ठः (1 अङ्कस्य प्रश्नाः)	20	20
2	अतिलघूत्तरम् (1 अङ्कस्य प्रश्नाः)	18	18
3	दीर्घोत्तरम् (4 अङ्कस्य प्रश्नाः)	2	8

3. प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	17	17
साधारणः	21	21
कठिनः	2	8
आहत्य	40	46

I. अधोलिखितप्रश्नेभ्यः चत्वारः विकल्पाः प्रदत्ताः। तेषु समुचितं विकल्पं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत।

1. 'सन्ति' अत्र एषः लकारः अस्ति ______(स्मरणम्, सुलभः)

   A. लोट् लकारः B. लट् लकारः C. लृट् लकारः D. लङ् लकारः

2. 'अभूत्' अत्र एषः पुरुषः भवति ______(स्मरणम्, सुलभः)

   A. प्रथमः B. मध्यमः C. उत्तमः D. अन्यपुरुषः

3. 'विशोभते' अत्र इदं वचनं भवति _____(स्मरणम्, सुलभः)

   A. एकवचनम् B. द्विवचनम् C. बहुवचनम् D. न किमपि

4. 'स्यात्' इदं पदम् अस्मिन् पुरुषे अस्ति ____(स्मरणम्, सुलभः)

A. प्रथमे B. मध्यमे C. उत्तमे D. अन्यपुरुषे

5. 'पश्य' अत्र एषः लकारः भवति ____(स्मरणम्, सुलभः)

A. लट् लकारः B. लोट् लकारः C. विधिलिङ् लकारः D. लृट् लकारः

6. 'व्रजति' अत्र इदं वचनम् अस्ति ____(स्मरणम्, सुलभः)

A. न किमपि B. बहुवचनम् C. एकवचनम् D. द्विवचनम्

7. गद्यपद्यात्मपकम् ______(स्मरणम्, साधारणः)

A. पद्यम् B. गद्यम् C. न किमपि D. चम्पूः

8. 'अभूत्' अत्र एषः लकारः भवति ____(स्मरणम्, साधारणः)

A. लट् लकारः B. लिट् लकारः C. लृट् लकारः D. लुङ् लकारः

9. 'पश्य' अत्र इदं वचनम् अस्ति ____(स्मरणम्, साधारणः)

A. द्विवचनम् B. बहुवचनम् C. एकवचनम् D. न किमपि

10. 'विशोभते' अत्र एषः लकारः भवति ____ (स्मरणम्, साधारणः)

A. लृट् लकारः B. लोट् लकारः C. लङ् लकारः D. लट् लकारः

II.चतुर्थपदं लिखत।

11. कवेरकन्या – कावेरी ॥ भीष्मजननी – ____(स्मरणम्, सुलभः)
12. कलहारमाला – कमनीयवेणी ॥ पथिकानाम् – ____(स्मरणम्, सुलभः)
13. भीष्मजननी – गङ्गा ॥ कवेरकन्या – ____(स्मरणम्, सुलभः)
14. पथिकानां – श्रमापहारिणी ॥ कलहारमाला – ____(स्मरणम्, सुलभः)
15. सन्ति – बहुवचनम् ॥ अस्ति – ____(स्मरणम्, सुलभः)
16. पश्य – लोट् लकारः ॥ विशोभते – ____(स्मरणम्, साधारणः)
17. अभूत् – प्रथमपुरुषः ॥ पश्य – ____(स्मरणम्, साधारणः)
18. विशोभते – लट् लकारः ॥ स्यात् – ____(स्मरणम्, साधारणः)
19. कृशानु – दोषग्रहणशीलः ॥ विश्वावसुः – _____(स्मरणम्, साधारणः)

20. दोषग्रहणशीलः – कृशानुः ॥ गुणग्रहणशीलः – ____(स्मरणम्, साधारणः)

III. एकवाक्येन उत्तरं लिखत।

21. कः विश्वस्य गुणग्रहणशीलः अभूत्? (धारणम् , सुलभः)
22. कवेरात्मजा का? (धारणम् , सुलभः)
23. कावेरीप्रवाहः किमर्थं प्रकटीबभूव? (धारणम् , सुलभः)
24. कयोः दाम्पत्यम् अनुरूपं विशोभते? (धारणम् , सुलभः)
25. कावेरी केनालंङ्कृत मध्यभागः? (धारणम् , सुलभः)
26. कावेरी का? (धारणम् , सुलभः)
27. का विष्णुलङ्कृतमध्यभागा? (धारणम् , साधारणः)
28. अज्ञानस्य विनाशाय का प्रकटीबभूव? (धारणम् , साधारणः)
29. विश्वावसुः कस्य गुणग्रहणशीलः अभूत्? (धारणम् , साधारणः)
30. कावेरी समुद्रयोः दाम्पत्यं कीदृशं विशोभते? (धारणम् , साधारणः)
31. भीष्मजननी का? (धारणम् , साधारणः)
32. गद्यपद्यात्मककाव्यं किमिति कथयन्ति? (धारणम् , साधारणः)
33. विश्वावसु नाम गन्धर्वः कः? (धारणम् , साधारणः)
34. कृशानुनाम गन्धर्वः कस्य दोषान् पश्यति स्म? (धारणम् , साधारणः)
35. गङ्गायाः पुत्रः कः? (धारणम् , साधारणः)
36. कावेरी केषां श्रमापहारिणी? (धारणम् , साधारणः)
37. कुत्र समुद्रेण सह कावेरी सङ्गच्छन्ति अस्ति? (धारणम् , साधारणः)
38. पीताम्बरालङ्कृतमध्यभागा का? (धारणम् , साधारणः)

IV. कर्णाटकभाषया आङ्ग्लभाषया वा उत्तरं लिखत।

39. कावेरी नद्याः वर्णनं कुरुत। (अभिव्यक्तिः – कठिनः)
40. विश्वगुणादर्शः कावेरीनदीं कथं वर्णयतीति विवृणुत। (प्रशंसा – कठिनः)

परोपकारः कर्तव्यः

1. उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	20	18	02	–	40
अङ्काः	22	27	08	–	57

2. प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्रमसंख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1	वस्तुनिष्ठः (1 अङ्कस्य प्रश्नाः)	15	15
2	अतिलघूत्तरम् (1 अङ्कस्य प्रश्नाः)	16	16
3	लघूत्तरम् (2 अङ्कस्य प्रश्नाः)	3	6
4	दीर्घोत्तरम् (3 अङ्कस्य प्रश्नाः)	4	12
5	दीर्घोत्तरम् (4 अङ्कस्य प्रश्नाः)	2	8

3. प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	22	30
साधारणः	15	21
कठिनः	3	6
आहत्य	40	57

I. अधोलिखितप्रश्नभ्यः चत्वारः विकल्पाः प्रदत्ताः । तेषु समुचितं विकल्पं चित्वा क्रमाक्षरण सह लिखत।

1. बाणभट्टः एतस्य आस्थाने आसीत्। (स्मणम् –सुलभः)

A . श्रीहर्षस्य B . जीमूतवाहनस्य C .जीमूतकेतोः D . गरुडस्य

2. अस्थीनि दृष्टवा जीमूतवाहनस्य एतत् अद्रवत्। (धारणम्–सुलभः)

A . शरीरम् B . शिरः C .पादौ D . हृदयम्

3. पक्षिराज: इति एषः ख्यातः अस्ति । (स्मरणम् – सुलभः)

A. शङ्खचूड: B. गौरी C. राजा D. गरुड:

4. नागस्य नाम एतदस्ति एतदस्ति । (स्मरणम् – सुलभः)

A. जीमूतकेतुः B. मलयवती C. शङ्खचूड: D. गरुडः

5. सिद्धराजकमारी एषा अस्ति। (धारणम् – सुलभः)

A. मलयवती B. गौरी C. देवता D. राजकुमारी

6. विद्याधरचक्रवर्ती एष: अस्ति। (स्मरणम्–सुलभः)

A. पक्षिराजः B. जीमूतकेतु C. जीमूतवाहनः D. नाग:

7. अत्र विजातीयपदम् । (स्मरणम्–सुलभः)

A. नायक: B. गरुडः C. जीमूतकेतुः D. वृद्धा

8. अत्र समूहेतरपदम् । (स्मरणम्–सुलभः)

A. मलयवती B. जीमूतकेतु: C. गौरी D. वृद्धा

9. अत्र विजातीयपदम् । (स्मरणम्–सुलभः)

A. पुत्र: B. कृतः C. मृत: D. जात:

10. अत्र समूहेतरपदम् । (स्मरणम्– साधारणः)

A. उपरत: B. जातः C. गतः D. भरतः

11. अत्र विजातीयपदम् । (स्मरणम्–साधारणः)

A. गौरी B. वृद्धा C. राजकुमारी D. जीमूतवाहनः

II. चतुर्थं पदं लिखत।

12. शङ्खचूड: – नाग: ॥ गरुड: – _____। (धारणम्–साधारणम्)

13. गौरी – विद्याधरदेवता ॥ मलयवती – ___। (धारणम्–साधारणम्)

14. जीमूत केतु: – वृद्धा ॥ जीमूतवाहनः –_____।(धारणम्–साधारणम्)

15. जीमूतवाहन: – कथानायक: ॥ गौरी –_____।(धारणम्–साधारणम्)

III. एकवाक्येन उत्तरं लिखत ।

16. जीमूतवाहनः कः ? (स्मरणम्– सुलभः)

17. वैनतेयः कः ? (स्मरणम् – सुलभः)

18. जीमूतकेतुः कः ? (स्मरणम् – सुलभः)

19. जीमूतवाहनस्य देवर: क: ? (धारणम् – सुलभः)

20. शङ्खचूडः कस्य हस्तौ समानयति ? (धारणम् – सुलभः)

21. जीमूतवाहन: समुद्रतीरे किम् अपश्यत्? (धारणम् – सुलभः)

22. अमृतवृष्टिः कस्मात् पातिता ? (स्मरणम्– साधारणम्)

23. विद्याधरदेवता का ? (स्मरणम्– साधारणम्)

24. कः पश्चात्तापपीडितः ? (स्मरणम् – सुलभः)

25. कः सर्वप्राणिवधात् विरतः? (स्मरणम् – सुलभः)

26. केन पन्नगाः जीविता: ? (स्मरणम् – सुलभः)

IV. सन्धि विभव्य नाम लिखत ।

27. ममैव = ____+_______=________ । (धारणम् – साधारणम्)

28. कोऽ सि = _______+_______=______ । (धारणम्–साधारणम्)

29. वधादेष: =_______+_______=________ । (धारणम्–साधारणम्)

30. परितप्तास्मि =______+________=_______ ।(धारणम्–साधारणम्)

31. सोऽपि =_______+_______=________ । (धारणम्–साधारणम्)

V. द्वित्रैः वाक्यैः उत्तरं लिखत ।

32. विनीतं गरुडं प्रति नायकः किमुपदिशति? (धारणम् – कठिनम्)

33. बद्धाञ्जली मलयवती गौरी किं प्रार्थयति ? (धारणम् – कठिनम्)

34. गौरी जीमूतवाहनं किं कथयति ? (धारणम् – कठिनम्)

VI. यथानिर्देशम् उत्तरं लिखत

35. सदा बीभत्सदर्शने शरीरे का शोभा ?(धारणम् – सुलभः)

कः पाठः ? कः अवदत् ? काम् अवदत् ?

36. विरतोऽद्यप्रभृत्यहम् । (धारणम् – सुलभः)

कः पाठः ? विरतः कः ? कं वदति ?

37. परितुष्टास्मि ते वत्स । (धारणम् – सुलभः)

कः पाठः ? का वदति ? कं वदति ?

VII. कवेः देश काल कृतीनां विषये त्रिचतुरैः वाक्यैः उत्तरं लिखत।

38. श्री हर्षः (स्मरणम्–सुलभ:)

VIII. कर्णाटकभाषया आङ्ग्लभाषया वा उत्तरं लिखत ।

39. गरुडस्य हृदयपरिवर्तनं कथम् अभवत् ? (अभिव्यक्तिः– साधारणम्)

40. जीमूतवाहनस्य दयाशीलतां वर्णयत ।(अभिव्यक्तिः– साधारणम्)

कुमार्गस्थो विनश्यति

1. उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	–	–	3	–	3
अङ्काः	–	–	12	–	12

2. प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्रमसंख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1	दीर्घोत्तरम् (4 अङ्कस्य प्रश्नाः)	3	12

3. प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	–	–
साधारणः	2	8
कठिनः	1	4
आहत्य	3	12

I. दशवाक्यैः उत्तरं कर्नाटकभाषया, संस्कृतभाषया, आङ्लभाषया वा लिखत।

1. वीरवर्मणः मनसि कथं विवोकादयः सञ्जातः इति विषयं सङ्गृह्य लिखत। (अभिव्यक्तिः, साधारणः)
2. कुमार्गस्थो विनश्यति इति पाठस्य सारांशं सङ्गृह्य लिखत।(अभिव्यक्तिः, साधारणः)
3. केन प्रकारेण वीरवर्मणः मनसि विवोकोदयः सञ्जातः इति विषयं सङ्गृह्य लिखत।(अभिव्यक्तिः, कठिनः)

पत्रलेखनम्

1. उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	1	2	2	1	6
अङ्काः	2	10	10	5	27

2. प्रश्नानुगुणप्रामुख्यम्

क्र.संख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1	लघूत्तरम्	1	2
2	दीर्घोत्तरम्	5	25

3.प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	–	–
साधारणः	1	2
कठिनः	5	25
आहत्य	6	27

I . एतेषाम् उत्तराणि लिखत।

1. पत्रलेखनसमये के अंशाः अनुसरणीयाः ?
2. विरामं सम्प्रार्थ्य मुख्योपाध्यायं प्रति पत्रं लिखत।
3. भवन्तं मनुः अथवा मनीषा इति मत्वा शिरसि तः मैसूरु नगरे वासं कुर्वन्तं पित्रे स्व अध्ययन विषये पत्रं लिखत।
4. पत्रिका सम्पादकं प्रति ग्राहकतार्ये पत्रं लिखत।
5. पुस्तकप्रकाशकं प्रति पुस्तकक्रयणार्थं पत्रं लिखत।
6. त्वं गिरिजा / गिरीशः इति मत्वा प्रवासार्थं धनं प्रेषयितुं पितरं / मातरं प्रति पत्रं लिखत।

प्रबन्धः

1. 'स्वातन्त्र्योत्सवः' अस्मिन् विषये प्रबन्धं लिखत।
2. राष्ट्रियोत्सवमेकम् अधिकृत्य प्रबन्धं लिखत।
3. 'दूरदर्शनम्' अस्मिन् विषये प्रबन्धं लिखत।
4. दूरदर्शनस्य महत्त्वमधिकृत्य प्रबन्धं लिखत।
5. 'गणेशोत्सवः' अमुं विषयम् अधिकृत्य प्रबन्धं लिखत।
6. धार्मिकोत्सवमेकम् अधिकृत्य प्रबन्धं लिखत।

अनुवादः

I. कर्णाटकभाषया आङ्लभाषया वा अनुवादं कुरुत।

1. क्रीडाङ्गणे क्रीडन्ति। अहमपि क्रीडामि।
2. कमला प्रतिदिनं संस्कृतं पठति । दूरदर्शने संस्कृतवार्तां पश्यति ।
3. वयं परोपकारं करिष्यामः । तेन पुण्यं प्राप्स्यामः ।
4. शालायां गणेशोत्सवम् आचरिष्यन्ति। छात्राः श्लोकं गायन्ति।
5. आम्रवृक्षात् फलानि अपतन्। अहम् एकम् अखादम् ।
6. महिला गीतम् अगायत्। जनाः करताडनम् अकुर्वन्।
7. सर्वे छात्राः संस्कृतं पठन्तु। परीक्षायाम् उत्तीर्णाः भवन्तु।
8. वयं सैनिकाः भवाम। देशं रक्षाम।

II. संस्कृतभाषया अनुवादं कुरुत।

1. ನಾವು ಕಥೆಗಳನ್ನು ಓದುತ್ತೇವೆ. ಅವುಗಳಿಂದ ನೀತಿಯನ್ನು ಕಲಿಯುತ್ತೇವೆ.
2. ಸುರೇಶನು ಮುಂಜಾನೆ ಬೇಗನೆ ಏಳುತ್ತಾನೆ. ನದಿಗೆ ಹೋಗಿ ಈಜುತ್ತಾನೆ.
3. ದೀಪಾ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗುವಳು. ಅಲ್ಲಿ ಅಜ್ಜಿಯನ್ನು ನೋಡುವಳು.
4. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ವಾರ್ಷಿಕೋತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸುವರು. ಎಲ್ಲರೂ ಸಿಹಿಯನ್ನು ತಿನ್ನುವರು.
5. ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಿಕ್ಷಕರು ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟರು. ನಾವು ಅವುಗಳನ್ನು ಹಾಡಿದೆವು.
6. ಗಣೇಶನು ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋದನು. ಒಂದು ಬಾಳೆಹಣ್ಣನ್ನು ತಂದನು.
7. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಚನ್ನಾಗಿ ಓದೋಣ. ಒಳ್ಳೆಯ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಪಡೆಯೋಣ.
8. ನೀನು ಚನ್ನಾಗಿ ಆಟವನ್ನು ಆಡು. ಕ್ರೀಡಾಕೂಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆ.

उत्तराणि

स्तुतिवल्लरी

I.

1. D) शक्तिः
2. D) वसुदेवसुतः
3. B) अनारोग्यम्
4. B) प्रज्ञा
5. B) छात्रः
6. C) देवी
7. C) कौ
8. B) द्वितीया विभक्तिः
9. C) उत्तमपुरुषः

II.

10. पार्वतीपरमेश्वरौ
11. दिवाकरः
12. भारतमाता
13. सूर्यात्

III.

14. वाक्पटुत्वं हनुमत्स्मरणात् भवति ।
15. जगतः पितरौ पार्वतीपरमेश्वरौ।
16. हिमालयकिरीटिनी भारतमाता ।
17. वसुदेव सुतः कृष्णः ।
18. दिवाकरः सूर्यः ।

IV.

19. हनुमतः स्मरणात् बुद्धिः, बलं, यशः, धैर्यं, निर्भयत्त्वं, कीर्तिः, आरोग्यं, उत्साहः, वाक्चातुर्यं च वर्धते । जाड्यं गच्छति।

20. भारतमातुः पादौ समुद्रः प्रक्षालयति । सा हिमालयं किरीटरूपे धृतवती । श्रेष्ठराज महर्षिभिः भूषिता च वर्तते ।

21. श्रीकृष्णः वसुदेवसुतः, कंसचाणूरादि राक्षसानां मर्दनः अस्ति । सः दीवकीपरमानन्दः जगद्गुरुः कृष्णः वर्तते ।

V.

22. ಈ ಪದ್ಯವು स्तुतिवल्लरी ಎಂಬ ದೇವತಾ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪಾಠದಿಂದ ಆರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿದೆ.

ಬುದ್ಧಿ, ಬಲ, ಕೀರ್ತಿ, ಧೈರ್ಯ, ಭಯವಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ, ಆರೋಗ್ಯ, ಉತ್ಸಾಹ, ಮಾತುಗಾರಿಕೆ ಇವೆಲ್ಲವು ಹನುಮಂತನ ಸ್ಮರಣೆಯಿಂದ ಸಿಗುತ್ತದೆ.

23. ಈ ಪದ್ಯವು स्तुतिवल्लरी ಎಂಬ ದೇವತಾ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪಾಠದಿಂದ ಆರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿದೆ.

ಹೇ ಸೂರ್ಯನೇ, ಭಾಸ್ಕರನೇ, ಆದಿತ್ಯನೇ, ಪ್ರಕರಕಿರಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ದಿವಾಕರನೇ ಆಯುಷ್ಯ, ಆರೋಗ್ಯ, ವಿದ್ಯೆ, ಕೀರ್ತಿ ಮತ್ತು ಸುಖವನ್ನು ನೀಡು.

24. ಈ ಪದ್ಯವು स्तुतिवल्लरी ಎಂಬ ದೇವತಾ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪಾಠದಿಂದ ಆರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತೀಪರಮೇಶ್ವರರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿದೆ.

ಶಬ್ದ ಮತ್ತು ಅರ್ಥದಂತೆ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಇರುವ ಜಗತ್ತಿನ ತಂದೆತಾಯಿಯರಾದ ಪಾರ್ವತಿಪರಮೇಶ್ವರರು ಶಬ್ದ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ನಮಿಸುತ್ತೇನೆ.

25. ಈ ಪದ್ಯವು स्तुतिवल्लरी ಎಂಬ ದೇವತಾ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪಾಠದಿಂದ ಆರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿದೆ.

ವಸುದೇವನ ಮಗನಾದ, ಕಂಸಚಾಣೂರರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದ ದೇವಕಿಯ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾದ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಗುರುವಾದ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ.

26. ಈ ಪದ್ಯವು ಸ್ತುತಿವಲ್ಲರಿ ಎಂಬ ದೇವತಾ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪಾಠದಿಂದ ಆರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಹೇ ಪಂಡಿತರೇ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ದಯೆಯ ಸಮುದ್ರನಾದ, ಗಂಭೀರನಾದ, ಪಾಪರಹಿತಗುಣವುಳ್ಳ, ನಾಶರಹಿತನಾದ ದೇವನು ಸಂಪತ್ತು ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕಾಗಿ (ನಿಮ್ಮಿಂದ) ಆಶ್ರಯಿಸಲ್ಪಡಲಿ

27. ಈ ಪದ್ಯವು ಸ್ತುತಿವಲ್ಲರಿ ಎಂಬ ದೇವತಾ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪಾಠದಿಂದ ಆರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಭಾರತಮಾತೆಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿದೆ.

ಸಮುದ್ರದಿಂದ ತೋಳೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ, ಹಿಮಾಲಯವನ್ನು ಕಿರೀಟವನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದಿದ, ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ರಾಜ ಮತ್ತು ಮಹರ್ಷಿಗಳೆಂಬ ರತ್ನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಭಾರತಮಾತೆಯನ್ನು ನಮಿಸುತ್ತೇನೆ.

VI.

28. पद्यपाठस्य नाम – स्तुतिवल्लरी

बुद्धिर्बलं यशो धैर्यं निर्भयत्वमरोगता ।
अजाड्यं वाक्पटुत्वं च हनूमत्स्मरणाद्भवेत् ।।

29. पद्यपाठस्य नाम – स्तुतिवल्लरी

भानो भास्कर मार्तण्ड चण्डरश्मे दिवाकर ।
आयुष्यं देहि चारोग्यं विद्यां देहि यशस्सुखम्॥

30. पद्यपाठस्य नाम – स्तुतिवल्लरी

वागर्थाविव सम्पृक्तौ वागर्थप्रतिपत्तये ।
जगतः पितरौ वन्दे पार्वतीपरमेश्वरौ ॥

31. पद्यपाठस्य नाम – स्तुतिवल्लरी

वसुदेवसुतं देवं कंसचाणूरमर्दनम् ।
देवकीपरमानन्दं कृष्णं वन्दे जगद्गुरुम् ॥

32. पद्यपाठस्य नाम – स्तुतिवल्लरी

यस्यज्ञानदयासिन्धोरगाधस्यानघागुणाः ।
सेव्यतामक्षयो धीराः सश्रियै चामृताय च ॥

33. पद्यपाठस्य नाम – स्तुतिवल्लरी

रत्नाकराधौतपदां हिमालयकिरीटिनीम्॥
ब्रह्मराजर्षिरत्नाढ्यां वन्दे भारत मातरम्॥

आहारस्य महत्वम्

I.

1. A) मानवाः
2. C) आहारः
3. D) अहितकरः
4. A) प्राप्नुवन्तु
5. C) पण्डितः
6. B) अद्यापिका
7. A) कति
8. D) सप्तमी विभक्तिः
9. A) लट् लकारः
10. D) निर्गुणः

II.

11. विषम्
12. धर्मसाधनम्
13. अमृतसमानं भवति ।
14. सत्वगुणयुक्ताः

III.

15. अक्टोबर् षोडशे दिनाङ्के सर्वत्र विश्व–आहारदिनम् इति आचरन्ति ।
16. शरीरं आहारेण सम्पाल्यते ।
17. मानवस्य शरीरं वात–पित्थ–कफयुक्तमस्ति ।
18. आहारेषु सत्त्व–रजस्–तमोगुणाः इति त्रयः विभागाः सन्ति ।
19. वयं हितं, मितं, कालानुगुणं च आहारं खादित्वा रोगरहिताः भवेम ।

IV.

20. मधुराः, अभिनवाः आहाराः, दधि, घृतं, तक्रं, क्षीरं, शाकानि, हरितानि पर्णानि च सात्विकाहाराः। एते देहस्य हितकराः भवन्ति ।

21. आहारसेवने परिमितिः भवेत् । आहारः लब्धः इति अधिकं न खादेत् । अधिक–आहारसेवनेन शरीरे आमवर्धनेन बहवः रोगाः सम्भवन्ति । अतः मिताहारः सेवनीयः । यः मिताहारं सेवते सः मितभुक् भवति।

22. पिष्टादि जीवसत्त्वयुताः आहाराः, क्षीरम्, अभिनवानि फलानि, ब्राह्मी, समुद्रलवणम् इत्यादयः देह–मनो–बुद्धीनां विकासयन्ति ।

V.

23. आहारस्य महत्त्वम् इति पाठः ।

लता वदति ।

आचार्यं प्रति वदति ।

24. आहारस्य महत्त्वम् इति पाठः ।

नफीसा वदति ।

आचार्यं प्रति वदति ।

25. आहारस्य महत्त्वम् इति पाठः ।

आचार्यः वदति ।

छात्रान् प्रति वदति ।

VI.

26. ಮನುಷ್ಯನ ದೇಹವು ವಾತಪಿತ್ತಕಫ ಎಂಬ ದೋಷಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಅಹಿತಕರವಾದ ಆಹಾರ ಸೇವನೆಯಿಂದ ಅನಾರೋಗ್ಯವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾನವರು ಸೇವಿಸುವ ಆಹಾರವನ್ನು ಸತ್ತ್ವ, ರಜ, ತಮ ಎಂದು

ಮೂರುಗುಣಗಳು ಇವೆ. ಯಾವ ಆಹಾರವೂ ದ್ವೇಷ ಅಸೂಯೆ ಇತ್ಯಾದಿ ದುರ್ಗುಣಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡಿ ಆಯಸ್ಸು, ಜ್ಞಾನ, ಆರೋಗ್ಯ, ಸುಖಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದು ಸಾತ್ವಿಕ ಆಹಾರಗಳಾಗಿವೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಿಹಿಯಾದ, ತಾಜತನದಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಹಾಲು, ಮೊಸರು, ಮಜ್ಜಿಗೆ, ತುಪ್ಪ, ಸಸ್ಯಗಳು, ಹಸಿರೆಲೆಗಳು ಸತ್ತ್ವಗುಣದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ದೇಹಕ್ಕೆ ಹಿತಕರವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಉಪ್ಪು, ಹುಳಿ ಇತ್ಯಾದಿ ರಸಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿಗುಣಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದು ರಜೋಗುಣ ಆಹಾರವಾಗಿದೆ. ಮಾಲಿನ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ದುರ್ವಾಸನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ, ರುಚಿಯಿಲ್ಲದೆ ದ್ವೇಷ ಅಸೂಯೆ ಮೊದಲಾದ ದುರ್ಗುಣಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದದ್ದು ತಮೋಗುಣವಾಗಿದೆ. ಸಾತ್ವಿಕ ಆಹಾರವು ಆರೋಗ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಉತ್ತಮವಾಗಿದೆ.

27. ಸತ್ತ್ವಗುಣದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆಹಾರವು ಹಿತಕರವಾದ ಆಹಾರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆಹಾರವು ದೊರಕೆದೆಯೆಂದು ಬೇಕಾಬಿಟ್ಟಿ ತಿನ್ನಬಾರದು. ಮಿತವಾಗಿ ಆಹಾರ ಸೇವಿಸಬೇಕು. ಋತುಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಆಯುರ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಆಹಾರವನ್ನು ಸೇವಿಸುವುದರಿಂದ ರೋಗಗಳಿಂದ ದೂರವಿರಬಹುದು. ಮನುಷ್ಯನು ಸೇವಿಸುವ ಆಹಾರವು ದೇಹ ಬುದ್ಧಿ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ರಸ್ತೆಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ದಪಡಿಸಿದ ಆಹಾರವು ಕೊಳಕು ಪ್ರದೇಶದ ಕಾರಣದಿಂದ ರೋಗಾಣುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ದೂರದರ್ಶನ ಅಥವಾ ಮೊಬೈಲ್ ನೋಡುತ್ತಾ, ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಆಹಾರ ಸೇವನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ಗಡಿಬಿಡಿಯಲ್ಲಿ ಅತಿವೇಗವಾಗಿ ಆಹಾರವನ್ನು ತಿನ್ನಬಾರದು. ಭೋಜನ ಸಮಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಊಟಮಾಡಬಾರದು. ಸರಿಯಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಹಿತವಾದ ಮಿತವಾದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಆಹಾರವನ್ನು ಸೇವನೆಯ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕು.

सन्धिः

I.

1. D . वागीशः

2. B . जगद्गुरुः

3. D . तथापि

4. A . कथं जीवति

5. A . षडाननः

II.

6. जश्त्वसन्धिः ।

7. अनुनासिकसन्धिः ।

8. परसवर्णसन्धिः।

9. सज्ञनः

III.

10. द्वयोः वर्णयोः अव्यवहितं सामीप्यं सन्धिः इत्युच्यते ।

11. सन्धिषु प्राधान्येन त्रयः प्रकाराः सन्ति । स्वरसन्धिः (अच्सन्धिः) व्यञ्जनसन्धिः (हल् सन्धिः) विसर्गसन्धिः च ।

12. व्यञ्जनसन्धिषु प्रमुखाः षट् प्रकाराः सन्ति । श्चुत्वसन्धिः, ष्टुत्वसन्धिः, जश्त्वसन्धिः, अनुनासिकसन्धिः, अनुस्वारसन्धिः, परसवर्णसन्धिः ।

13. अनुनासिकवर्णाः ङ्, ञ्, ण्, न्, म इति।

IV.

14. १. तच्चित्रम् – तत् + चित्रम् = श्चुत्वसन्धिः ।

२. वाङ्मयम् – वाक् + मयम् – अनुनासिकसन्धिः

३. दिग्भ्रान्तः – दिक् + भ्रान्तः = जश्त्वसन्धिः ।

15. १. ल्यबन्तः – ल्यप् + अन्तः = जश्त्वसन्धिः ।

२. चिन्मयः – चित् + मयः = अनुनासिकसन्धिः ।

३. किं करोति – किम् + करोति – अनुस्वारसन्धिः।

V.

16. १. रामस् + चिनोति = रामश्चिनोति – श्चुत्वसन्धिः ।

२. ग्रामम् + गच्छति = ग्रामं गच्छति – अनुस्वारसन्धिः

३. वाक् + देवी = वाग्देवी – जश्त्वसन्धिः ।

17. १. जगत् + नायकः = जगन्नयकः – अनुनासिकसन्धिः ।

२. अच् + अन्तः = अजन्तः – जश्त्वसन्धिः

३. पुण्यम् + जायते = पुण्यञ्जायते – परसवर्णसन्धिः ।

भारतमहिमा (पद्यम्)

I.

1. C . षष्ठी
2. A . द्वितीया
3. B . तृतीया
4. D . सप्तमी
5. D . लट्
6. C . लोट्
7. C . लृट्

II.

8. भारतभूः
9. पुरुषाः
10. विष्णुः
11. ऋषिः
12. नाकः

III.

13. भारतीयाः
14. भारतभूः पुण्यभूः
15. भारते पुण्यसञ्चयात् जन्म लभ्यते
16. देवाः गीतकानि गायन्ति
17. धन्याः पुरुषाः
18. विष्णुपुराणं महर्षिवेदव्यासेन विरचितम्
19. ज्ञानं, कर्म, भक्ति इत्यादयः विषयाः विष्णुपुराणे प्रस्तुताः
20. परशुरामः मैत्रेयं प्रति भारतमहिमानम् उपदिशति

IV.

21. ಪ್ರಸ್ತುತ ಪದ್ಯವನ್ನು भारतमहिमा ಎಂಬ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಭಾರತದೇಶದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹಿಮಾಲಯದಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ ದಕ್ಷಿಣದ ಸಮುದ್ರದವರೆಗಿನ ಭೂ ಪ್ರದೇಶವು ಭಾರತ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ನಾಗರೀಕರನ್ನು ಭಾರತೀಯರು ಎನ್ನುವರು.

22. ಪ್ರಸ್ತುತ ಪದ್ಯವನ್ನು भारतमहिमा ಎಂಬ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಭಾರತದೇಶದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೇ ಸಜ್ಜನ! ಜೀವಿ ಪಡೆಯುವ ಸಾವಿರಾರು ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊ ಜನ್ಮ ಪಡೆಯಬಹುದು. ಆದರೆ ಸಹಸ್ರಾರು ಜನ್ಮಗಳ ಪುಣ್ಯಸಂಚಯದಿಂದ ಜೀವಿಯು ಈ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

23. ಪ್ರಸ್ತುತ ಪದ್ಯವನ್ನು भारतमहिमा ಎಂಬ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಭಾರತದೇಶದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜಂಬುದ್ವೀಪವಾದ ಈ ಭಾರತ ಭೂಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಜ್ಜನರಿಂದ ಯಜ್ಞಪುರುಷನಾದ ಶ್ರೀ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಅನ್ಯದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

24. ಪ್ರಸ್ತುತ ಪದ್ಯವನ್ನು भारतमहिमा ಎಂಬ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಭಾರತದೇಶದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೇ ಮಹಾಮುನಿ ಮೈತ್ರೇಯ! ಈ ಜಂಬೂದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಭೂಪ್ರದೇಶವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಭಾರತವು ಕರ್ಮಭೂಮಿಯಾಗಿದೆ. ಉಳಿದ ಭೂಪ್ರದೇಶಗಳು ಭೋಗಭೂಮಿಗಳು ಎನಿಸಿವೆ.

25. ಪ್ರಸ್ತುತ ಪದ್ಯವನ್ನು भारतमहिमा ಎಂಬ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಭಾರತದೇಶದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯರು ಜನ್ಮ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೋ ಅವರೇ ಶ್ರೇಷ್ಠರು. ಅವರು ದೇವತೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠರು. ಏಕೆಂದರೆ ಭಾರತಭೂಮಿಯು ಸ್ವರ್ಗಮೋಕ್ಷಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಎಂದು ದೇವತೆಗಳು ಪ್ರಸಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ.

26. ಪ್ರಸ್ತುತ ಪದ್ಯವನ್ನು भारतमहिमा ಎಂಬ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಭಾರತದೇಶದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವರ್ಗಪ್ರಾಪ್ತಿಯಂತಹ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಲೀನವಾದ ನಂತರ ಯಾವಾಗ ದೇಹಬಂಧನವಾಗುವುದೆಂದು ನಮಗೆ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಭಾರತದೇಶದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯರು ಇಂದ್ರಿಯಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವರೋ ಅವರೇ ಧನ್ಯರು.

क्रियापदम्

I.

1. D. पठामि
2. D. लिखामः
3. B. पिबसि
4. D. गायथ
5. C. लोट् लकारः
6. B. विधिर्लिङ्लकारः
7. B. मध्यमपुरुषः
8. C. उत्तमपुरुषः
9. C. बहुवचनम्
10. B. द्विवचनम्
11. B. लृट् लकारः
12. C. पठेत्
13. C. लृट् लकारः उत्तमपुरुषः एकवचनम्
14. D. लृट् लकारः प्रथमपुरुषः बहुवचनम्
15. D. लोट् लकारः प्रथमपुरुषः बहुवचनम्
16. B. लट् लकारः मध्यमपुरुषः एकवचनम्
17. D. लङ् लकारः प्रथमपुरुषः बहुवचनम्

II.

18. वन्दामहे
19. लङ्
20. आत्मनेपदि
21. मध्यमपुरुषः

III.

22. क्रियापदं नाम तिङन्तम् ।
23. संस्कृते प्रायः २००० धातवः सन्ति ।
24. धातुः नाम क्रियापदस्य मूलरूपम् ।
25. दशलकाराः सन्ति ।

प्रवासक्षेत्राणि

I.

1. C . नद्यः

2. A . अहम्,

3. C . शिवशङ्करी,

4. D . प्रवहति

5. A .चालुक्यराजानाम्

6. A . बनशङ्करी

7. B . आड्यवीरशैव

8. C . सोदाक्षेत्रे

9. C . लट् लकारः प्रथमपुरुषः एकवचनम्

10. A . कुत्र

II.

11. तदा ।

12. मठः ।

13. पुण्यक्षेत्रम् ।

14. अवदत् ।

15. बनशङ्करी

16. स्वर्णवल्लीमठः॥

III.

17. सोदाक्षेत्रे परमपूज्याः श्रीवादिराजयतिवर्याः अतप्यन्त ।

18. स्वर्णवल्ली संस्थानं उत्तरकन्नडमण्डले शिरसिसमीपे विराजते ।

19. बादामि क्षेत्रस्य अपरं नाम वातापि इति ।

20. पल्लेदहब्ब बनशङ्करीक्षेत्रे प्रचलति ।

21. यल्लम्मादेव्याः मन्दिरं बेलगावि मण्डले सवदत्ति क्षेत्रे अस्ति ।

IV.

22. आर्योक्तिः = आर्य + उक्तिः = गुणसन्धिः

23. नैकाः= न + एका = वृद्धिसन्धिः ।

24. भगवदुपासनम् = भगवत् + उपासनम् = जश्त्वसन्धिः |

25. नामान्तरम् = नाम + अन्तरम् = सवर्णदीर्घसन्धिः।

26. तथैव= तथा + एव = वृद्धिसन्धिः

27. रथोत्सवः = रथ + उत्सवः = गुणसन्धिः

V.

28. ಸೋದೆಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜಮಠ, ಸ್ವರ್ಣವಲ್ಲೀಮಠ, ಜೈನಮಠಗಳ ಸಂಗಮಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಅರಣ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಶಾಲ್ಮಲಾನದಿಯು ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಪೂಜ್ಯ ವಾದಿರಾಜರು ಇಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಸದಾಕಾಲ ಒಂದು ಅಂಶದಿಂದ ಇರುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿ ಪರಲೋಕಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾದ ಮಠವು ವಾದಿರಾಜಮಠವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ವಿಜಯನಗರದ ಸಾಮಂತರಾಜನಾದ ಅರಸಪ್ಪನಾಯಕನು ಇಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀನರಸಿಂಹ, ಚಂದ್ರಮೌಳಿಶ್ವರರ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ನೀರ್ಮಾಣಮಾಡಿದನು. ಅದು ಮುಂದೆ ಸ್ವರ್ಣವಲ್ಲೀ ಮಠ ಎಂದುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಶಾಲ್ಮಲಾನದಿಯಲ್ಲಿ ಸಹಸ್ರಲಿಂಗಗಳು ಇದ್ದು ಭಕ್ತರನ್ನು ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಸೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ.

ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪುರಾತನಕಾಲದ ಜೈನಮಂದಿರವು ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಜೈನರು ಆಗಮಿಸಿ ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಶೈವರು ವೈಷ್ಣವರು ಮತ್ತು ಜೈನಧರ್ಮದಿಂದ ಕೂಡಿ ಸರ್ವಧರ್ಮಗಳ ಶ್ರದ್ಧಾಕೇಂದ್ರವಾಗಿದೆ.

29. ಪುರಾಣಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಸವದತ್ತಿ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಯಲ್ಲಮ್ಮನ ದೇವಸ್ಥಾನವು ಎರಡುಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ದೇವಸ್ಥಾನವಿತ್ತು ಎಂದು ಇತಿಹಾಸವು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೧೪ರಲ್ಲಿ ಬಾಗಿಬೊಮ್ಮಪ್ಪನಾಯಕನು ಈಗಿರುವ ಮಂದಿರವನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದನು.

ಯಲ್ಲಮ್ಮಳು ಆಢ್ಯವೀರಶೈವವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಳು. ಚರ್ಮರೋಗದಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿರುವ ಯಲ್ಲಮ್ಮಳು ಸವದತ್ತಿಗೆ ಬಂದಳು. ಏಕಯ್ಯ ಜೋಗಯ್ಯ ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಪುರುಷರ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಅವಳ ರೋಗವು ಗುಣವಾಯಿತು. ಯಲ್ಲಮ್ಮಳು ಸಿದ್ಧಪುರುಷರನ್ನು ಅನನ್ಯಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಳು. ಅವಳಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ಒಲಿದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರಾದ ಸಿದ್ಧಪುರುಷರು ನೀನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆಸಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವ ಭಕ್ತಾದಿಗಳ ಅಭಿಷ್ಟವನ್ನು ನೇರವೇರಿಸುವಂತೆ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದರು. ಆಗಿನಿಂದ ಯಲ್ಲಮ್ಮಳು ಅಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆಸಿ ಭಕ್ತಾದಿಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ ಎಂಬ ಕಥೆಯು ಸವದತ್ತಿ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

30. ಇತಿಹಾಸ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಬಾದಾಮಿ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಚಾಲುಕ್ಯರ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು. ಹಿಂದೆ ಇದು ವ್ಯಾಪಾರದ ಮುಖ್ಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ವಾತಾಪಿ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರಿದೆ. ದೊಡ್ಡದಾದ ಪರ್ವತಗಳ ನಡುವೆ ಗುಹಾಂತರ್ಗತವಾದ ಶೈವ–ವೈಷ್ಣವ– ಜೈನದೇವಾಲಯಗಳು ಇವೆ. ಈ ಗುಹಾಂತರ ದೇವಾಲಯದ ಗೊಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಚಿತ್ರಿತವಾದ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಯ ಚಿತ್ರಗಳು ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕಲಾಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಮೇಣಬಸದಿ, ಮಾಲಗತ್ತಿದೇವಾಲಯ, ಶಿವಾಲಯಗಳ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಗಳು ಪುರಾಣದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಕಲೋಪಾಸಕರಿಗೆ ರಮಣೀಯಸ್ಥಾನವಾಗಿ, ಇತಿಹಾಸದ ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ ಆಕರಸ್ಥಾನವಾಗಿ ಮತ್ತು ಭಕ್ತರಿಗೆ ಪುಣ್ಯಕೇತ್ರವಾಗಿ ಈ ಸ್ಥಳವು ಪ್ರಸಿದ್ದವಾಗಿದೆ.

प्रयोगा:

I.

1. C) त्रयः
2. B) द्विप्रकारका:
3. B) सकर्मकाः
4. D) अकर्मका:
5. B) प्रथमा
6. C) कर्तरि
7. C) तृतीया
8. B) कर्मपदम्

II.

9. संस्कृतभाषायां त्रिविधाः प्रयोगाः सन्ति ।
10. प्रयोगे द्विप्रकाराः धातवः सन्ति ।
11. यस्य धातोः प्रयोगे कर्मपदस्य अपेक्षा भवति सः सकर्मकः ।
12. यस्य धातोः प्रयोगे कर्मपदस्य अपेक्षा न भवति सः अकर्मकः ।
13. कर्तरिप्रयोगः सर्वेषां धातूनां सम्भवति ।
14. अकर्मकधातूनां भावेप्रयोग: ।
15. भावप्रयोगे कर्मपदं न भवति।
16. कर्मणिप्रयोगे कर्मपदं प्रयमाविभक्त्यन्तं भवति ।
17. भावप्रयोगे कर्तृपदं तृतीयाविभक्त्यन्तं भवति ।
18. भावप्रयोगे क्रियापदं नित्यं प्रथमपुरुषे एकवचने भवति ।

III.

19. बालिकाभिः धाव्यते ।

20. हरिणा श्लोका: पठ्यन्ते ।

21. छात्राः गुरुन् नमन्ति ।

22. पुष्पै: विकस्यते ।

23. वयं कथा: लिखामः ।

24. युष्माभिः कदलीफलं खाद्यते।

IV.

25. कर्तरिप्रयोगे वाक्ये कर्तृपदं प्रथमाविभक्त्यन्तं भवति। कर्मपदं द्वितीयाविभक्त्यन्तं भवति । क्रियापदं कर्तृपदानुगुणं परस्मैपदम् आत्मनेपदं वा भवति । क्रियापदं कर्तृपदस्य वचनम् अनुसरति । अयं प्रयोगः सर्वेषां धातूनां सम्भवति ।

कर्तृपदम् – छात्र:, कर्मपदम् – पाठं, क्रियापदम् – पठति

26. भावेप्रयोगः – अस्मिन् प्रयोगे, वाक्ये कर्तृपदं तृतीयाविभक्त्यन्तं भवति । किन्तु कर्मपदं न भवति । क्रियापदं प्रथमपुरुषे एकवचने आत्मनेपदमेव भवति । अकर्मकधातूनां प्रयोगे एव अयं प्रयोगः ।

कर्तृपदम् – छात्रेण, कर्मपदम् न भवति। क्रियापदम् – हस्यते

27. कर्मणिप्रयोगे वाक्ये कर्तृपदं तृतीयाविभक्त्यन्तं भवति । कर्मपदं प्रथमाविभक्त्यन्तं भवति । क्रियापदं कर्मपदानुगुणं वचनं प्राप्य आत्मनेपदमेव भवति । अयं प्रयोगः सर्वेषां सकर्मकधातूनामेव सम्भवति।

कर्तृपदम् – छात्रेण, कर्मपदम् – पाठ: क्रियापदम् – पठ्यते

28. यस्य धातोः प्रयोगे कर्मपदस्य अपेक्षा भवति सः सकर्मकः । यथा – पठति । किं पठतीति अपेक्षायां पाठं, कथां वा इति उत्तरं लभ्यते । अत: पठ्धातुः सकर्मकः ।

29. यस्य धातोः प्रयोगे कर्मपदस्य अपेक्षा न भवति, सः अकर्मकः । यथा हसति । किं हसतीति कर्मणः अपेक्षा न भवत्येव । अतः हस् धातुः अकर्मकःभवति ।

कर्नाटककालिदासः

I.

1. B) रङ्गाचार्यः
2. A) गरलपुरीषशास्त्रि
3. C) महादेवशास्त्रिणं
4. C) श्रीकृष्णराजप्रभु
5. D) बसवम्म
6. A) शेक्सफियर्
7. D) जनकः
8. B) कृष्णराजाभ्युदयम्
9. A) द्वन्दः
10. A) सावित्री चरितम्

II.

11. मुम्मडि कृष्णराज ओडेयर् मइसूरु संस्थानस्य राजा आसीत् ।
12. बसवप्पशास्त्रिणः पितरौ – माता बसवम्मा, पिता – महादेवशास्त्री
13. महादेवशास्त्री पोरोहित्य कर्मणि नियुक्तः ।
14. कर्नाटककालिदासः इति उपाधिं दिवान् रङ्गाचार्यः प्रायच्छत् ।
15. ओथेलो नाटकं शूरसेनचरितम् नाम्ना कन्नडभाषया अनूदितम् ।
16. मैसूरुकृष्णराजः मुम्मडिकृष्णराजः इति प्रसिद्धः आसीत् ।
17. बसवप्पशास्त्रिणः जन्म १८४३ तमे वर्षे अभवत् ।
18. मैसूरुनगरसमीपे श्री बसवप्पशास्त्रिणः समाधिस्थलं विद्यते ।
19. बसवप्पशास्त्री १८९१ तमे वर्षे मृत्युवशं गतः ?
20. बसवप्पशास्त्रिणः कृते दिवान् रङ्गाचार्यः कर्नाटककालिदासः इति उपाधिं प्रायच्छत् ।

III.

21. शिष्यः
22. सावित्रीचरितम्

23.कर्नाटककालिदासः

24.कुमारव्यासभारतस्य

25.समाधिस्थलं

IV.

26.राजामात्यः – राज + अमात्यः = सवर्णदीर्घसन्धिः

27.इत्यादीनि – इति + आदीनि = यण् सन्धिः

28.विद्वज्जनाः – विद्वत् + जनाः = जश्त्वसन्धिः

29.देशाटनम् – देश + अटनम् = सवर्णदीर्घसन्धिः

30.नैकाः – न + एकाः = वृद्धिसन्धिः

31.नोपलभ्यन्ते – न + उपलभ्यते = गुणसधिः

32.अद्यापि – अद्य + अपि = सवर्णदीर्घसन्धिः

33.विद्याभ्यासाय – विद्या – अभ्यासाय = सवर्णदीर्घसन्धिः

34.चित्ताकर्षिका – चित्त + आकर्षिका = सवर्णदीर्घसन्धिः

35.सरस्वत्याराधकः – सरस्वती + आराधकः = यण् सन्धिः

V.

36.प्रसिद्धः x अप्रसिद्धः

37.अपूर्णम् x पूर्णम्

38.सरला x कठिना

39.श्रेष्ठम् x तुच्छम्

40.सन्तुष्टः x असन्तुष्टः

VI.

41.अश्वः = हयः

42.उपाधिः = विशेषणम्

43.राजा = नृपः

44.वत्सरः = वर्षम्

45.अनुपमः = उत्तमः

46.सरला = सुलभा

47.मृत्युः = मरणम्

48.श्रेष्ठम् = उत्तमम्

49.शकटम् = वाहनम्

50.आभरणम् = अलङ्कारः

VII.

51.पुल्लिङ्गः प्रथमाविभक्तिः एकवचनम्

52.नपुंसकलिङ्गः सप्तमी एकवचनम्

53.नपुंसकलिङ्गः प्रथमा विभक्तिः बहुचनम्

54.पुल्लिङ्गः तृतीयाविभक्तिः एकवचनम्

55.नपुंसकलिङ्गः तृतीया विभक्तिः एकवचनम्

56.पुल्लिङ्गः प्रथमाविभक्तिः एकवचनम्

57.नपुंसकलिङ्गः सप्तमीविभक्तिः एकवचनम्

58.पुल्लिङ्गः प्रथमाविभक्तिः एकवचनम्

59. स्त्रीलिङ्गः प्रथमाविभक्तिः एकवचनम्

60.पुल्लिङ्गः प्रथमाविभक्तिः एकवचनम्

VIII.

61.श्रूयते – लट् लकारः प्रथम पुरुषः एकवचनम्

62.अरचयत् – लङ् लकारः प्रथम पुरुषः एकवचनम्

63.राजन्ते – लट् लकारः प्रथम पुरुषः बहुवचनम्

64.आस्ताम् – लङ् लकारः प्रथम पुरुषः द्विवचनम्

65.लभ्यन्ते – लट् लकारः प्रथम पुरुषः बहुवचनम्

66.शोभते – लट् लकारः प्रथम पुरुषः एकवचनम्

67.विद्यते – लट् लकारः प्रथम पुरुषः एकवचनम्

68.वर्तते – लट् लकारः प्रथम पुरुषः एकवचनम्

69.आसन् – लङ् लकारः प्रथम पुरुषः बहुवचनम्

70. प्रायच्छत् – लङ् लकारः प्रथम पुरुषः एकवचनम्

IX.

71. भर्तृहरेः शतकत्रयं, विक्रमोर्वशीयम्, उत्तररामचरितम्, रत्नावली, चण्डकौशिकम् च पुस्तकानि बस्वप्पशास्त्रिणा कन्नडभाषया अनूदितानि।

72. रेषुकाविजयम्, शङ्करशतकम्, अम्बाषेडशमञ्जरी, आर्यशतकम्, त्रिषष्ठिपुरातनगणस्तवः, शिवाष्टकं, शिवभक्तिसुधातरङ्गिणी च बसवप्पशास्त्रिणः संस्कृतभाषायां विरचित ग्रन्थाः।

73. बसवप्पशास्त्री गरलपुरीशशास्त्रीणां शिष्यः भूत्वा कालिदासादीनां काव्यानि नाटकानि पाणिनीयं व्याकरणं च अधीतवान् । मल्लप्प पण्डितस्य निकटे कन्नडकाव्यानि कन्नडव्याकरणं च अभ्यस्तवान् । उभयभाषा विद्वान् आसीत् ।

74. राजामात्यः दिवान रङ्गाचार्यः बसवप्पशास्त्रिणः विद्वत्तया प्रभावितः । सः कन्नडभाषया उत्तमग्रन्थान् रचयितुं संस्कृतनाटकानि च अनूदितुंशास्त्रिणं प्रेरितवान् ।

X.

75. ಮಹಾದೇವಶಾಸ್ತ್ರೀ ಬಸವಮ್ಮ ದಂಪತಿಗಳ ಮಗನಾದ ಬಸವಪ್ಪಶಾಶ್ತ್ರೀ ೧೮೪೩ ರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು. ಬಾಲ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ತಂದೆಯನ್ನು ಕಳುದುಕಂಡರು. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣರಾಜಪ್ರಭು ಇವರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಗರಪುರೀಶಶಾಸ್ತ್ರೀಗಳಶಿಷ್ಯರಾಗಿ ಕಾಲಿದಾಸನ ಗ್ರಂಥಗಳ ಹಾಗೂ ಪಾಣಿನೀಯ ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಮಲ್ಲಪ್ಪಪಂಡಿತರ ಸಮೀಪ ಕನ್ನಡಕಾವ್ಯ ಹಾಗೂ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿದರು. ಅವರ ಹದಿನೆಂಟನೇ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಕೃಷ್ಣರಾಜಾಭ್ಯುದಯಂ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ೧೮೯೧ ನೆ ವರ್ಷ ಫೆಬ್ರವರಿ ಮಾಸ ಯಾವುದೋ ದಿನ ಕುದುರೇಗಾಡಿಯಿಂದ ಹೋಗುವಾಗ ಬಿದ್ದರೆಂದು ಮರಣವನ್ನೊಪ್ಪಿದರೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ.

76. ಬಸವಪ್ಪಶಾಸ್ತ್ರೀ ಮಲ್ಲಪ್ಪಶಾಸ್ತ್ರೀ ಬಳಿ ಕನ್ನಡಾಧ್ಯಯನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜ ಮಂತ್ರಿ ದಿವಾನ ರಂಗಾಚಾರ್ಯ ರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತದ ನಾಟಕಗಣನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದರು. ಅಭಿಜ್ಞಾನಶಾಕುಂತಲ ನಾಟಕದ ಅನುವಾದವನ್ನು ಕಂಡು ಮಂತ್ರಿ ದಿವಾನರಂಗಾಚಾರ್ಯರು कर्नाटककालिदास ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ನೀಡಿದರು. ನಂತರ ಉತ್ಸುಕರಾದ ಕವಿ ಭರ್ತೃಹರಿಯ ನೀತಿಶತಕ ವೈರಾಗ್ಯಶತಕ ಶೃಂಗಾರಶತಕವನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದರು. ವಿಕ್ರಮೋರ್ವಶೀಯಂ ಉತ್ತರರಾಮಚರಿತಂ ರತ್ನಾವಲೀ ಚಂಡಕೌಶಿಕಂ ಸಂಸ್ಕೃತನಾಟಕಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದರು. ಆಂಗ್ಲಕವಿ ಷೇಕ್ಸಪಿಯರ್ ಬರೆದಿರು ಒಥೇಲೋ ನಾಟಕವನ್ನು ಶೂರಸೇನಚರಿತಂ ಎಂದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿಸಿದರು. ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಮಿನೀಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ಸಾವಿತ್ರೀಚರಿತಂ ಎಂಬ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ದಮಯಂತೀಸ್ವಯಂವರ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಚಂಪೂಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದರು. ಬಸವಪ್ಪಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಬರೆದ ರೇಣುಕಾವಿಜಯಂ, ಚಂಪೂಕಾವ್ಯವು ಶಂಕರಶತಕಂ, ಅಂಬಾಷೋಡಶಮಂಜರೀ, ಆರ್ಯಶತಕಂ, ತ್ರಿಷಷ್ಠಿಪುರಾತನಗಣಸ್ತವಃ, ಶಿವಾಷ್ಟಕಂ ಶಿವಭಕ್ತಿಸುಧಾತರಂಗಿಣೀ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಇವರು ರಚಿಸಿದ ಗ್ರಂಥಗಳಾಗಿವೆ. ಹೀಗೆ ಬಸವಪ್ಪಶಾಸ್ತ್ರೀ ಕರ್ನಾಟಕಕಾಲಿದಾಸ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರು.

केन वा मैत्री

I.

1. (A) वसुधा

2. B) मतिः

3. C) पूर्वरूप सन्धिः

4. D) प्रियवादिनम्

5. A) शृगालस्य

6. B) दण्डः

7. C) जम्बूकः

8. D) काननम्

9. A) नयनम्

II.

10. शृगालः

11. सखा

12. हरिणः

13. क्षीरम्

III.

14. चम्पकावति अरण्यं मगधदेशे अस्ति।

15. शृगालः चित्राङ्गं दृष्टवा " एतस्य मांसं सुललितया भक्षयामि" इति अचिन्तयत्।

16. चित्राङ्गः पाशेन बद्धः अभवत् ।

17. प्रभाते क्षेत्रपालः लागुहस्तः आयाति ।

18. चित्राङ्गः हृष्टपुष्ठाङ्गः सुखेन विहरन् आसीत् ।

19. चित्राङ्गः नाम हरिणः, सुबुद्धिः नाम काकश्च स्नेहेन निवसतः ।

20. मनोरथः फलितः इति क्षुद्रबुद्धिः नाम शृगालः अचिन्तयत्।

21. चित्राङ्गः सत्वरं पलायनं करोति ।

22. अन्ते शृगालः मृतो भवति ।

IV.

23. विश्वासं

24. बन्धनात्

25. पलायनं

26. जम्बूकः

27. भवता

28. सस्यपूर्ण

29. मनोरथः

30. शृगालस्य

V.

31. चित्र + अङ्गः = सवर्णदीर्घसन्धिः

32. वसुधा + एव = वृद्धि संधि :

33. तत् + अवलोक्य = जश्त्व सन्धिः

34. अत्र + अन्तरे = सवर्णदीर्घसन्धिः

35. तत्र + आगत्य = सवर्णदीर्घसन्धिः

36. शृगालस्य + उपरि = गुणसन्धिः

VI.

37. शृगालः स्वपरिचयम् एवं करोति –"क्षुद्रबुद्धिः नामकः जम्बूकः अहम्। अत्र अरण्ये बन्धुमित्रहीनः निवसामि" इति ।

38. काकः शृगालविषये एवं कथयति – " मित्र ! अकस्मादागन्तुना मैत्री न युक्ता। यतः ' अज्ञातकुलशीलस्य वासो देयो न कस्यचित् " इति ।

39. पाशबद्धं मृगं दृष्ट्वा जम्बूकः " अहो भाग्यम्। मम मनोरथः फलितः । एतस्य रुधिरयुक्तः मांसः मम वशमागतः। मया उत्कृष्टं भोजनं प्राप्तम् " इति चिन्तयति।

40. काकस्य वचनं श्रुत्वा जम्बूकः एवमाह – " मृगस्य प्रथमदर्शनदिने भवानपि अज्ञातकुलशीलः एव खलु ? कथं भवतः मैत्री सम्पन्ना ? उदारचरितानां तु वसुधैव कुटुम्बकम् इति श्रुतम् किल? यथायं चित्राङ्गः मम बन्धुः तथैव भवानपि" इति ।

41. क्षुद्रबुद्धिः पाशान् अवलोक्य एवं वदति – " स्नायुर्निर्मिता एते पाशाः । अद्य रविवासरकारणात् मम उपवासः । कथम् एतान् पाशान् कर्तयित्वा भवन्तं मोचयिष्यामि ?" इति।

42. काकः चित्राङ्गं पाशेन विमोचितुम् एषः उपायं वदति – "सखे चित्राङ्ग ! त्वं मृतवत् वातेन उदरं पूरयित्वा , पादान् स्तम्भीकृत्य तिष्ठ । अहं तव चञ्च्वा चक्षुषि किमपि विलिखामि । यदाहं शब्दं करोमि झटिति पलायनं कुरु" इति।

VII.

43. 'केन वा मैत्री' इति पाठः।

सुबुद्धिः (काकः) वदति ।

चित्राङ्गं (हरिणं) वदति।

44. 'केन वा मैत्री' इति पाठः।

क्षुद्रबुद्धिः (नाम शृगालः) चिन्तयति।

चित्राङ्गं (हरिणं) दृष्ट्वा चिन्तयति ।

45. 'केन वा मैत्री' इति पाठः।

चित्राङ्गः वदति ।

सुबुद्धिं वदति ।

46. 'केन वा मैत्री' इति पाठः।

क्षुद्रबुद्धिः वदति ।

चित्राङ्गः वदति।

47. 'केन वा मैत्री' इति पाठः।

क्षुद्रबुद्धिः बन्धुमित्रहीनः निवसति ।

अरण्यस्य नाम चम्पकावती ।

48. 'केन वा मैत्री' इति पाठः।

सुबुद्धिः वदति ।

चित्राङ्गं वदति ।

49. 'केन वा मैत्री' इति पाठः।

क्षुद्रबुद्धिः वदति ।

सुबुद्धिं वदति ।

50. 'केन वा मैत्री' इति पाठः।

चित्राङ्गः वदति ।

सुबुद्धिं वदति ।

51. 'केन वा मैत्री' इति पाठः।

क्षुद्रबुद्धिः वदति ।

चित्राङ्गं वदति ।

VIII.

52. कवेः नाम – नारायणपण्डितः

कालः – प्राय: क्रि.श. ८५० (नवमशतकम्)

देश: – गुर्जर

आश्रयदाता – धवलचन्द्रमहाराजः

कृति: – हितोपदेश:

IX.

53. ಸುಬುದ್ಧಿ ಎಂಬ ಕಾಗೆ ಹಾಗೂ ಚಿತ್ರಾಂಗನೆಂಬ ಜಿಂಕೆ ಆತ್ಮೀಯ ಗೆಳೆಯರಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ, ಕ್ಷುದ್ರಬುದ್ಧಿ ಎಂಬ ನರಿಯು ಇವರ ಗೆಳೆತನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಜಿಂಕೆಯು ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೀಳುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಜಿಂಕೆಯು ಕತ್ತಲಾದರೂ ಬರದೇ ಇರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಕಾಗೆಯು ಜಿಂಕೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಜಿಂಕೆಯು ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ದುಃಖಿತನಾದ ಕಾಗೆಯು ಅದನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸುತ್ತದೆ. ಕ್ಷೇತ್ರಪಾಲನು ದೊಣ್ಣೆ ಹಿಡಿದು ಬರುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಜಿಂಕೆಯ ಹತ್ತಿರ ಸತ್ತಂತೆ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಗಾಳಿಯಿಂದ ತುಂಬಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾಲುಗಳನ್ನು ನೇರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಜಿಂಕೆಯು ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ತಾನು ಜಿಂಕೆಯ ಕಣ್ಣನ್ನು ಕುಟ್ಟುವಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತದೆ. ಕ್ಷೇತ್ರಪಾಲನು ಬಲೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕಾ ಕಾ ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತಾ ಜಿಂಕೆಯು ಅಲ್ಲಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಜಿಂಕೆಯ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

54. ಕ್ಷುದ್ರಬುದ್ಧಿ ಎಂಬ ನರಿಯು ಮೋಸ ಮಾಡಿ ಜಿಂಕೆಯ ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿನ್ನಬೇಕೆಂದು ಜಿಂಕೆಯ ಗೆಳೆತನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಸ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹೊಲವನ್ನು ಜಿಂಕೆಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ . ಮೋಸದ ಪರಿವೆಯಿಲ್ಲದೆ ಯಾವುದೊ ಮಾಲಿಕನಿಗೆ ಸೇರಿದ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ದಿನವೂ ಮೇಯಲು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ದಿನ ಆ ಮಾಲಿಕನು ಬೀಸಿದ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಜಿಂಕೆಯು ಸಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಜಿಂಕೆಯನ್ನು ನೋಡಲು ಹೋದ ನರಿಯು ಅದನ್ನು ರವಿವಾರದ ಉಪವಾಸದ ಕಾರಣವೊಡ್ಡಿ ಬಲೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸದೆ ತನಗೆ ಜಿಂಕೆಯ ರಕ್ತಯುಕ್ತ ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿನ್ನುವ ಮೂಲಕ ಭೂರಿ ಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡುವ ಯೋಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿ ನರಿಯು ಜಿಂಕೆಯ ಗೆಳೆತನವನ್ನು ತಾನೇ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಸ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹೊಲವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೀಳುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ನರಿಯು ಜಿಂಕೆಯನ್ನು ವಂಚಿಸುತ್ತದೆ .

देवस्तिष्ठति सर्वत्र

I.

1. ಒಮ್ಮೆ ವ್ಯಾಸರಾಯರು ಎಲ್ಲ ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಕರೆದು ಒಂದೊಂದು ಬಾಳೆಹಣ್ಣನ್ನು ನೀಡಿ "ಎಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿ ಈ ಹಣ್ಣನ್ನು ತಿನ್ನಿರಿ ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದರು. ಎಲ್ಲ ಶಿಷ್ಯರು ಬಾಳಹಣ್ಣನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತೆರಳಿದರು. ಮಾರನೇ ದಿನ ಆಚಾರ್ಯರು ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಬಾಳೆಹಣ್ಣನ್ನು ತಿಂದಿರಿ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು. ಆಗ ಒಬ್ಬನು ನಿರ್ಜನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ತಿಂದೆನು ಎಂದು ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಮುಖವನ್ನು ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ತಿಂದೆನು, ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಮರದ ಹಿಂದೆ ಅಡಗಿಕೊಂಡು ತಿಂದೆನು ಎಂದು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಎಲ್ಲರು ಒಂದೊಂದು ವಿಧಾನವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರು.

   ಆದರೆ ಕನಕನು ಮಾತ್ರ ಮೌನವಾಗಿ ದೂರವೇ ನಿಂತಿದ್ದನು. ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಾಳೆಹಣ್ಣು ಹಾಗೆಯೇ ಇತ್ತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ ವ್ಯಾಸರಾಯರು ಏಕೆ ತಿಂದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಕಾರಣವನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ಆಗ ಕನಕನು " ಗುರುಗಳೇ, ಎಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ದೇವರಿದ್ದಾನೆ. ದೇವರಿಲ್ಲದ ಸ್ಥಳವೇ ಇಲ್ಲ. ದೇವರು ನೋಡದೇ ಇರುವ ಸ್ಥಳವು ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಹೇಗೆ ಬಾಳೆಹಣ್ಣನು ತಿನ್ನಲಿ? ಎಂದನು. ಈ ಉತ್ತರದಿಂದ ಗುರುಗಳು ದೇವರು ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಕನಕನು ಅರಿತಿದ್ದಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷಗೊಂಡು ಎಲ್ಲ ಶಿಷ್ಯರಿಗೂ ದೇವಸ್ತಿಷ್ಠತಿ ಸರ್ವತ್ರ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದರು.

2. ಒಮ್ಮೆ ವ್ಯಾಸರಾಯರು ಎಲ್ಲ ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಕರೆದು ಒಂದೊಂದು ಬಾಳೆಹಣ್ಣನ್ನು ನೀಡಿ "ಎಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿ ಈ ಹಣ್ಣನ್ನು ತಿನ್ನಿರಿ ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದರು. ಎಲ್ಲ ಶಿಷ್ಯರು ಬಾಳಹಣ್ಣನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತೆರಳಿದರು. ಮಾರನೇ ದಿನ ಆಚಾರ್ಯರು ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಬಾಳೆಹಣ್ಣನ್ನು ತಿಂದಿರಿ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು. ಆಗ ಒಬ್ಬನು ನಿರ್ಜನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ತಿಂದೆನು ಎಂದು ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಮುಖವನ್ನು ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ತಿಂದೆನು, ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಮರದ ಹಿಂದೆ ಅಡಗಿಕೊಂಡು ತಿಂದೆನು ಎಂದು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಎಲ್ಲರು ಒಂದೊಂದು ವಿಧಾನವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರು.

ಆದರೆ ಕನಕನು ಮಾತ್ರ ಮೌನವಾಗಿ ದೂರವೇ ನಿಂತಿದ್ದನು. ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಾಳೆಹಣ್ಣು ಹಾಗೆಯೇ ಇತ್ತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ ವ್ಯಾಸರಾಯರು ಏಕೆ ತಿಂದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಕಾರಣವನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ಆಗ ಕನಕನು " ಗುರುಗಳೇ, ಎಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ದೇವರಿದ್ದಾನೆ. ದೇವರಿಲ್ಲದ ಸ್ಥಳವೇ ಇಲ್ಲ. ದೇವರು ನೋಡದೇ ಇರುವ ಸ್ಥಳವು ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಹೇಗೆ ಬಾಳೆಹಣ್ಣನು ತಿನ್ನಲಿ? ಎಂದನು. ದೇವರು ಇಲ್ಲದ ಸ್ಥಳವೇ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಕನಕನು ಬಾಳೆಹಣ್ಣನ್ನು ತಿನ್ನಲಿಲ್ಲ.

विभूतिपुरुषः (गद्यम्)

I.

1. D . प्रथमा

2. A . लट्लकारः

3. B . पुंलिङ्गम्

4. A . प्रथमपुरुषः

5. B . एकवचनम्

6. C . लट् लकार:

7. A . उपन्यासार्थम्

8. C . लघु कुटीरम्

9. B . लङ् लकारः प्रथमपुरुषः एकवचनम्

10. B . तृतीया

11. A . पुल्लिङ्गः षष्ठीविभक्तिः बहुवचनम्

II.

12. उपन्यासकस्य स्वागतं कर्तुं कश्चन पुमान् आगतवान् ।

13. राधवेन्द्रस्वामिनः जन्मनाम कुमारस्वामी

14. राघवेन्द्रस्वामिनः पितरौ – अनन्त पद्मनाभनम्बूदरी – पद्माम्बाल ।

15. नम्बदरी महोदयस्य कुलदेवता कोल्लूरू मूकाम्बिका ।

16. राघवेन्द्रस्वामिनः प्राथमिकशिक्षणं बार्कूर् ग्रामे अभवत्।

17. राघवेन्द्रस्वामिनः शिष्यः सूरदास:।

18. उपन्यासकः स्वामिनां दर्शनाय लघुकुटीरम् अगच्छत् ।

19. मन्त्रालयश्रीचरणा: बालकं दृष्ट्वा एषः कालान्तरे महापुरुषः भविष्यतीति अनुगृहीतवन्तः ।

III.

20. वासादिव्यवस्थाः

21. फलपुष्पैः

22. १९४३

23. बार्कूरु ग्रामं

24. यात्रा

25. परमगहनो

IV.

26. कदाचित् ज्यौतिषिकः नम्बूदरिमहोदयः कुलदेवतायाः कोल्लूरु मूकाम्बिकायाः दर्शनार्थं सकुटुम्बः प्रस्थाय उडुपि मण्डले बार्कूर ग्रामे वासं कृतवान् । सन्निवेशवशात् यात्रा स्थगिता । सः ज्यौतिषेण तत्रैव जीवनं यापयति स्म ।

27. बरोडानगरे प्रसिद्धायां 'जुम्मा दादा' व्यायामशालायां मल्लविद्यया सह लाठी, काटि, अश्वारोहणादिविद्याः अधीतवान् । लाहोर नगरे बाबा लक्ष्मणदासात् चरकसुश्रुतादीनाम् आयुर्वेदग्रंथान् प्रयोगपूर्वकम् अधीतवान्।

28. अनाथसेवाश्रमे सहस्रशः छात्राः अत्र अध्ययनं कुर्वन्ति । केवलं भिक्षाटनेन सम्पादितद्रव्येण लक्षशः जनानां निश्शुल्कं वैद्ययोगविद्यादिशिक्षणदाता, विभूतिपुरुषः श्रीराघवेन्द्रस्वामी महाशयः ।

29. श्रीस्वामिशिवानन्देन, गान्धीमहात्मना च प्रभावितः राघवेन्द्रः स्वातन्त्र्यान्दोलने प्रविष्टवान् । कर्णाटके प्रतिग्रामं योगशिबिरमाध्यमेन जनान जागरितवान् । जनमानसे सः राघवेन्द्रस्वामीजी व्यायाममेष्टु इति च प्रथितः अभवत् ।

V.

30. विशेष + उपन्यास: = गुणसन्धिः

31. सहसा + एव = वृद्धिसन्धिः

32. स्वस्य + अपराध:– सवर्णदीर्घसन्धिः

33. स्व + उद्योगम् = गुणसन्धिः

34. देश + अन्तरम् = सवर्णदीर्घसन्धिः

VI.

35. फलं च पुष्पं च, तैः – द्वन्द्वसमासः

36. महान् च असौ पुरुषश्च – कर्मधारयः

37. अश्वस्य आरोहणम् – षष्ठी तत्पुरुषः

38. जनानां मानसं, तस्मिन् – षष्ठी तत्पुरुषः

39. सेवा एव धर्म: – कर्मधारयः

VII.

40. ಭಾರತ ದೇಶ ಮಹಾತ್ಮರ ಬೀಡು. ಈ ಮಹಾತ್ಮರಲ್ಲಿ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಒಬ್ಬರು. ಅವರು ಮಾಡಿದ ಸಾಧನೆ ಅನನ್ಯ. ಅವರು ಹಲವಾರು ವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರು. ಯೋಗ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದವರು. ಅಕ್ಷರ ಬರದವನಿಗೆ ಅಕ್ಷರ ಕಲಿಸಿದರು. ಹಲವರನ್ನು ಸಂಸ್ಕಾರ ವಂತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. ಗಾಂಧಿಯಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದ ಅವರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಿದರು. ದೀನದಲಿತರ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮಲ್ಲಾಡಿಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಅನಾಥ ಸೇವಾ ಶ್ರಮವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಭಿಕ್ಷಾಟನೆಯಿಂದ ಬಂದ ಹಣದಿಂದ ಬಡಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ, ಶಿಕ್ಷಣ ಮಹಾ ವಿದ್ಯಾಲಯ, ಆಯುರ್ವೇದ ಮಹಾ ವಿದ್ಯಾಲಯ, ಆಯುರ್ವೇದ ಔಷಧಿಗಳ ಘಟಕ, ಔಷಧ ವನ, ವ್ಯಾಯಾಮ ಶಾಲೆ ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ಅವರು ಭಾರತದ ವಿಭೂತಿ ಪುರುಷರೇ ಸರಿ.

समासः

I.

1. A) तत्पुरुषः
2. B) 4
3. B) 7 विभागाः
4. A) 3 भेदाः

II.

5. द्विगुः
6. तत्पुरुषः
7. कर्मधारयः
8. नञ् तत्पुरुषः
9. तृतीया तत्पुरुषः
10. चतुर्थी तत्पुरुषः
11. षष्ठी तत्पुरुषः

III.

12. अर्धं ग्रामस्य – तत्पुरुषः समासः

13. न धर्मः – नञ् समासः

14. नीलः च असौ मेघः – कर्मधारय समासः

15. त्रयाणां लोकानां समाहारः – द्विगुसमासः

16. कार्ये कुशलः – तत्पुरुषसमासः

IV.

17. नराधमः

18. चोरभयम्

19. चतुर्युगम्

20. अननुभवः

V.

21. विग्रहवाक्यं नाम समासस्य अर्थावबोधकं वाक्यम्

22. कर्मधारयसमासः

23. द्विगुसमासे पूर्वपदं सङ्ख्यावाचकं भवति

24. अनेकेषां पदानां सङ्क्षेपेण कथनं समासः

25. द्विगु समासे

सूक्तिमन्दाकिनी

I.

1. A) पञ्चमी
2. C) अव्ययम्
3. C) नपुसकलिङ्गः
4. A) बहुवचनं
5. B) नास्ति
6. D) नञ् तत्पुरुषः
7. D) बुद्धिः
8. D) औषधम्
9. B) खादन्ति
10. A) सज्ञनः
11. B) योग्यः
12. B) वर्णः
13. B) व्यघ्रः
14. B) मननम्

II.

15. स्वमेधया
16. मूलम्
17. नीतिमार्गम्
18. प्रकटीकरोति
19. अनीतिः
20. सुलभः
21. शत्रुः
22. सज्ञनः

23. छात्रः

24. घासः

III.

25. योजकः दुर्लभः

26. सन्मित्रं पापात् निवारयति ।

27. सिंहाः मृगमांसं भक्षयन्ति ।

28. छात्रः आचार्यात् पादमादत्ते ।

29. कुलीना नीतिमार्गं न त्यजन्ति ।

30. सुष्टुभाषितं सुभाषितम् ।

31. संस्कृतवाङ्मये – वेद, शास्त्र, पुराण, इतिहास, काव्य, नाटकादिषु सुभाषितानि उपलभ्यन्ते ।

32. सुभाषितानि नीतिं तत्त्वं व्यवहारचातुर्यं च प्रबोध्य लोकव्यवहारं सन्मार्गं च दर्शयन्ति ।

33. छात्रः सब्रह्मचारिभ्यः पादमादत्ते ।

34. वने बुभुक्षिता सिंहा तृणं न चरन्ति ।

35. आपद्गते न जहाति धनादि सहाय्यं ददाति ।

36. कुलीना नीतिमार्गं न परिलङ्घयन्ति ।

IV.

37. नास्ति

38. दुर्लभः

39. नीतिमार्गं

40. योजयते

41. कालक्रमेण

V.

42. न + एव – वृद्धिसन्धिः

43. वने + अपि – पूर्वरूपसन्धिः

44. न + अस्ति – सवर्णदीर्घसन्धिः

45. पापात् + निवारयति – अनुनासिकसन्धिः

46. सत् + मित्रम् – अनुनासिकसन्धिः

47. गुह्यं + च – परसवर्णसन्धिः

48. आपत् + गतञ्च – जश्त्वसन्धिः

49. योजकः + तत्र – विसर्गसन्धिः

50. व्यसन + अभिभूता – सवर्णदीर्घसन्धिः

VI.

51. सन्मित्रं दोषान् निवार्य उत्तमकार्येषु योजयति । गुह्यं न प्रकाशयति । गुणान् प्रकटीकरोति । कष्टकाले परित्यक्त्वा न गच्छति । धनादि साहाय्यं करोति ।

52. छात्रः आचार्यात् एकांशं स्वीकरोति । एकांशं स्वस्य बुद्धिशक्त्या सम्पादयति ।सहपाठिनां सहवासेन तृतीयांशम् अवगच्छति । अन्तिमभागं कालक्रमेण जानाति ।

53. यथा प्राणिपिशियाहारिणः मृगराजाः अटव्यां क्षुत्पीडिता अपि तृणं न खादन्ति । तथैव सत्कुलप्रसूताः सङ्कष्टे सन्त्यपि न्यायमार्गं न परित्यजन्ति ।

54. मन्त्रेण रहितम् अक्षरं नास्ति । औषधगुणरहिता मूलिका नास्ति । अनर्हः मनुष्यः नास्ति। परन्तु तान् संयोजयितुं योजकः दुर्लभः ।

VII.

55. सूक्तिमन्दाकिनी

आचार्यात् पादमादत्ते पादं शिष्यः स्वमेधया ।
पादं स ब्रह्मचारिभ्यः पादं कालक्रमेण च ॥१॥

56. सूक्तिमन्दाकिनी

अमन्त्रमक्षरं नास्ति नास्ति मूलमनौषधम् ।
अयोग्यः पुरुषो नास्ति योजकः तत्र दुर्लभः ॥२॥

57. सूक्तिमन्दाकिनी

वनेऽपि सिंहा मृगमांसभक्ष्याः
बुभुक्षिता नैव तृणं चरन्ति ।
एवं कुलीना व्यसनाभिभूत
न नीतिमार्गं परिलङ्घयन्ति ॥३॥

58. सूक्तिमन्दाकिनी

पापान्निवारयति योजयते हिताय
गुह्यञ्चगूहति गुणान् प्रकटीकरोति ।
आपद्गतञ्च न जहाति ददाति काले
सन्मित्रलक्षणमिदं प्रवदन्ति सन्तः ॥४॥

VIII.

59. ಈ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಸೂಕ್ತಿಮನ್ದಾಕಿನೀ ಎಂಬ ಪದ್ಯಪಾಠದಿಂದ ಆರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಒಂದು ಪೂರ್ಣದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಭಾಗವಿರುವಂತೆ ನಾಲ್ಕು ವಿಧಗಳಿಂದ ಕಲಿಯುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ಕಾಲುಭಾಗವನ್ನು ಗುರುಗಳಿಂದ, ಎರಡನೆಯ ಕಾಲುಭಾಗವನ್ನು ತನ್ನ ಚುರುಕುಬುದ್ಧಿಯಿಂದ, ಮೂರನೆಯ ಕಾಲುಭಾಗವನ್ನು ಸಹಪಾಠಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿ ಹಾಗೂ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಭಾಗವನ್ನು ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಕಲಿತು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ ಎಂಬುದು ಈ ಶ್ಲೋಕದ ತಾತ್ಪರ್ಯವಾಗಿದೆ.

60. ಈ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಸೂಕ್ತಿಮನ್ದಾಕಿನೀ ಎಂಬ ಪದ್ಯಪಾಠದಿಂದ ಆರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮಂತ್ರರಹಿತವಾದ ಅಕ್ಷರವಿಲ್ಲ, ಔಷಧಗುಣವಿಲ್ಲದ ಗಿಡಗಳಿಲ್ಲ, ಹಗೆಯೇ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಅರ್ಹನಲ್ಲದ ಮನುಷ್ಯನಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಯೋಚಿಸಿ ತಿಳಿದು ಬಳಸುವವರು ವಿರಳ ತುಂಬ ಕಡಿಮೆಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದು ಈ ಶ್ಲೋಕದ ತಾತ್ಪರ್ಯವಾಗಿದೆ.

61. ಈ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಸೂಕ್ತಿಮನ್ದಾಕಿನೀ ಎಂಬ ಪದ್ಯಪಾಠದಿಂದ ಆರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ತಿನ್ನು ಮಾಂಸಾಹಾರಿ ಪ್ರಾಣಿಯಾದ ಕಾಡಿನರಾಜನಾದ ಸಿಂಹವು ಹಸಿವಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೂ ಹುಲ್ಲನ್ನು ತಿನ್ನುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಉತ್ತಮ ಗುಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವರು ಸಂಕಷ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ನ್ಯಾಯಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಈ ಶ್ಲೋಕದ ತಾತ್ಪರ್ಯವಾಗಿದೆ.

62. ಈ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಸೂಕ್ತಿಮನ್ದಾಕಿನೀ ಎಂಬ ಪದ್ಯಪಾಠದಿಂದ ಆರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಉತ್ತಮನಾದ ಮಿತ್ರನು (ಸ್ನೇಹಿತನು) ನಮ್ಮ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ ಉತ್ತಮಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಬಚ್ಚಿಟ್ಟು ಉತ್ತಮಗುಣಗಳನ್ನು ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಕಷ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಧನದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಉತ್ತಮ ಸ್ನೇಹಿತರ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಈ ಶ್ಲೋಕದ ತಾತ್ಪರ್ಯವಾಗಿದೆ.

अलङ्कारः

I.

1. द्विविधः
2. शब्दालङ्कारे
3. अनुप्रासः

II.

4. अर्थालङ्कारः
5. शब्दार्थौ

III.

6. येन शाब्दिकविन्यासक्रमेण अर्थप्रतिपादनक्रमेण वा काव्यस्य शोभा वर्धते सः अलङ्कारः।
7. शब्दालङ्कारः, अर्थालङ्कारः च
8. शब्दानां विन्यासस्य यः क्रमः काव्यस्य शोभां वर्धयति सः शब्दालङ्कारः।
9. अर्थप्रतिपादनस्य यः क्रमः काव्यस्य शोभां वर्धयति सः अर्थालङ्कारः।
10. अर्थालङ्कारे उपमादिशताधिकाः भेदाः सन्ति।
11. अनुप्रास अलङ्कारः
12. लक्षणम् – एकस्यैव व्यञ्जनस्य अनेकावृत्तिः अनुप्रासः। अत्र र कारस्य अनेकावृत्तिः अस्ति। अतः अत्र अनुप्रासालङ्कारः अस्ति।

संस्कृतं हि जीवितम्

I.

1. A) यण् सन्धिः
2. B) लोट् लकारः
3. C) पञ्चमीविभक्तिः
4. D) ततिरस्कारः
5. A) स्मरणम्
6. B) अमृतम्
7. C) ऐश्वर्यम्
8. D) शाश्वतम्
9. A) विलसन्ति
10. B) नरकः
11. C) तिरस्कृतम्
12. D) अमृतम्
13. A) लघु
14. A) लोट् लकारः , मध्यमपुरुषः , एकवचनम्।
15. D)विधिर्लिङ्गलकारः, प्रथममपुरुषः, एकवचनम्।
16. A) स्त्रीलिङ्गः प्रथमाविभक्तिः एकवचनम् ।
17. B) पुल्लिङ्गः प्रथमाविभक्तिः एकवचनम् ।

II.

18. सम्मानितम्
19. परिपालिता
20. प्रकाशमानम्
21. गौरवम्
22. आत्मनेपदी

23. षष्ठीविभक्तिः

24. नामपदम्

III.

25. संस्कृतं भारतस्य सम्पत्।

26. देश्यभाषिभिः बुधैः मातृवत् संस्कृतं पुरस्कृतम् ।

27. व्यास – नाकुजात – भास – कालिदासदिभिः महाकविभिः संस्कृतं लालितम्।

28. भारतस्य भूषणं संस्कृतस्य पोषणम्।

29. अस्य पद्यस्य कर्ता विद्वान् के. एस्. भास्करभट्टः।

30. संस्कृतं सर्वासां लोकभाषाणां जीवितम्।

31. संस्कृतं नाकलोकवासिनां काङ्क्षितम्।

32. संस्कृतं अन्यदेशपण्डितैः आदरेण सत्कृतम् ।

33. भोज – माघ – हर्ष – बाण – भारविः आदि महाकविभिः प्रफुल्लितम्।

34. संस्कृतस्य दूषणं स्वात्मानाशकारणम्।

35. दिने दिने गृहे गृहे च संस्कृतं वर्धताम्।

IV.

36. संस्कृतं

37. जीवितं

38. एतदेव

39. स्वात्मनाश

40. भारतस्य

41. भुक्तिमुक्ति

42. मानवस्य

43. भास्करः

V.

44. भारत + एकवसिनाम् = वृद्धिसन्धिः।

45. हि + अन्यदेशः = यण् सन्धिः।

46.यत् + जनैः = श्चुत्वसन्धिः।

47.दिक् + अन्तरे = जश्त्वसन्धिः।

48.तत् + मृतम् = अनुनासिकसन्धिः ।

49.अस्मत् + आर्य = जश्त्वसन्धिः ।

50.सूनृत + उक्ति = गुणसन्धिः ।

51. विस्मरेत् + अस्मदीय = जश्त्वसन्धिः

52.स्व + आत्म= सवर्णदीर्घसन्धिः

VI.

53.विद्वान् के.एस्.भास्करभट्टः ।

कालः – ०३.०२.१९२१– ३०.०४.२००९.

जन्मस्थानम् – शिवमोग्गमण्डलस्य सागरप्रान्ते "भीनकोणे ग्रामः" ।

कृतयः – श्रीगुरुकृपातरङ्गिणी, देवीविलासः ।

विशेषः – अधीतालङ्कारशास्त्रः असौ 'विद्वान्' इति उपाधिं प्राप्तवान् । तारुण्ये एव साहित्यभूषणः इत्युपाधिना पुरस्कृतः ।

VII.

54. ಪ್ರಸ್ತುತ ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು ವಿದ್ವಾನ್ ಕೆ ಎಸ್ ಭಾಸ್ಕರಭಟ್ಟರು ರಚಿಸಿದ "संस्कृतं हि जीवितम्" ಎಂಬ ಪಾಠದಿಂದ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ ಮಹತ್ವದ ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಹೇ ಭಾರತೀಯ , ಭಾರತ ದೇಶದ ಐಶ್ವರ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ (ಸಂಪದ್ ಭರಿತವಾದ) ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡು.

55.ಪ್ರಸ್ತುತ ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು ವಿದ್ವಾನ್ ಕೆ ಎಸ್ ಭಾಸ್ಕರಭಟ್ಟರು ರಚಿಸಿದ "संस्कृतं हि जीवितम्" ಎಂಬ ಪಾಠದಿಂದ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ ಮಹತ್ವದ ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತವು ಎಲ್ಲಾ ಭಾಷೆಗಳ ಜೀವವಾಗಿದೆ, ಭಾರತ ದೇಶದ ಪರಂಪರೆಯ ನಿರೂಪಕವಾಗಿದೆ, ಪೂರ್ವ ದೇಶ ತತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಭಾಷೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾಗಿದೆ. ಲೌಕಿಕ ಹಾಗು ಅಲೌಕಿಕ ಸುಖಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ ಹಾಗೂ ನಿತ್ಯವೂ ಆಗಿದೆ.

56.ಪ್ರಸ್ತುತ ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು ವಿದ್ವಾನ್ ಕೆ ಎಸ್ ಭಾಸ್ಕರಭಟ್ಟರು ರಚಿಸಿದ "संस्कृतं हि जीवितम्" ಎಂಬ ಪಾಠದಿಂದ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ ಮಹತ್ವದ ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯು ಕೇವಲ ಮಾನವರ ಭಾಷೆಯಾಗಿಲ್ಲ. ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ, ಪುಣ್ಯ ಪುರುಷರಿಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಇತರ ಭಾಷೆಯ ವಿದ್ವಾಂಸರುಗಳು ತಾಯಿಯಂತೆ ಪೂಜಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಿದೇಶೀಯ ವಿದ್ವಾಂಸರುಗಳು ಗೌರವದಿಂದ ಸನ್ಮಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ.

57.ಪ್ರಸ್ತುತ ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು ವಿದ್ವಾನ್ ಕೆ ಎಸ್ ಭಾಸ್ಕರಭಟ್ಟರು ರಚಿಸಿದ "संस्कृतं हि जीवितम्" ಎಂಬ ಪಾಠದಿಂದ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ ಮಹತ್ವದ ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯನ್ನು ವ್ಯಾಸ– ವಾಲ್ಮೀಕಿ – ಭಾಸ– ಕಾಳಿದಾಸ ಇತ್ಯಾದಿ ಮಹಾಕವಿಗಳು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಪರಿಪಾಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭೋಜ– ಮಾಘ –ಹರ್ಷ– ಬಾಣ – ಭಾರವಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಕವಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರು ಈ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ವಿಕಾಸಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯು ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವೂ, ನಿತ್ಯ ನೂತನವೂ ಆಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಜನರು ದಿನನಿತ್ಯ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಂತೆ ಮಾತನಾಡಿ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ಮೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲ, ಅಮೃತ ಭಾಷೆ.

58.ಪ್ರಸ್ತುತ ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು ವಿದ್ವಾನ್ ಕೆ ಎಸ್ ಭಾಸ್ಕರಭಟ್ಟರು ರಚಿಸಿದ "संस्कृतं हि जीवितम्" ಎಂಬ ಪಾಠದಿಂದ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ ಮಹತ್ವದ ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರಿಂದ ಪಾಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮೃದು ಮಧುರವಾದ ಮಾತಿನಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಈ ದೇಶದ ಜನರು ಹೇಗೆ ಮರೆಯಲು ಸಾಧ್ಯ ? ಮರೆಯಲೂ ಬಾರದು. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪಾಲನೆಯೇ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಭೂಷಣವಾಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರೆ ಅದು ನಮ್ಮ ದೇಶದ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಾರತೀಯರೆಲ್ಲರೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿತು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲೇ ವ್ಯವಹರಿಸಬೇಕು.

59.ಪ್ರಸ್ತುತ ಈ ಪದ್ಯವನ್ನು ವಿದ್ವಾನ್ ಕೆ ಎಸ್ ಭಾಸ್ಕರಭಟ್ಟರು ರಚಿಸಿದ "संस्कृतं हि जीवितम्" ಎಂಬ ಪಾಠದಿಂದ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ ಮಹತ್ವದ ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮನೆಯಲ್ಲೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲೇ ವ್ಯವಹರಿಸಿ ಉತ್ತರೋತ್ತರವಾಗಿ ಭಾಷೆಯು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಲಿ. ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ಜಯವಾಗಲಿ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯು ಇನ್ನಷ್ಟು ಬೆಳೆಯಲಿ ಎಂದು ಪಂಡಿತರಾದ ಭಾಸ್ಕರ ಎಂಬ ಕವಿಯು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮ ಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿ ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

छन्दः

I.

1. B) पिङ्गलाचार्यः

2. A) वृत्तम्

3. A) वृत्तम्

4. D) लघु

5. A) गद्यम्

6. A) लघु

7. B) य

8. C) र

9. B) गुरु

10. D) गुरुः

II.

11. छन्दसि द्वौ भेदौ स्तः ।

12. अक्षराणां पदानां च नियता विन्यासरीतिः छन्दः।

13. मात्रा नाम अक्षरोच्चारणकालः ।

14. छन्दश्शास्त्रस्य प्रवक्ता भगवान् पिङ्गलाचार्यः ।

15. गद्यपद्यात्मकं काव्य चम्पू ।

16. स्लोकस्य चतुर्षु भागेषु एकः भागः चरणं नाम ।

17. छन्दोबद्धः पादात्मकः पदसमुदायः पद्यम् ।

18. अष्टौ गणाः सन्ति ।

19. मध्यगुरुः स गणः भवति

20. मगणः

21. दीर्घस्वराः आ ई ऊ ऋ ऐ ओ औ अं अः पादस्य अन्तिमवर्णः संयुक्ताक्षरपूर्ववर्णः गुरुः भवति ।

22. नगणः

III.

र ज त र ल गु

– ∪ – | ∪ – ∪ | – – ∪ | – ∪ – | ∪ –

23. संस्कृतं हि जीवितं सर्वलोकभाषिणाम्

र ज त र ल गु

– ∪ – | ∪ – ∪ | – – ∪ | – ∪ – | ∪ –

24. . सस्कृत सनातन प्राच्यतत्त्वधारकम्

त त ज गु गु

– – ∪ | – – ∪ | ∪ – ∪ | – –

25. एवं कुलीना व्यसनाभिभूता

ज त ज ल गु

∪ – ∪ | – – ∪ | ∪ – ∪ | ∪ –

26. न नीतिमार्गं परिलङ्घयन्ति

स । स गु गु

∪ ∪ – ∪ ∪ – | – –

27. वसुदेवसुत देव ।

र र ल गु

– ∪ – | – ∪ – | ∪ –

28. कंसचाणूरमर्दनम्

त त ज गु गु

– – ∪ | – – ∪ | ∪ – ∪ | – –

29. गायन्ति देवा किल गीतकानि

त त ज गु गु

– – ∪ – – ∪ ∪ – ∪ – –

30. स्वर्गापवर्गास्पदमार्ग भूते

त भ ज ज गु गु

– – ∪ | – ∪ ∪ | ∪ – ∪ | ∪ – ∪ | – –

31. भक्तिप्रियाय भवरोगभयापहाय

न न म य य

∪ ∪ ∪ | ∪ ∪ ∪ | – – – | ∪ – – | ∪ – – |

32. भृगुपतिमिदमूचे प्रश्रितं रामभद्रम्

म भ न त त गु गु

— — — | — ∪ ∪ | ∪ ∪ ∪ | — — ∪ | — — ∪ | — —

33. कामार्ता | हि प्रकृ | तिकृपणाः | चेतना | चेतने | षु

त भ ज ज गु गु

— — ∪ | — ∪ ∪ | ∪ — ∪ | ∪ — ∪ | — —

34. किं किं न | साधय | ति कल्प | लतेव | विद्या

IV.

35. पद्यम् – छन्दोबद्धः पादात्मकः पदसमुदायः ।

गद्यम् – छन्दोरहितः पादरहितः पदसमुदायः ।

चम्पू – गद्यपद्यात्मकं भवति ।

36. संयुक्ताक्षरपूर्ववर्णः, दीर्घस्वरः, दीर्घस्वरयुक्तः व्यञ्जनवर्णः, अनुस्वारयुक्तवर्णः, पादस्य अन्ते विद्यमानः ह्रस्ववर्णोऽपि गुरुः भवति ।

कवेरकन्या

I.

1. B) लट् लकारः
2. A) प्रथमः
3. A) एकवचनम्
4. A) प्रथमे
5. B) लोट् लकारः
6. C) एकवचनम्
7. A) चम्पूः
8. D) लुङ् लकारः
9. A) एकवचनम्
10. C) लट् लकारः

II.

11. गङ्गा
12. श्रमापहारिणी
13. कावेरी
14. कमनीयवेणी
15. एकवचनम्
16. लट् लकारः
17. मध्यमपुरुषः
18. विधिलिङ् लकारः
19. गुणग्रहणशीलः
20. विश्वावसुः

III.

21. विश्वावसुः विश्वस्य गुणग्रहणशीलः आसीत्।

22. कवेरात्मजा कावेरी।

23. कावेरीप्रवाहः अज्ञानस्य पापस्य वा नाशाय प्रकटीबभूव।

24. कावेरीसमुद्रयोः दाम्पत्यम् अनुरूपं विशोभते।

25. कावेरी विष्णुना अलङ्कृतमध्यभागा।

26. कावेरी कवेरात्मजा।

27. कावेरी विष्णुना अलङ्कृतमध्यभागा।

28. अज्ञानस्य नाशाय कावेरी प्रकटीबभूव।

29. विश्वावसुः विश्वस्य गुणग्रहणशीलः अभूत्।

30. कावेरी–समुद्रयोः दाम्पत्यम् अनुरूपं विशोभते।

31. भीष्मजननी गङ्गा।

32. गद्यपद्यात्मकं काव्यं चम्पूः इति कथयन्ति।

33. विश्वावसुनाम गन्धर्वः विश्वस्य गुणग्रहणशीलः।

34. कृशानुनाम गन्धर्वः विश्वस्य दोषान् पश्यति स्म।

35. गङ्गायाः पुत्रः भीष्मः।

36. कावेरी पथिकानां श्रमापहारिणी।

37. श्रीरङ्गे समुद्रेण सह कावेरी सङ्गच्छन्ती अस्ति।

38. पीताम्बरालङ्कृतमध्यभागा कावेरी।

IV.

39, ವಿಶ್ವಾವಸುವೆಂಬ ಗಂಧರ್ವನು ವಿಶ್ವದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನೊಮ್ಮೆ ಕಾವೇರಿನದಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ. 'ಶ್ರೀರಂಗನಾಥಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ತರಂಗಗಳಿಂದ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಮಲಗಳ ಸಮೂಹದಿಂದ ಕೂಡಿರುವ, ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಹರಿಯುವ ಕಾವೇರಿಯು ನಮ್ಮ ಅಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ಪಾಪವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವವಳಾಗಿ, ಸತತವಾಗಿ ಶ್ರೀರಂಗನಾಥನ ಶಯನರೂಪವಾದ ಅನಂತನ ಫಣಾಮಣಿಯ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವ, ಕವೇರನ ಅಥವಾ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ಮಗಳು ಎಂದು ಖ್ಯಾತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿರುವ ಭೀಷ್ಮನ ತಾಯಿಯಾದ ಗಂಗೆಯ ಹೆಸರನ್ನು ಅನ್ವರ್ಥವಾಗಿಸಿರುವ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುದರಿಂದ ಮತ್ತು

ನಮಸ್ಕರಿಸುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಪಾಪಗಳನ್ನು ತೊಳೆವ, ಪಥಿಕರ ಶ್ರಮವನ್ನು ನೀಗಿಸುವ ಅಕ್ಕ–ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಮಾವಿನಮರಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀರಂಗನಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಾವೇರಿ ನದಿಯು ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ.

40. ವಿಶ್ವಾವಸುವೆಂಬ ಗಂಧರ್ವನು ವಿಶ್ವದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನೊಮ್ಮೆ ಕಾವೇರಿನದಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ. 'ಶ್ರೀರಂಗನಾಥಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ತರಂಗಗಳಿಂದ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಮಲಗಳ ಸಮೂಹದಿಂದ ಕೂಡಿರುವ, ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಹರಿಯುವ ಕಾವೇರಿಯು ನಮ್ಮ ಅಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ಪಾಪವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವವಳಾಗಿ, ಸತತವಾಗಿ ಶ್ರೀರಂಗನಾಥನ ಶಯನರೂಪವಾದ ಅನಂತನ ಫಣಾಮಣಿಯ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವ, ಕವೇರನ ಅಥವಾ ಸಹ್ಯಾದ್ರಿಯ ಮಗಳು ಎಂದು ಖ್ಯಾತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿರುವ ಭೀಷ್ಮನ ತಾಯಿಯಾದ ಗಂಗೆಯ ಹೆಸರನ್ನು ಅನ್ವರ್ಥವಾಗಿಸಿರುವ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುದರಿಂದ ಮತ್ತು ನಮಸ್ಕರಿಸುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಪಾಪಗಳನ್ನು ತೊಳೆವ, ಪಥಿಕರ ಶ್ರಮವನ್ನು ನೀಗಿಸುವ ಅಕ್ಕ–ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಮಾವಿನಮರಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀರಂಗನಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಾವೇರಿ ನದಿಯು ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ.

परोपकारः कर्तव्यः

I.

1. A) श्रीहर्षस्य
2. D) हृदयम्
3. D) गरुडः
4. C) शङ्खचूड:
5. A) मलयवती
6. B) जीमूतकेतुः
7. D) वृद्धा
8. B) जीमूतकेतु:
9. A) पुत्रः
10. D) भरतः
11. D) जीमूतवाहन:

II.

12. पक्षिराज:
13. सिद्धराजकुमारी
14. जीमूतवाहनः कथानायकः।
15. देवता

III.

16. जीमूतवाहनः कथानायकः।
17. वैनतेयः पक्षिराजः ।
18. जीमूतकेतुः विद्याधरचक्रवर्ती।
19. जीमूतवाहनस्य देवर: मित्रावसुः ।
20. शङ्खचूड: जीमूतवाहनस्य हस्तौ समानयति ।
21. जीमूतवाहन: समुद्रतीरे अस्थीनि अपश्यत्।
22. अमृतवृष्टिः देवलोकात् पातिता ।

23. विद्याधदेवता गौरी ।

24. गरुडः पश्चात्तापपीडितः ।

25. गरुड: सर्वप्राणिवधात् विरतः ।

26. अमृतसेचनेन पन्नगाः जीविता: ।

IV.

27. मम + एवं = वृद्धिसन्धिः

28. कः + असि = पूर्वरुपः

29. वधात् + एषः = जश्त्व सन्धिः

30. परितप्त+ अस्मि = सवर्णदीर्घसंधिः

31. स: +अपि = पूर्वरूप :

V.

32. विनीतं गरुडं प्रति नायकः एवमुपदिशति "नित्यं प्राणाभिघातात् विरम । प्राक् कृते च अनुतापं कुरु सर्वजन्तुषु अभीतिं दिशन् पुण्यप्रवाहं समुपचिनु । " इति।

33. बद्धाञ्जली मलयवती गौरी प्रार्थयति " भगवति गौरि ! त्वया आज्ञाप्तम् यथा विद्याधरचक्रवर्ती ते भर्ता भविष्यति इति । तत् कथं त्वमप्यलीकवादिनी संवृत्ता ? इति।

34. गौरी जीमूतवाहनम् उपसर्पति । कमण्डलुजलेन अभ्युक्षन्ती कथयति " परितुष्टाऽस्मि ते वत्स जीव जीमूतवाहनः। " इति।

VI.

35. परोपकारः कर्तव्यः इति पाठ: ।

नायकः अवदत् ।

वृद्धा अवदत् ।

36. परोपकारः कर्तव्यः इति पाठ:।

गरुड: विरतः।

नायकं वदति ।

37. परोपकारः कर्तव्यः इति पाठः।

गौरी वदति ।

जीमूतवाहनं वदति।

VII.

38. श्री हर्षः

देशः – स्थाणेश्वरः

कालः – क्रि. श. ५७० तः ६४७

ग्रन्थः – रत्नावली, प्रियदर्शिका, नागानन्दं च

प्रशंसा – "वाचो न पर्याप्तो भवति" इति कविः बाणभट्टः श्रीहर्षं प्रशंसति।

VIII.

39. ಗರುಡ ತನ್ನ ಆಹಾರವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಪ್ರತಿ ದಿನ ಒಂದು ಹಾವನ್ನು ತಿನ್ನುವ ಮಾತನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಒಂದು ದಿನ ನಾಗನಾದ ಶಂಖಚೂಡನ ಸರದಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ಜೀಮೂತವಾಹನ ನಾಗನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ತಾನು ಹೋಗಿ ಗರುಡನಿಗೆ ಆಹಾರವಾಗಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಜೀಮೂತವಾಹನನ್ನು ತಿನ್ನಲು ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಕಳೆದಂತೆ ಜೀಮೂತವಾಹನನ ತಂದೆ ತಾಯಿಯರು ಅವನನ್ನು ನೋಡಲು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಗರುಡನಿಗೆ ಬೇಸರವಾಗುತ್ತದೆ. ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ನಾಯಕನನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ ಈ ಪಾಪದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದು ಹೇಗೆ? ಎಂದು. ಆಗ ಜೀಮೂತವಾಹನ " ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಾಣಿ ವಧೆ ಬಿಡು. ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ಪ್ರೀತಿ ತೋರಿಸು. ಪುಣ್ಯ ಸಂಪಾದಿಸು. " ಎಂದನು.

40. ಗರುಡ ತನ್ನ ಆಹಾರವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಪ್ರತಿ ದಿನ ಒಂದು ಹಾವನ್ನು ತಿನ್ನುವ ಮಾತನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಒಂದು ದಿನ ನಾಗನಾದ ಶಂಖಚೂಡನ ಸರದಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ಜೀಮೂತವಾಹನ ನಾಗನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ತಾನು ಹೋಗಿ ಗರುಡನಿಗೆ ಆಹಾರವಾಗಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಜೀಮೂತವಾಹನನ್ನು ತಿನ್ನಲು ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಕಳೆದಂತೆ ಜೀಮೂತವಾಹನನ ತಂದೆ ತಾಯಿಯರು ಅವನನ್ನು ನೋಡಲು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಗರುಡನಿಗೆ ಬೇಸರವಾಗುತ್ತದೆ. ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ನಾಯಕನನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ ಈ ಪಾಪದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದು ಹೇಗೆ? ಎಂದು. ಆಗ ಜೀಮೂತವಾಹನ " ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಾಣಿ ವಧೆ ಬಿಡು. ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ಪ್ರೀತಿ ತೋರಿಸು. ಪುಣ್ಯ ಸಂಪಾದಿಸು." ಎಂದನು.

कुमार्गस्थो विनश्यति

1. ವೀರವರ್ಮನು ಧರ್ಮದಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಕುಲದೇವಿಯ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ದರೋಡೆಕೋರರಿಂದ ಅಪಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ರಾಜಕುಮಾರಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಪ್ರೇಮಾಂಕುರಿಸಿರುತ್ತದೆ.

ದುರ್ಜನನೆಂಬ ಬಂಧುವು ಅವನನ್ನು ಅಧರ್ಮಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಪ್ರಚೋದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ವೀರವರ್ಮನು ಅಧರ್ಮಿಯಾಗಿ ದುರಾಸೆಯಿಂದ ಕಾನ್ಯಕುಬ್ಜದ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿನ ರಾಜನನ್ನು ಕೊಂದು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜನ ಮಗಳು ಅವನೆದುರು ಹೋರಾಡಲು ಬಂದು ಗದ್ಗದ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ದೂಷಿಸುತ್ತಾಳೆ –' ಹೇ ರಾಜನೇ! ಈಗ ನೀನು ಪ್ರಜಾಹಿತಚಿಂತಕ ವೀರವರ್ಮ ಅಲ್ಲ; ಪ್ರಜೆಗಳ ಪಾಲಿಗೆ ನೀನು ಯಮನಂತೆ. ಹಿಂದೆ ಕಳ್ಳರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದ ನಾನು ಈಗ ಕ್ರೂರಿಯಾದ ನಿನ್ನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದೇನೆ. ನಿರಪರಾಧಿಗಳಾದ ಶಿಶು–ವೃದ್ಧ–ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಯಾವ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು? ಅವರ ಆಕ್ರಂದನವು ನಿನಗೆ ಕೇಳಲಿಲ್ಲವೇ? ಇಂತಹ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಕರಗುತ್ತಿಲ್ಲವೇ? ಎಂದಾಗ ಸ್ವಭಾವತಃ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯಾದ ವೀರವರ್ಮನು ಅವಳ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಸ್ತಬ್ಧನಾದನು. ಕೈಯಲಿದ್ದ ಖಡ್ಗವು ಅರಿವಿಲ್ಲದೆ ಜಾರಿತು. ಹೀಗೆ ಸೌದಾಮಿನಿಯ ವಚನಗಳಿಂದ ತನ್ನ ತಪ್ಪಿನ ಅರಿವಾಗಿ ವಿವೇಕವು ಹುಟ್ಟಿತು.

2. ವೀರವರ್ಮನು ಧರ್ಮದಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಕುಲದೇವಿಯ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ದರೋಡೆಕೋರರಿಂದ ಅಪಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ರಾಜಕುಮಾರಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಪ್ರೇಮಾಂಕುರಿಸಿರುತ್ತದೆ.

ದುರ್ಜನನೆಂಬ ಬಂಧುವು ಅವನನ್ನು ಅಧರ್ಮಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಪ್ರಚೋದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ವೀರವರ್ಮನು ಅಧರ್ಮಿಯಾಗಿ ದುರಾಸೆಯಿಂದ ಕಾನ್ಯಕುಬ್ಜದ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿನ ರಾಜನನ್ನು ಕೊಂದು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜನ ಮಗಳು ಅವನೆದುರು ಹೋರಾಡಲು ಬಂದು ಗದ್ಗದ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ದೂಷಿಸುತ್ತಾಳೆ –' ಹೇ ರಾಜನೇ! ಈಗ ನೀನು ಪ್ರಜಾಹಿತಚಿಂತಕ ವೀರವರ್ಮ ಅಲ್ಲ; ಪ್ರಜೆಗಳ ಪಾಲಿಗೆ ನೀನು ಯಮನಂತೆ. ಹಿಂದೆ ಕಳ್ಳರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದ ನಾನು ಈಗ ಕ್ರೂರಿಯಾದ ನಿನ್ನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದೇನೆ. ನಿರಪರಾಧಿಗಳಾದ ಶಿಶು–ವೃದ್ಧ–ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಯಾವ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು? ಅವರ ಆಕ್ರಂದನವು ನಿನಗೆ ಕೇಳಲಿಲ್ಲವೇ? ಇಂತಹ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಕರಗುತ್ತಿಲ್ಲವೇ? ಎಂದಾಗ ಸ್ವಭಾವತಃ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯಾದ ವೀರವರ್ಮನು ಅವಳ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಸ್ತಬ್ಧನಾದನು. ಕೈಯಲಿದ್ದ ಖಡ್ಗವು ಅರಿವಿಲ್ಲದೆ ಜಾರಿತು. ಹೀಗೆ ಸೌದಾಮಿನಿಯ ವಚನಗಳಿಂದ ತನ್ನ ತಪ್ಪಿನ ಅರಿವಾಗಿ ವಿವೇಕವು ಹುಟ್ಟಿತು.

पत्रलेखनम्

1. पत्रलेखनसमये एते अंशा अनुसरणीयाः । १. शीर्षिका (शिरोलेखनम्) । २. सम्बोधनम्। ३. विषयः (विवरणं च) । ४. समाप्तिः (उपसंहारः) । ५. हस्ताङ्कनम् (स्थानदिनाङ्कसहितम्) | ६. पत्रसङ्केतः ।

2. विरामपत्रम्

सकाशात्

सुरेशः / निर्मला,

नवमकक्ष्या,

राष्ट्रियप्रौढशाला,

निट्टूरु ।

सविधे

मुख्योपाध्यायः

राष्ट्रियप्रौढशाला,

निट्टूरु ।

मान्याः,

विषयः विरामं प्राप्तुम् ।

मम गृहे अनुजस्य जन्मदिनोत्सवः अस्ति। अहं जन्मदिनोत्सवनिमित्तम् २२–१०–२०१७ तः २३–१०–२०१७ पर्यन्तं शालाम् आगन्तुं न शक्नोमि । अतः दिनद्वयस्य विरामं ददतु इति प्रार्थना ।

धन्यवादः

दिनाङ्कः – २०–१०–२०१७ विधेयः छात्रः /विधेया छात्रा

स्थानम् – निट्टूरु सुरेशः /निर्मला

3. पितरं प्रति पत्रम्

श्रीः

कुशलम्

विद्यानगरम्

शिरसि

०२–०१–२०१७

परमपूज्यानां पितृचरणानां पादयोः साष्टाङ्गप्रणामाः । अत्र अहं कुशली / कुशलिनी । तत्रापि भवन्तः सर्वे कुशलिनः इति मन्ये ।

मम अध्ययनविषये चिन्ता मास्तु । गृहस्य स्मरणं सदा भवति । मातरं प्रति मम साष्टाङ्गप्रणामाः । अनुजाय मम शुभाशीर्वादाः। पत्रं लिखन्तु ।

भवदीयः /या पुत्रः /त्री

मनुः /मनीषा

पत्रसङ्केतः

सविधे

श्री कल्याणकुमारः

गृहसंस्या १२३, ५ उपमार्गः, विजयनगरम्,

मैसूरु ।

सकाशात्

मनुः / मनीषा

प्रकोष्ठसंख्या – १५,

सर्वकारीयछात्रावासः,

विद्यानगरम्,

शिरसि उ.क. ।

4. पुस्तकं प्राप्तुम्

सकाशात्

गिरीशः / गौरी

गृहसंख्या – ३५,

कालिदासनगरम्, कोलार ।

सविधे

मान्यव्यवस्थापकः

विद्याप्रकाशनम्, मङ्गलूरु ।

मान्याः,

विषयः – पुस्तकार्थम् आवेदनम् ।

भवत्प्रकाशितस्य 'व्याकरणप्रभा' इति पुस्तकस्य आवश्यकता अस्ति । कृपया यथाशीघ्रम् एकं पुस्तकम् प्रेषयतु इति प्रार्थये ।

धन्यवादाः

दिनाङ्कः २–११–२०१७ भवतः विश्वासी/विश्वासिनी

स्थानम् : कालिदासनगरम्, कोलार । गिरीशः/गौरी

5.

सकाशात्

विद्याधरकुमारः

“स्वप्नसौधः” गृहसंख्या –३६

चतुर्थमुख्यमार्गः, कैलासपुरी, धारवाड

सविधे –

मान्यः सम्पादकः

“सम्भाषणसन्देशः" मासपत्रिका

संस्कृतभारती “अक्षरम्”

गिरिनगरम् – बेंगलूरु–८५

मान्याः,

विषयः – "सम्भाषणसन्देशपत्रिकायाः ग्राहकतायै निवेदनम् ।"

अहं संस्कृतभारत्या प्रकाश्यमानायाः 'सम्भाषणसन्देश" इति मासपत्रिकायाः ग्राहकः भवितुम् इच्छामि । अतः भवन्तः कृपया मम सङ्केतं प्रति प्रेषयन्तु इति प्रार्थयामि । धनादेशद्वारा धनं प्रेषयामि ।

धन्यवादाः

पत्रसङ्केतः

स्थानम् – धारवाड   भवदीयः

दिनाङ्कः – ५–२–२०१७   विद्याधरकुमारः

हस्ताङ्कनम्

6.

श्रीः

क्षेमम्   जयनगरम्

दिनाङ्कः २७–११–२०१७

पूज्यपितृ / मातृचरणारविन्दयोः साष्टाङ्गप्रणामाः ।

अहम् अत्र कुशली / कुशलिनी । भवन्तः अपि तत्र कुशलिनः इति मन्ये । मम अध्ययनम् सम्यक् प्रचलति । आगामि मासस्य प्रथमसप्ताहे मम विद्यालयस्य अध्यापकाः शैक्षणिकप्रवासार्थं देहलीनगरं गमिष्यन्ति । अहमपि तैः सह गन्तुमिच्छामि । एतदर्थं २००० रूप्यकाणि दातव्यानि भवन्ति। अतः गन्तुम् अनुमतिं ददातु । धनञ्च प्रेषयतु इति प्रार्थयामि । अन्यत् सर्वं कुशलम् । सर्वेभ्यः मम नमस्कारान् सूचयतु ।

भवदीयः / या पुत्रः / पुत्री

गिरीशः / गिरिजा

पत्रसङ्केतः

सकाशात्   सविधे

... ...

... ...

पिन   पिन्

प्रबन्धः

स्वातन्त्र्योत्सवः

भारतदेशे अनेके उत्सवाः समनुष्ठीयन्ते। उत्सवेषु प्रकारद्वयमस्ति। ते च राष्ट्रियाः धार्मिकाश्च। राष्ट्रियोत्सवेषु "स्वातन्त्र्योत्सवः" अपि अन्यतमः।

अस्माकं राष्ट्रं भारतं क्रि.श. १९४७ तमे वर्षे आगस्ट् मासस्य पञ्चदशदिनाङ्के आङ्ग्लशासनात् विमोचनं प्राप्य स्वतन्त्रम् अभवत्। अस्य स्वातन्त्र्यदिनस्य स्मरणार्थं वयं प्रतिवर्षं आगस्ट् मासस्य पञ्चदशदिनाङ्के एनम् उत्सवं वैभवेन सश्रद्धम् आचरामः।

अस्मिन् दिने देशे सर्वत्र विविधकार्यालयेषु शालासु महाविद्यालयेषु प्रातः एव राष्ट्रियत्रिवर्णध्वजस्य आरोहणं कृत्वा राष्ट्रगीतस्य गायनेन राष्ट्रं प्रति भक्तिं गौरवं च प्रदर्शयन्ति। अस्मिन् कार्यक्रमे समस्तभारतीयाः विविधक्षेत्रस्य उद्योगिनः छात्राः अध्यापकाः अधिकारिणः जनप्रतिनिधयः भागं वहन्ति। स्वातन्त्र्ययुद्धे ये देशभक्ताः प्राणार्पणं कृतवन्तः ये च नेतारः क्लेशम् अनुभूतवन्तः तेषां स्मरणम् स्तुतिं च कुर्वन्ति। स्वातन्त्र्यवीराणां चरितं भाषणद्वारा आकाशवाणी दूरदर्शनं पत्रिकाद्वारा च प्रसारयन्ति।

इदानीं स्वतन्त्रभारतस्य प्रगतिः अस्माभिः करणीया। भारतस्य कीर्तिः प्रसारणीया। तदा एव अस्माकं जीवनं धन्यं भविष्यति।

वन्दे भारतमातरम्

दूरदर्शनम्

मनुष्यः समाजम् उपजीवति। अतः तस्य परस्परं सम्पर्कः अनिवार्यो भवति। तदर्थम् अद्यतनकाले दूरदर्शनम् , वार्तापत्रिकाः, आकाशवाणी, चलच्चित्राणि, ध्वनिमुद्रिका, सङ्गणकयन्त्रम् , दूरभाषाः इत्यादयः सम्पर्कमाध्यमाः विद्यन्ते। तथापि सम्पर्कमाध्यमेषु दूरदर्शनमेव जनान् विशेषेण आकर्षति। एतत् बहुजनप्रियं प्रधानं सम्पर्कसाधनमस्ति।

अस्य दूरदर्शनस्य संशोधकः जे. एल्. बोर्ड महोदयः। अद्यत्वे उपग्रहाणां साहाय्येन दूरदर्शनप्रसारजालं विश्वव्यापकं जातम्। सामान्याः जनाः अपि स्वगृहे एव उपविश्य राज्यस्य, राष्ट्रस्य, अन्ताराष्ट्रस्य वा वार्तां घटनाश्च श्रोतुं द्रष्टुं च शक्नुवन्ति। दूरदर्शने बालकानाम् , महिलानाम् , छात्राणाम् , कर्मकराणाम् , युवकानाम् , वृद्धानां च कृते अनेके कार्यक्रमाः प्रसार्यन्ते। केचन कार्यक्रमाः प्रादेशिकभाषयापि भवन्ति।

केचन आङ्ग्ल–संस्कृत–हिन्दी इत्यादिभाषया भवन्ति। अनेकस्तरवार्ताः, धारावाहिककार्यक्रमाः, सङ्गीतम् , विज्ञानसम्बन्धिकार्यक्रमाः, अध्यात्मिकाः, स्वास्थ्यसम्बन्धिकार्यक्रमाः, चलच्चित्राणि च प्रसार्यन्ते।

कदाचित् दूरदर्शने प्रसार्यमाणाः शृङ्गारप्रचुराः, हिंसाबहुलाश्च कार्यक्रमाः मुग्धबालकानां मनसि दुष्परिणामं जनयन्ति। तेन छात्राणाम् अध्ययनं कुण्ठितं भवति। तथापि राष्ट्रियभावैक्यं साधयितुम् , मनोरञ्जनार्थम् , बुद्धिविकासार्थं च दूरदर्शनं सहकरोति इत्यत्र नास्ति संशयः।

गणेशोत्सवः

भारतीयाः उत्सवप्रियाः। एते प्रतिवर्षं अनेकान् धार्मिकान् राष्ट्रियान् च उत्सवान् आचरन्ति। स्वातन्त्र्योत्सवः, गणराज्योत्सवः इत्यादयः राष्ट्रियाः उत्सवाः। रामनवमी, क्रिस्मस् , ओणम् , मोहरम् , नवरात्रम् , दीपावलिः, गणेशोत्सवः इत्येते धार्मिकाः उत्सवाः। तेषु गणेशोत्सवः अन्यतमः।

अयं गणेशोत्सवः प्रतिवर्षं भाद्रपदमासस्य शुक्लपक्षस्य चतुर्थ्यां समाचर्यते। अयं गणेशः शिवपार्वत्योः सुतः, विघ्नानां निवारकः, विद्याधिदेवता च। अतः विघ्ननिवारणाय, विद्याप्राप्त्यर्थं तं समभ्यर्च्य मोदकान् निवेदयन्ति। विद्यालयेषु छात्राः विद्यागणपतिं संस्थाप्य अर्चयन्ति। सामूहिकगणेशोत्सवाः भवन्ति। तत्र सांस्कृतिककार्यक्रमाः धार्मिककार्यक्रमाश्च आयोज्यन्ते।

श्रीबालगङ्गाधरतिलकमहोदयः जनमानसे राष्ट्रियैकताजागरणार्थम् एनम् उत्सवं सार्वजनिकोत्सवरूपेण उद्घोषितवान्।

अनुवादः

I. कर्णाटकभाषया आङ्ग्लभाषया वा अनुवादं कुरुत।

1. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಆಟದ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ ಆಡುತ್ತಾರೆ. ನಾನೂ ಕೂಡ ಆಡುತ್ತೇನೆ.
2. ಕಮಲಾ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಓದುತ್ತಾಳೆ. ದೂರದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತವಾರ್ತೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾಳೆ.
3. ನಾವು ಪರೋಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡೋಣ. ಅದರಿಂದ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯೋಣ.
4. ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಣೇಶೋತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸುವರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.
5. ಮಾವಿನಮರದಿಂದ ಹಣ್ಣುಗಳು ಬಿದ್ದವು. ನಾನು ಒಂದನ್ನು ತಿಂದೆನು.
6. ಮಹಿಳೆಯು ಗೀತೆಯನ್ನು ಹಾಡಿದಳು. ಜನರು ಚಪ್ಪಾಳೆಯನ್ನು ತಟ್ಟಿದರು.
7. ಎಲ್ಲ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಓದಿರಿ. ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣರಾಗಿರಿ.
8. ನಾವು ಸೈನಿಕರಾಗೋಣ. ದೇಶವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸೋಣ.

II.संस्कृतभाषया अनुवादं कुरुत।

1. वयं कथाः पठामः । ताभिः नीतिं प्राप्नुमः ।
2. सुरेशः प्रातः शीघ्रम् उत्तिष्ठति । नदीं गत्वा तरति ।
3. दीपा ग्रामं गमिष्यति । तत्र पितामहिं पश्यति ।
4. छात्राः शालायां वार्षिकोत्सवम् आचरिष्यन्ति । सर्वे मधुरं खादिष्यन्ति ।
5. संस्कृतशिक्षकः श्लोकान् पाठितवान् । वयं तान् गीतवन्तः ।
6. गणेशः आपणं गतवान्। एकं कदलीफलम् आनीतवान् ।
7. वयं सर्वे सम्यक् पठामः । उचितम् उद्योगं प्राप्नुमः ।
8. त्वं सम्यक् क्रीड । क्रीडाकूटे प्रथमस्थानं प्राप्नोतु ।